

100 JAAR GOLF IN NEDERLAND

100 JAAR GOLF IN NEDERLAND

EEN UITGAVE
TER GELEGENHEID
VAN HET
100 JARIG BESTAAN
VAN DE
UTRECHTSE GOLFCLUB
DE PAN

BOSCH EN DUIN
JANUARI 1994

MIJN FAVORIETE BAAN IS NOG ALTIJD DE PAN

Paleis Soestdijk. Het is voor mij niet eenvoudig om duidelijk te maken wat mij zo boeit in golf. Ik houd er gewoon van. Mijn geluk is dat ik mij niet erger als ik slecht speel, anders was ik er waarschijnlijk al lang mee opgehouden. Ik houd ervan omdat ik golf leuk vind en omdat het mij de kans geeft tot een beetje beweging. Dat doe ik relatief te weinig. Het is alleen jammer dat mij in en na de oorlog de tijd heeft ontbroken om te spelen. Vrijwel ieder weekend ging ik naar mijn moeder. Tijd om te golfen was er niet. Na haar overlijden ben ik weer begonnen. Mijn vooroorlogse handicap van 12 kon ik toen niet meer spelen. Dat lukte niet, ondanks de goede lessen van Cees Dorrestein.

Rond mijn 19e jaar ben ik voor het eerst gaan golfen op een privébaan van de ouders van vrienden in Berlijn. Al heel snel maakte ik mijn eerste hole-in-one. De tweede kwam pas veel later, op mijn 72e, in Italië.

Toen ik verder ging studeren verdween golfen naar de achtergrond. Aan spelen kwam ik pas weer toe na ons trouwen. Ik kreeg op de Pan uitstekende lessen van onze oude vriend Jos van Dijk. Ook door het spelen van wedstrijden ging mijn handicap omlaag naar 12. Dat was kort voor de oorlog. Tijdens de oorlogsjaren heb ik misschien nog een- of tweemaal gespeeld.

De lessen die ik heb gehad waren prima. In Amerika ben ik eens bij zo'n golfschool gaan kijken. Er wordt daar heel professioneel les gegeven. De Nederlandse leraren zouden daar ook eens op bezoek moeten gaan. Wellicht zou dat ons spel ten goede komen.

Op het ogenblik is het zo dat ik echt speel voor mijn genoegen. Als ik op een paar holes een par maak, dan ben ik helemaal happy. Voor de rest geloof ik het wel. Maar ik geniet! Met Pasen heb ik nog met pijn in mijn rug in Punta Ala gespeeld. Op

drie holes een par gemaakt en vijf holes één boven par. Ik was de hemel te rijk. Een paar holes verknald natuurlijk. Daar zijn van die gemene greens. De bal loopt er weg. Het is wel een mooie baan. Ik geloof dat het golfspel me helpt om fit te blijven en het houdt me op de been. Ook mentaal. Ik pieker er nooit over om ermee te stoppen. Eigenlijk het omgekeerde. Aan mensen die ouder worden en zeggen: 'Ik speel niet meer', vraag ik: 'Waarom eigenlijk?' Mensen die met pensioen gaan vraag ik: 'Waarom gaat u niet golfen?' Voor mij blijft het een heerlijk spel. Iedere bal die ik goed sla geeft me veel plezier. Het enige wat ik nu niet meer doe, is spelen in stortregen.

Ik heb er minder plezier in om aan wedstrijden mee te doen, om de eenvoudige reden dat ik mijn partner niet genoeg steun kan geven. Ik speel liever een ontspannen privé-spelletje. Dan komt het er niet zo op aan. Het ergste bij wedstrijden is, als je om de beurt speelt en je de goede bal van je partner verknalt; dat is deprimerend. Bij golf is zeker gevoel voor humor nodig. Als ik dat niet had, was ik er waarschijnlijk allang mee opgehouden. Ik geloof dat je het nodig hebt. Nu heb ik het geluk dat ik altijd om mijzelf kan lachen. Over alle mogelijke dingen. Het heeft me in mijn leven enorm geholpen. Als je dat niet kunt, dan ben je vroeg oud.

Wanneer ik na 18 holes gespeeld te hebben, terugkeer in het clubhuis, voel ik mij heerlijk. Dat heb ik altijd gehad en ik hoop dat dit zo blijft. Ik kan nog met plezier 18 holes spelen zonder enige vermoeidheid.

Een paar jaar geleden was ik op de terugreis uit Indonesië en erg moe. In Bangkok heb ik toen een dag vrij genomen om een beetje te kunnen rusten. We zijn heerlijk ontspannen gaan golfen. Met twee spelers, waar ik in Bangkok wel vaker mee speel en onze ambassadeur. Een moeilijke baan met veel water. In plaats van de damestee, gewoon van de herentee afgeslagen. Ik heb er een rondje van 83 gemaakt, 11 boven par. Die kaart hebben we ingelijst. Eén bal was niet goed geslagen, maar na een boom geraakt te hebben, landde hij op de baan, vlak voor de green. Verder ging alles goed.

ZKH Prins Bernhard met Jos van Dijk, de legendarische professional van UGC De Pan

Géén bal in het water. Alles prima. Veertien dagen later speelde ik in ons land. Het werd een score van 102. Zo'n groot verschil komt door de invloed van het onbevangen spelen. Geen zorgen, niks.

In de pro-am speel ik altijd met die aardige Ier, O'Connor jr. Hij heeft een goede invloed op mijn spel. Ik kan niet tegen zoveel mensen en al die fotografen op de eerste tee. Ik ben er dan helemaal uit. Dus meestal is de eerste slag mis. O'Connor zegt dan tegen mij: 'Speel rustig een tweede bal'. Die tweede bal gaat dan goed. Ik ben dan rustiger. Een reuze aardige man, die O'Connor jr.

In ons land wordt golf nog wel eens elitair genoemd. Dat is niet meer zo. Allang niet meer. Ik moest eens prijzen uitreiken bij een landenwedstrijd op de Haagsche. Bij het Engelse team was er niet één die goed Engels sprak. Het waren eenvoudige jongens, die met doorzettingsvermogen en de hulp van sponsors tot de top waren doorgedrongen. Dat kan bij ons ook.

We moeten een maximum aan jonge mensen ertoe brengen om de golfsport lief te hebben en er zich in te bekwamen. Dan krijgen we in ons land ook topgolfers. In Duitsland was het tot op het moment dat Langer kwam ongeveer zo als bij ons. Dankzij Langer is daar duidelijk vooruitgang geboekt. Wij hebben in ons land een aantal talentvolle jonge spelers, maar zij missen nog routine en vooral sterke zenuwen, heb ik de indruk; de nodige rust en kalmte om zich niet in de war te laten brengen.

Progressie in het spelniveau is er zeker. Dat merken we ook in de verschillende clubs: daar krijgen we steeds meer behoorlijke spelers. Het zou echter nog beter moeten. De doorsnee Nederlander is te gauw tevreden. Als hij één keer een prijs heeft gewonnen, bijvoorbeeld met paardrijden, dan denkt hij het onder de knie te hebben. Maar het heeft jaren geduurd voordat onze topruiters eindelijk genoeg discipline hadden om te blijven leren, zich te blijven inspannen. Voor golf geldt dat ook: blijven oefenen, je er werkelijk op toeleggen het moeilijke spel te leren. Daar is zelfdiscipline voor nodig. Niet

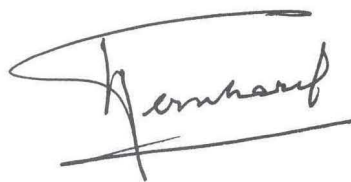
te snel het idee hebben: ik kan het nu wel, want het is een keer goed gegaan.

De wereldtop besteedt onvoorstelbaar veel tijd om op niveau te blijven. Zij slaan wel zo'n 200 à 300 ballen per dag en dat is dan vaak nog het minimum.

Over de mentaliteit en de instelling van onze jongelui kan ik moeilijk oordelen. Wel zie ik dat wanneer zij ongeveer scratch spelen, het voor hen moeilijk is dat ook in wedstrijden in het buitenland te doen. Dat moet toch een kwestie van mentaliteit zijn. Het kan niet anders. Je hebt drie dingen nodig: de overtuiging dat je spel behoorlijk is, de vaste wil om te winnen en de mentale kracht voor totale concentratie. Bij mij ontbreekt dat ten ene male.

Mijn favoriete baan is altijd nog De Pan. Op de Haagsche heb ik nog voor de oorlog gespeeld. Met Gerry del Court. Een prachtige speler. Alles was bij hem langzaam. Een rustige swing. Niet te snel. Een plezier om naar te kijken.

Een andere mooie baan die ik ken, ligt in de bergen op Bali. Op 1000 meter hoogte en in een landschap zo mooi; eenvoudig een droom. De ballen vliegen op die hoogte ook nog een beetje verder. En dan in Spanje: die baan is gemaakt door een kennis van mij, in Valderrama, Soto Grande. Naast de 18-holes is er ook nog een heel fraaie 9-holes-baan met veel bloemen. Je moet daar wel onder alle omstandigheden recht spelen. Maar, zoals ik zei, ik blijf onze eigen Pan de leukste vinden. Zonder meer!

Prins der Nederlanden

Sealy 1893

Op de schapenweide van het landgoed 'Clingendael' werd in 1893 de eerste golfbaan aangelegd

*Prent pag. 8 en 9:
Britse golfers op de Pau Golf Club, de oudste baan van het continent,
geschilderd door Allen E. Sealy in 1893*

100 JAAR GOLF IN NEDERLAND

De eerste vijftig jaar. De golfsport deed zijn intrede vanuit Schotland in 1890 in Nederland op twee plaatsen: Den Haag en Doorn. Enkele geïnteresseerden namen het initiatief om - zij het wat provisorisch - het spel te beginnen, dat in Schotland en Engeland in anderhalve eeuw zeer populair was geworden. Op het landgoed Clingendael van A.N.J.M. baron van Brien en werden naar een ontwerp van John Duncan Dunn uit Bournemouth enkele holes aangelegd, waarop vrienden en kennissen van Van Brien en voor het eerst golf speelden. Het baantje bleek na enige tijd te klein. Op 3 april 1893 werd de Haagsche Golfclub opgericht, met baron van Brien en als president en de Britse gezant, Sir Horace Rumbold, als erepresident. Er werd een tot Clingendael behorend weiland gehuurd, gelegen bij de oude renbaan. Daarop werd een baan van negen holes aangelegd; het weeghuisje van de jockeys deed dienst als clubhuis. In september van dat jaar kwam de Schot John Duncan Dunn als oefenmeester bij de club in dienst.

Kort na de Haagsche Golfclub werd de Doornsche Golfclub opgericht. jhr. G.F. van Tets schreef in zijn Herinneringen aan de geboorte der Doornsche Golfclub in het blad *De Corinthian* onder meer: "Wel was de Haagsche Golfclub de eerste officiële club hier te lande, doch tegelijkertijd beoefenden enkele Doornse heren en dames het spel reeds op 'private links' van enkele holes bij de buitenplaats Nieuw Sterkenburg. Ook schijnt er reeds gespeeld te zijn op een terrein van het kasteel Zuilensteijn in Rhenen". In de winter van 1893 verklaarde Ernest Cremers het spel aan een aantal Utrechtse notabelen: "Als gevolg daarvan werd onder groot enthousiasme der aanwezigen besloten tot oprichting ener club over te gaan en werd deze, als herinnering aan de kleine Doornse links de naam gegeven van Doornsche Golfclub. Benoorden de Oude Arnhemse Bovenweg, achter huize Bornia, werd een pittoresk heideveld met enkele

beplantingen en een groot aantal 'natural hazards' gehuurd. Een links van negen holes werd aangelegd en in de zomer van 1894 had de opening plaats ten aanschouwe van een talrijk en uitgelezen publiek."

De derde club in Nederland werd de Rosendaelsche Golfclub in Velp, opgericht in 1895. Als vierde volgde de Hilversumsche Golfclub. Vreemd genoeg gaat men bij de laatstgenoemde uit van de oprichtingsdatum 1 januari 1910, terwijl al op 14 november 1896 de club deelnam aan wedstrijden op de Doornsche Golfclub, samen met de Haagsche en de Rosendaelsche Golfclubs. Op 2 november 1895 wordt zelfs vermeld dat de Hilversumsche Golfclub bijdraagt in de leskosten van de professional Dunn à f 1,50 per les, voor een totaal van f 21,-.

Op die bewuste novemberdag in 1896 was er een officiële wedstrijd over 18 holes tussen de Haagsche en de Doornsche Golfclubs om de Challenge Cup. Voorts vonden er twee 'friendly games' over negen holes plaats tussen de vier bovengenoemde clubs. In een briefwisseling stelde de Haagsche Golfclub dat de Cup alleen door de heren van de Haagsche en de Doornsche Golfclubs gespeeld zou kunnen worden, aangezien de beide andere clubs nog niet goed genoeg bevonden waren om mee te doen. De Challenge Cup werd gewonnen door de Doornsche Golfclub met 4+1-3=2 holes.

Vele beoefenaars van het eerste uur waren ook na de eeuwwisseling nog actief, vaak als promotor van het golfspel, maar de groei van het totale ledental stagneerde. mr. A.A. del Court van Krimpen, een zeer verdienstelijk promotor van de golfsport zocht met een bijdrage in *Het Boek der Sporten* in 1900 naar een verklaring waarom vele leden weer afhaakten. Hij weet dat aan een te grote gemoedelijkheid bij het spel: "Niet zulk een dol gevlug als tennis, neen, een aardige wandeling over een gezellig terrein met

*In deze fraaie kleding speelden leden van het eerste uur
op de Doornsche Golfclub*

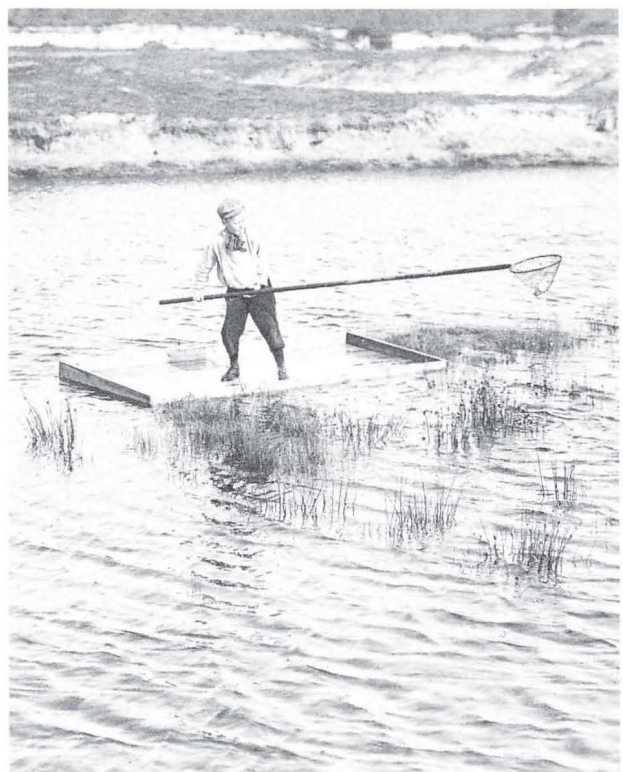
rode en witte vlaggen, met een huisje waar men in de zomer gezellig zat thee te drinken en te flirten. De banen waren propvol. Hoe dikwijls sloeg men de bal niet geheel en al mis en ploegde men er achter aan in het zand; dan lachte men, telde er goedmoedig een stroke bij of vergat dat te doen. ... Maar helaas, spoedig zou men ondervinden dat men een zekere sportopvoeding nodig heeft om op den duur genot te vinden bij een wetenschappelijk spel en dat en geduld en deze opvoeding bij de sport in Nederland maar al te dikwijls ontbreken. Enkelen begonnen vrij goede drives te maken van 100 yards in de richting van de hole en legden zich op het spel toe; maar het natuurlijke gevolg was, dat hun medespelers ontmoedigd werden, die er zelden in slaagden om hun bal verder dan 20 el te brengen en natuurlijk altijd in de bunker te plaatsen. ... Toen het nieuwtje eraf was, verminderde het drukke bezoek van het eerste jaar, maar een kern bleef spelen en nam het spel serieus op, zodat wij nog in Clingendael, Doorn, Rosendaal en elders beschikken kunnen over spelers, die ook in het buitenland tot een vrij goede klasse gerekend kunnen worden."

Na de stichting van de Hilversumsche Golfclub was het vijf jaar stil, tot in 1903, op initiatief van het Oranje Hotel in Scheveningen, de Oranje Golfclub werd opgericht. Vond men de Haagsche te elitair? Het terrein was gelegen achter de strafgevangenis. De club ging ter ziele in 1910 nadat het traject van een tramlijn dwars door de links was aangelegd. De lange omweg die bewandeld moest worden om van de tweede green bij de derde tee te komen bleek te bezwaarlijk. De professional B. Dunn heeft er zeven jaar les gegeven. Hij zou, na een verblijf van vijf jaar in München, definitief naar de Noordwijkse Golfclub gaan, die in 1915 was opgericht. Voor de in 1910 opgerichte Kennemer Golfclub werd op het buitengoed Duin en Kruidberg te Santpoort een course van negen holes aangelegd. Het 18e-eeuwse Huis te Velsen werd als clubhuis ingericht. Dit tamelijk primitieve terrein zou in 1927 worden verlaten voor een up-to-date course van 18 holes in de Zandvoortse duinen.

Er werden in het begin van de eeuw nog twee golfbanen aangelegd: zowel de in opdracht van de baddirectie te Wijk aan Zee aangelegde baan, naar ontwerp van mr. A.A. del Court van Krimpen, als de particuliere baan van de families Van de Poll en Del Court te Callantsoog, zijn verdwenen.

Op voorstel van zijn secretaris, jhr. G.F. van Tets, nodigde de Doornsche Golfclub de andere golfclubs uit om te komen tot een "Golfcomité", dat alle nationale en internationale wedstrijden zou moeten organiseren. Hiermee zou een einde

komen aan de groeiende chaos in de organisatie van wedstrijden. Elke club zou een vertegenwoordiger afvaardigen. Het duurde nog tot 1914 voordat het Nederlandse Golfcomité (NGC) tot stand kwam. Op 16 maart 1914 werd het bestuur samengesteld met mr. C. ridder van Rappard van de Haagsche Golfclub als voorzitter, jhr. G.F. van Tets (Doornsche Golfclub) als secretaris en de leden A.Heldring (Hilversumsche Golfclub) en jhr. mr. J.W. Schorer (Kennemer Golfclub). In de eerste vergadering werden handicaplijsten in het leven geroepen en voor drie jaar de amateurkampioenschappen, die al vanaf 1898 werden gespeeld, vastgesteld. Voorts werd besloten internationaal contacten te leggen met Duitsland en België. Hetzelfde jaar nog werd tegen Duitsland gespeeld. Door het uitbreken van de oorlog had de wedstrijd tegen België geen doorgang. Kampioenschappen vonden er, ondanks de oorlog van 1914-1918 nog wel plaats, maar van een grotere verspreiding van het golfspel was in die jaren geen sprake meer. Er ontstonden slechts enkele nieuwe clubs. Voor het NGC viel er weinig te vergaderen. De eerstvolgende bijeenkomst had pas op 4 april 1918 plaats. Wel was jhr. G.F. van Tets in 1916 opgevolgd door G.M. del Court van Krimpen, die in een lange reeks van jaren met grote toewijding veel

De ballen die in het water verdwenen werden later weer zorgvuldig opgevoist door de caddie

belangrijk werk voor het Nederlandse golf zou verrichten.

Bij de al bestaande clubs hadden zich in 1916 de Noordwijkse en de Domburgse Golfclub gevoegd, die resp. door E.Cremers en P.J.Elout in het NGC werden vertegenwoordigd. Ridder Van Rappard was opgevolgd door J.A. baron van Pallandt. Het jaar 1918 kenmerkte zich op golfgebied door twee bijzondere feiten. Evenals bij cricket vormde de grote deelname aan golf door de geïnterneerde Britse officieren een stimulans. In dat jaar zag men een ongekend aantal van 20 spelers bij het amateurkampioenschap. Een ander probleem was het gebrek aan golfballen; die mochten niet meer worden ingevoerd. Pas na enkele besprekingen met de Nederlandse Overzee Trust werd een bescheiden invoer op consenten toegestaan. Deze ballen werden onder de verschillende clubs gedistribueerd, maar de voorraad was spoedig uitgeput.

In 1918, na 25 jaar, was het golfspel bepaald nog geen populaire sport geworden. Het waren vooral de enthousiastelingen van het eerste uur, die deze moeilijke sport overeind trachtten te houden. Zij realiseerden zich daarbij waarschijnlijk niet dat zij er een sport voor de 'happy few' van maakten. Bij

De happy few na een spannende wedstrijd op het terras voor het clubhuis

de aanvraag om lid te worden werd zeer nadrukkelijk naar de 'komaf' gekeken. De uitbreiding van het ledental werd sterk door de strenge ballotage beïnvloed. Dat blijkt ondermeer uit een passage in een verslag van een bestuursvergadering van de Doornsche Golfclub: "... dat er een langdurige discussie ontstaat over de maatschappelijke positie van de aanstaande leden van de DGC in het algemeen en één lid in spé in het bijzonder, en of zij dientengevolge wel waardig kunnen gekeurd worden om tot dit, ons hoogst aristocratisch en select gezelschap toe te treden." Dat bevorderde de popularisering van het golfspel niet.

Het exclusieve karakter werd nog versterkt toen men op de Haagsche Golfclub besloot een soort uniform te gaan dragen: voor de dames rode zijden blouses en voor de heren rode petten, dassen en rode jassen, met witte kragen. Zelfs de caddies droegen witte jassen en rode strohoeden. De uitblinkers onder de leden werden met die jasjes 'beloond'.

Bekend is ook dat de betere spelers van de Rosendaelsche Golfclub groenwitte jassen droegen. De Doornsche Golfclub wilde niet aan deze mode toegeven.

Een ander aspect vormde in het begin het toepassen van de 'rules'. Zoals A.A. del Court in zijn bijdrage aan Het Boek der Sporten al memoreerde, 'vergat' men nogal eens luchtslagen, bunkerslagen en strafslagen voor 'lost ball' te tellen. De correspondent van de Birmingham Post schreef in 1894: "The Dutchmen have taken kindly to the game, but their methods would hardly pass muster in some of our competitions here. If the ball lies in long grass, they pick it up and place it in a better lie without penalty, a process which suggests simplicity of minds, if nothing else!"

In de eerste 25 jaar organiseerden de clubs veelal wedstrijden voor de eigen leden, waarbij in het begin werd gespeeld om de eerste en tweede plaats. De eerste prijs was meestal een medaille, de tweede een premie. Wat dat laatste inhield is niet meer te achterhalen, maar gezien de slechte financiële situatie van de clubs, moet hier gedacht worden aan produkten van de lokale winkeliers.

Vrij spoedig echter werd er door een goede gever een zilveren beker uitgelooft en zo ontstonden de jaarlijks wekerende bekerwedstrijden. De eerste wedstrijd tussen twee clubs vond plaats op 10 oktober 1895 op Clingendael tussen de initiatiefnemer, de Haagsche Golfclub en de Doornsche Golfclub. De Challenge Cup, uitgelooft door baron Van Bienen, werd zowel in 1896 als in 1897 door de Doornsche Golfclub gewonnen. Hierdoor kwam de cup permanent in Doornse handen. De beker is de trots van De Pan en

Articles & Laws in Playing at Golf:

1. You must Tee your Ball, within a Clubs length of the Hole.
2. Your Tee must be upon the Ground.
3. You are not to change the Ball which you strike off the Tee.
4. You are not to remove Stones, Bents or any Break Club, for the sake of playing your Ball, Except upon the fair green, within a Clubs length of your Ball.
5. If your Ball come among Cattle or any walking fowl, you are at liberty to take out your Ball & bring it behind the hazard and Tearing it, you may play it with any Club and allow your Adversary a stroke for bringing out your Ball.
6. If your Ball be found any where touching one another, you are to lift the first Ball, let you play the last.
7. At Teeing, you are to play your Ball honestly for the Hole and not to play upon your Adversarys Ball, not lying in your way to the Hole.
8. If you should lose your Ball, by its being taken up, or any other way, you are to go back to the spot, where you struck last, & drop another Ball, and allow your adversary a stroke for the misfortune.
9. No man stopping his Ball, is to be allowed, to mark his way to the Hole with his Club, or any thing else.
10. If a Ball be stopped by any person, Stone, Log, or any thing else, the Baller stopp'd must be played where it lies.
11. If you drive your Club in order to strike a ground or jar in the Striking, as to be bringing down your Club, If then your Club, shall break, in any way, it is to be accounted a stroke.

12. No loose Ball lies farthest from the Hole is to be played first.
13. Neither Fench, Ditch or Dyke, made for the preservation of the Links, nor the Shore or Rivers or the Rivers Dikes, shall be accounted a Hazard; But the Ball is to be taken out, and played with any Iron Club.

John Rattray Esq

The 5th and 13th Articles of the foregoing Laws having occasioned frequent Disputes It is found convenient that in all time coming the Law shall be, That in no case whatever a Ball shall be Lost without losing a Stroke Except it is in the Scholars holes When it may be taken out and played with any Iron Club without losing a Stroke — And in all other cases the Ball must be played where it lies Except it is at least half covered with Water or feth When it may if the Player chuses be taken out and played with any Club upon losing a Stroke.

Thomas Craig Esq

De eerste regelen uit 1744 van de Gentlemen Golfers van Leith, opgetekend door John Rattray

herinnert nog steeds aan de glorierijke dagen van weleer.

Nationale Amateur Herenkampioenschappen

werden er vanaf 1898 gespeeld en vanaf 1906 ook Nationale Amateur Dameskampioenschappen. Het 'Championaat voor Golf', het tegenwoordige Internationale Amateurlkampioenschap, werd al in 1898 ingesteld. Tot 1917 werd het over 36 holes medalplay beslist, daarna door matchplay. In de periode tussen 1898 en 1937 werd de amateurtitel niet minder dan elf maal gewonnen door G.M. del Court van Krimpen.

Ook het dameskampioenschap werd aanvankelijk door medalplay, echter over 18 holes, beslist; sinds 1917 wordt het matchplay-systeem gevolgd. Mevr. A. Buma-van Tienhoven was in de periode tot 1937 met zeven overwinningen bijzonder succesvol. Het Open Kampioenschap van Nederland, dat sinds 1912 wordt gespeeld, wordt sinds 1934 over 72 holes beslist (daarvoor over 36).

Na het einde van de Eerste Wereldoorlog zouden er nog zes jaar voorbij gaan, voordat er weer van een opleving in de Nederlandse golfwereld sprake was. Het NGC kon weinig nieuws melden over de uitbreiding van de golfsport in ons land. Met het aantreden op 14 mei 1920 van jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje als voorzitter, haalde het NGC een man in huis, die door zijn enthousiasme het golfspel ondanks de na-oorlogse malaise meer bekendheid wist te geven en zodoende in belangrijke mate bijdroeg aan de ontwikkeling van de golfsport in Nederland. Hij was een geducht speler, tevens aanvoerder van het nationale team.

In tegenstelling tot de bij de clubs heersende gedachte, dat golf een spel zou moeten blijven voor de 'happy few', was hij een vurig propagandist van popularisering van de sport. Dit resulteerde vanaf 1924 in de ontwikkeling van nieuwe banen. Het begon met de uitbreiding van de baan van de Haagsche Golfclub van negen naar 18 holes, de eerste course van 18 holes in Nederland. Tijdens de viering werd mr. A.A. del Court van Krimpen het erevoorzitterschap van het NGC aangeboden. Hij kwam echter te overlijden voor hij een vergadering had kunnen bijwonen.

Dat 1924 een keerpunt was, blijkt uit het feit dat er in de tien jaar daarna negen clubs bij zouden komen. In 1926 werd een course van 18 holes op Voorne geopend. De Twentse Golfclub volgde in 1927 met een 9-holes-baan. Ook in 1927 werd in

Zandvoort een nieuwe baan van 18 holes door de Kennemer Golfclub in gebruik genomen; de oude baan in Santpoort werd verlaten. In 1928 kwam de uitbreiding tot 18 holes van de Noordwijkse baan tot stand. In 1929 werd de Doornsche Golfclub uit 1894 omgedoopt in de Utrechtse Golfclub De Pan. In Huis ter Heide werd een nieuw terrein in gebruik genomen, eerst 9 holes, later tot 18 holes uitgebreid. Inmiddels was ook op bescheiden wijze de Golfclub Enghuizen, bij Hummelo en Keppel opgericht.

De golfsport veroverde ook het zuiden van het land. In 1928 werd de Noordbrabantse Golfclub Toxandria bij Breda opgericht (later uitgebreid tot 18 holes). Eveneens in 1928 stelde de Eindhovense Golfclub alvast negen holes open van de, op instigatie van dr. Philips, te Valkenswaard aangelegde 18-holes-course. In 1930 volgde de Bossche Golfclub De Dommel met een 9-holes-baan bij St. Michielsgestel. Tenslotte werd in 1931, onder de rook van Zwolle, de Hattemse Golf- en Countryclub met 9 holes opgericht.

Twee jaar verstrijken voordat bij Rotterdam in 1933 een 9-holes-course in een polderlandschap wordt geopend. In 1935 werd de Nederlandse golfwereld weer twee banen rijker: de Sallandse Golfclub De Hoek opende een baan van negen holes in

Mevrouw A. Philips-de Jong opende op 12 juli 1930 in stromende regen met een ferme knip door het lint de Eindhovense Golf Club

Foto pag. 16:

Challenge Cup, in 1895 beschikbaar gesteld door A.N.J.M. baron van Bienen, voorzitter van de Hague Golf Club, en in 1897 definitief gewonnen door de Doornsche Golf Club

G.M. del Court van Krimpen heeft als geen ander een rol gespeeld bij de ontwikkeling van het golfspel in Nederland. Te zijner nagedachtenis werd in 1947 op de nieuwe Haagsche een bank onthuld

Diepenveen, terwijl in de Duivendrechtse polder de 18-holes-baan van de Amsterdamse Golfclub gereed kwam.

Aan het einde van de jaren dertig beschikte Nederland over een 17-tal goede courses, waarvan enkele tot de beste van het Europese vasteland konden worden gerekend.

Het organiseren van internationale ontmoetingen

behoorde tot de taken van het NGC. Al op de eerste vergadering, op 16 maart 1914, werd het initiatief genomen om te komen tot wedstrijden tegen België en Duitsland. Nog in hetzelfde jaar speelden de Nederlandse heren, onder aanvoering van de niet-spelende jhr. G.F. van Tets, in Wiesbaden tegen de Duitse ploeg. Het Nederlandse team, bestaande uit G.M. del Court van Krimpen, jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje, K.M.A. Enthoven, W.C. baron Snouckaert van Schauburg, H.C. baron van Tuyll van Serooskerken en W. graaf van Limburg Stirum, verloor met 5-4.

De geplande wedstrijd tegen België werd door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog onmogelijk gemaakt. Pas op 26 september 1920 vond de eerste ontmoeting plaats te Ravenstein. Het Nederlandse team bestond uit G.M. del Court van Krimpen, jhr. mr. A. Calkoen, jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje,

jhr. A. van der Poll, O. Blom en W. Boissevain. Het won met 5-3 van de Belgen. De volgende wedstrijd tegen de Belgische ploeg had op 7 mei 1922 in Hilversum plaats. Sindsdien vormt de wedstrijd tegen België een vast punt op de jaarlijkse agenda. Tussen 1920 en 1937 won de Nederlandse ploeg 12 van de 17 ontmoetingen.

Tegen Frankrijk werd in Chantilly voor de eerste maal op 1 oktober 1922 gespeeld. Die wedstrijd eindigde in een 7-2 nederlaag voor de Nederlandse ploeg, bestaande uit G.M. del Court van Krimpen, jhr. mr. A. Calkoen, jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje, K.M.A. Enthoven, W. Boissevain en mr. A.A. Diemer Kool. In de periode 1922-1937 won Nederland maar vier keer.

Tegen Duitsland werd, door de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog, pas in 1925 weer gespeeld. De ontmoeting had plaats op de Haagsche Golfclub. De Nederlanders G.M. del Court van Krimpen, jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje, jhr. mr. A. Calkoen, O. Blom, jhr. mr. E. Michiels van Verduynen en W. Boissevain wonnen met 7-1. Van de dertien ontmoetingen met de Duitsers tussen 1914 en 1937 wonnen de Nederlanders er zeven.

In 1936 werd op de Haagsche Golfclub voor de eerste maal tegen Zweden gespeeld. Voor Nederland speelden R.F. Schill, mr. E. baron

Het Nederlandse team werd tweede bij het internationale landentournooi in Chantilly in 1937. V.l.n.r. jhr. mr. A. Calkoen van Limmen, R.F. Schill, jhr. mr. E. Michiels van Verduynen, O. van Zinnicq Bergmann, M. Wetselaar, W.F. Looman jr., jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje en mr. A. Kerkhoven

Michiels van Verduynen, K.G. van Leyden, G.M. del Court van Krimpen, jhr. mr. A. Calkoen en W.F. Looman jr. Nederland won deze wedstrijd met 5-3, maar de tweede wedstrijd, gespeeld in Falsterbo eindigde in een 5-4 overwinning voor de Zweden. Tegen Italië kwamen, voor het eerst in 1937, in het Franse Chantilly in het veld R.F. Schill, M. Wetselaar, mr. A. Kerkhoven, O. van Zinnicq Bergmann, W.F. Looman jr. en jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje. Zij wonnen met 6-2. De eerste landenwedstrijd van een Nederlandse damesploeg werd op 15 september 1926 op de Haagsche Golfclub gespeeld tegen België, om precies te zijn tegen een ploeg uit Antwerpen. Het Nederlandse team bestond uit de dames Van Waveren, A. van Tienhoven, B. van Tienhoven, Jkvr. H.A. Snouck Hurgronje, L. Smalt-Ravenswaay en Heyse. Daarna speelden de Nederlandse dames tot 1932 geen officiële landenwedstrijden meer. In dat jaar werd het contact met België weer opgenomen. Sindsdien vormt deze wedstrijd een punt op het jaarlijkse programma. Tussen 1926 en 1937 kwamen de Nederlandse dames niet verder dan tweemaal een gelijkspel (in 1934 en 1935). Tegen Duitsland kwam de Nederlandse damesploeg in 1934 voor het eerst, te Frankfurt in het veld met de dames A. Buma-van Tienhoven, L. Kern-Laan,

Op 15 september 1926 speelden de Nederlandse dames de eerste landenwedstrijd tegen België. Nederland verloor met 5-1. V.l.n.r. mevr. van Waveren, mej. B. van Tienhoven, mevr. Snouck Hurgronje, mej. A. van Tienhoven, mevr. L. Smalt-Ravenswaay en mej. Heyse

N. Fabius-Noyon, L. Smalt-Ravenswaay, Jkvr. H.A. Snouck Hurgronje en H. Horstmann. De Duitse dames bleken in alle ontmoetingen te sterk voor Nederland.

Tegen Frankrijk werd voor het eerst in 1937 gespeeld in het landentoernooi te St. Cloud. Het Nederlandse team bestond uit de dames A. Buma-van Tienhoven, N. Fabius-Noyon, L. Hijmans, H. Steenhuis-Matthes, J. Schiff-Roosenburg, J. Salberg-Feijen en V. Dorhout Mees-Laman Trip. Het team verloor met 9-0 van de Franse ploeg.

De sterk tegenvallende resultaten van de Nederlandse dames op die internationale ontmoetingen was in 1937 voor de dames A. Buma-van Tienhoven, N. Fabius-Noyon en J. Schiff-Roosenburg aanleiding om het initiatief te nemen tot de oprichting van het Nederlandse Dames Golf Comité (NDGC). Het comité beoogde door het bevorderen van activiteiten het damesgolf op een hoger niveau te brengen.

De gestadig groeiende belangstelling voor de golfsport in Nederland deed de behoefte ontstaan in wedstrijden te organiseren waarin de Nederlandse golfers onderling hun krachten konden meten. In 1929 werd het Nationale Open Kampioenschap ingesteld, te spelen over 36 holes medalplay. De winnaars van deze titel waren tot 1938 steeds beroepsspelers. D. Oosterveer won de titel in 1929, 1933 en 1934. Jos van Dijk was in 1931 en 1936 de sterkste.

Door de minder goede resultaten in de landenwedstrijden van de achterliggende jaren meende het NGC in 1933 dat er iets gedaan moest worden aan de verbetering van het spelpeil. Onder de naam Aanmoedigingswedstrijden werden er series van vier 36-holes-wedstrijden georganiseerd. Daardoor kregen de golfers de gelegenheid in training te blijven. Voor deze wedstrijden werd door Revue der Sporten, destijds het officiële orgaan van het NGC en de clubs, een wisselbeker beschikbaar gesteld. Winnaars waren mr. A. Kerkhoven (1933/1934 en 1936/1937), R.F. Schill (1934/1935) en jhr. mr. A. Calkoen (1935/1936). Het succes van deze winterwedstrijden voor heren was zo groot, dat het NGC al het volgende jaar ook voor dames een dergelijke serie opzette, met wederom een wisselbeker van Revue der Sporten. Winnaressen waren Jkvr. H.A. Snouck Hurgronje (1934/1935) en Mevr. A. Buma-van Tienhoven (1935/1936 en 1936/1937).

Inmiddels werd er ook gevraagd om een kampioenschap, waarin de amateurs elkaar, in matchplay, de eerste plaats in het Nederlandse golf konden betwisten. Zo kwam in 1935 het Nationaal Amateur Kampioenschap tot stand. De titel werd in 1935 en 1936 gewonnen door R.F. Schill en in 1937 door mr. A. Kerkhoven.

Het Open Kampioenschap in 1929 op de baan van de Hilversumsche Golf Club. Jos van Dijk slaat zijn bal uit de bunker

Onder Redactie van Jhr. Mr. A. CALKOEN VAN LIMMEN en J. A. BRONGERS

Versijnt de 15de van elke maand. Abonnement f 10.— per jaar. Advertentie-tarieven op aanvraag. Adres der Redactie: Jhr. Mr. A. Calkoen van Limmen, Ambachtstr. 2. Utrecht, tel. 15373; J. A. Brongers, de Bruynestr. 17, Den Haag, tel. 721169. Abonnementen en advertenties: Rotterdam, Mauritsweg 9, telefoon 12364

De President van het Nederlandsch Golf Comité, Jhr. Mr. A. M. Snouck Hurgronje:

Ik begroet dit blad met vreugde. Het zal ons, golfers, ongetwijfeld veel wettenswaardig voorzetten, maar ik hoop, dat het ook in handen zal komen van de ongelukkige schare, die nog geen golf speelt.

Een Uwer hoofdredacteur heeft reeds in de dagelijkse pers voortreffelijk werk gedaan, door op te komen tegen vooroordeelen, die hier te lande ten aanzien van ons spel bestonden. Het zou een spel zijn voor ouderen van dagen, het zou uitermate kostbaar zijn en enkele andere legenden van dien aard heeft hij zout op den staart gelegd.

Uw blad zal voor de verspreiding van kennis omtrent golf veel kunnen doen. Het zal ouderen kunnen

leeren, dat óók zij ons spel kunnen beoefenen en daarbij ontspanning kunnen vinden in de vrije natuur. Het zal jongeren kunnen bijbrengen dat zij naast de sport die zij reeds beoefenen, ook eens golf moeten probeeren. Zij zullen in onze kringen met open armen ontvangen worden en ondervin-

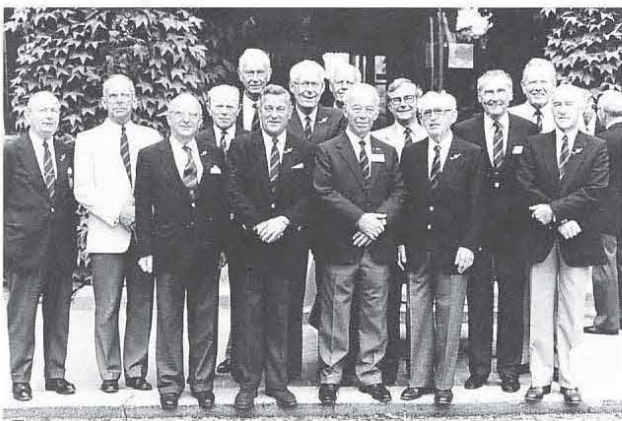
den dat golf een zeer moeilijk spel is om in uit te munten, maar dat de moeite, die men zich geeft ruim beloond wordt.

Ik geloof, dat in geen sport de verhouding tusschen de beoefenaars ervan zoo hartelijk en zoo kameradschappelijk is als in de golfers-familie. Maar die familie is nog veel te klein voor een spel dat zich zoo goed leent voor den Nederlandschen aanleg. Golfterreinen zijn er voldoende en er komen er steeds bij. Moge Uw blad er toe medewerken die terreinen te vullen met spelers. Mogen er daaronder ook talrijke zijn — en dit geldt meer in het bijzonder de jongeren — die zich met ernst op het spel toeleggen.

Nederland had tot dusver een goeden naam als golfland door de prestaties van zijn internationale ploeg. Die ploeg roept om versterking, want het spelpeil stijgt om ons heen en wij moeten trachten onze plaats te behouden. Ik wensch uw blad het omgekeerde van wat de golfer verlangt: hooge totalen!

Ir. J.H.C. Salberg, in 1931 initiatiefnemer van de jaarlijkse veteranenwedstrijden

Derde van rechts de heer A.P.R. van Tienhoven, jarenlang voorzitter van deze vriendenkring van veteranen

ZKH Prins Claus opent op 16 mei 1987 Golfclub De Hoge Kleij

Op initiatief van de Hilversummer ir. J.H.C. Salberg werd in 1931 een officieus Veteranen Kampioenschap in het leven geroepen. Een medalplay-wedstrijd, waarvoor alleen spelers ouder dan 50 jaar mochten inschrijven. Deze wedstrijd is nog steeds een groot succes.

Uit de resultaten van de landenwedstrijden valt op te maken dat het spelpeil in ons land nog veel te wensen overliet. Waarschijnlijk was het aantal serieus spelende beoefenaars te gering om het tegen de buitenlandse tegenstanders op te kunnen nemen. Het is opvallend dat met de meeste landen om ons heen wedstrijden werden georganiseerd, behalve met Engeland. Pas in 1946 stelde de English Golf Union voor een team naar ons land te sturen om tegen een nationale ploeg te spelen. De Britse spelers zouden tevens deelnemen aan het Amateurkampioenschap. Ook de Belgische Federatie kreeg zo'n voorstel. Het zou de eerste maal zijn in de Nederlandse golfgeschiedenis dat tegen Engeland zou worden gespeeld. Tot dusverre was in Europa alleen Frankrijk waardig bevonden. Niet alleen bij de heren waren voor de Tweede Wereldoorlog de resultaten niet wat ze zouden moeten zijn. De secretaresse van het NDGC, Mw. N. Fabius-Noyon, publiceerde in het maandblad Golf van februari 1939 een noodkreet, waarin zij alle dames opriep zoveel mogelijk te oefenen, wedstrijden te spelen en vooral lessen te nemen. Zij constateerde dat de Handicap-competitie niet goed functioneerde, omdat te weinig dames met lage handicaps beschikbaar waren om een damescompetitie te spelen. Ook merkte zij op dat het zuiden van het land zich geheel afzijdig hield van mededinging. Er bestond wel enige belangstelling voor de gewone Handicapwedstrijd, maar diverse moeilijkheden zorgden ervoor dat de competitie in 1938 zelfs niet beëindigd werd. Veel belangstelling daarentegen kreeg de Dames-Zomerbeker in Hilversum. Hoge en lage handicap-spelsters beleefden bij het spelen van een handicap medalplay een aantrekkelijke dag.

De oprichting van het maandblad Golf op 15 maart 1937 was een initiatief dat door iedereen in de toen nog kleine golfwereld van harte werd toegejuicht. Tot die tijd had men zich moeten behelpen met korte berichten in de dagbladpers en De Corinthian en Revue der Sporten, waarin de aandacht voor golf, begrijpelijkerwijs, niet erg groot was. Het nieuwe blad zou, als officieel orgaan, de spreekbuis worden van het NGC, maar in de eerste plaats zou het voorlichting geven. In het eerste nummer schreef de president van het NGC, jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje: "Uw blad zal voor de verspreiding van kennis omtrent golf veel kunnen doen. Het zal ouderen kunnen leren, dat ook zij

THE GOLF COURSES OF ROBERT TRENT JONES JR

350 | R | LE GOLF DE

America's Greatest Golfing Resorts Miller

Bohde-Merrill

The Championship Courses of SCOTLAND

the glorious world of golf · dobereiner · a ridge press book

hamlyn

The Encyclopedia of

Golf

Viking

Peper

GOLF IN AMERICA The First One Hundred Years

Abrams
Golf
Magazine

GOLF

DAVID STIRK

THE VIKINGS WHO OF GOLF

Alastair
Cochran
John
Stobbs

THE SEARCH
FOR THE
PERFECT
SWING

HEINEMANN

Golf

De mooiste banen van Europa

THE WORLD ATLAS OF
GOLF

Random
House

SPECTRUM
SPORT

HANDBOOK

GOLF

ALEX HAY

THE
ROYAL &
ANCIENT
GOLFER'S
HANDBOOK
1990

M

Encyclopaedia of GOLF || Webster
Evans

ROBERT
HALE

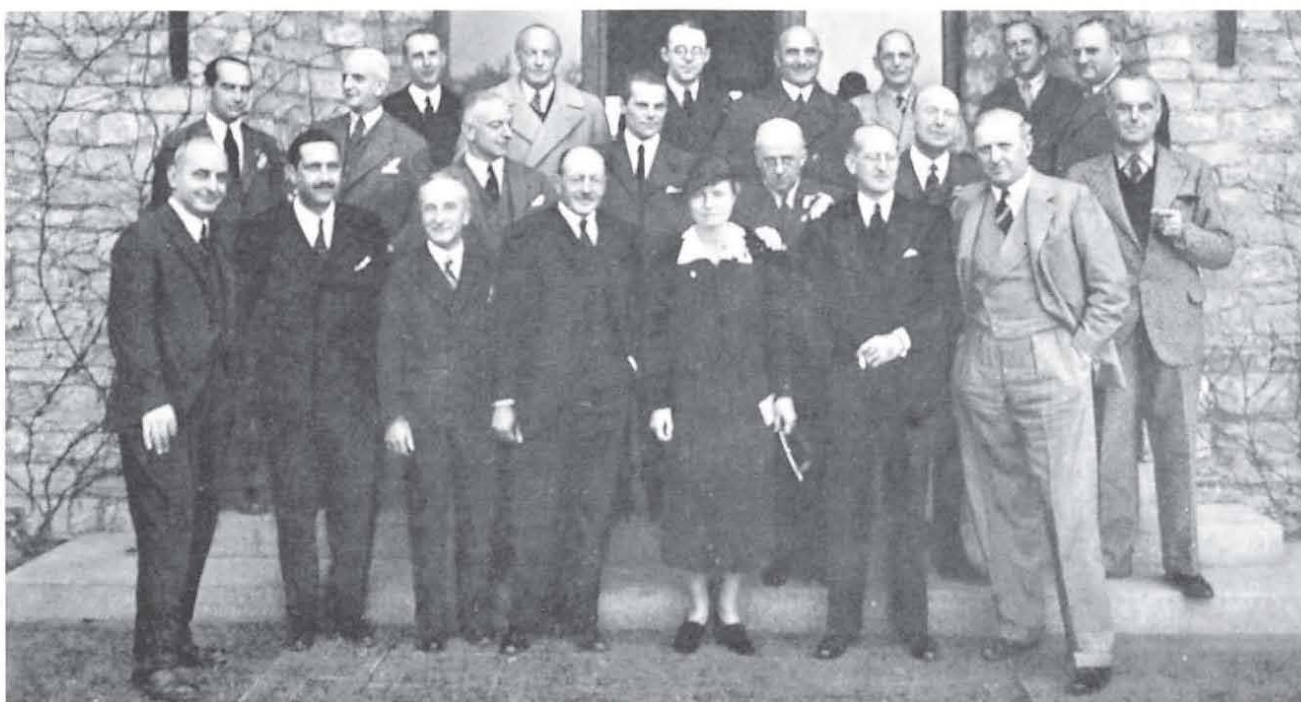

l'année golf INTERNATIONAL

PGA Teaching Manual

The Art and Science of Golf Instruction

In september 1937 werd in Luxemburg de Europese Golf Associatie opgericht. Voor Nederland waren jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje en G.M. del Court van Krimpen hierbij aanwezig

De finalisten van de Army Tankard in 1938, v.l.n.r. W. Hamm, jhr. mr. A. Calkoen van Limmen, jhr. H. Trip en jhr. W.F. Roëll. Winnaars werden Calkoen en Roëll

Pag. 24 en 25. Over golf is veel gepubliceerd.

ons spel kunnen beoefenen en daarbij ontspanning kunnen vinden in de vrije natuur. Het zal jongeren kunnen bijbrengen dat zij, naast de sport die zij reeds beoefenen, ook eens golf moeten proberen. Zij zullen in onze kringen met open armen ontvangen worden en ondervinden dat golf een zeer moeilijk spel is om in uit te munten, maar dat de moeite die men zich geeft, door het plezier in het spel, ruim beloond wordt”.

De reactie van de Nederlandse pers bij de verschijning van het eerste nummer was zeer lovend. Vooral de samenstelling van de redactie, J.A. Brongers en jhr. mr. A. Calkoen, viel in goede aarde.

Verheugd over de goede commentaren, boden de uitgevers van het blad het NGC een wisselbeker aan, te behalen door spelers en speelsters van erkende clubs. Het werd een handicap-wedstrijd tegen bogey met een maximum van één slag per hole, te spelen over 18 holes. Men mocht meedingen op een baan naar keuze en men had op de vastgestelde dag tegen betaling van f 1,- recht van spelen. Alle inleggelden moesten door de clubs aan het NGC worden afgedragen. De golfer of golfster met de laagste score zou de beker winnen en een jaar mogen houden. De club met de beste score zou worden beloond met een herinnerings-medaille.

Op zaterdag 14 mei 1938 werd op 16 golfbanen de eerste wedstrijd om de 'Golf'-beker gespeeld. Mw. R.M. de Kadt (15) spelende op de Kennemer Golf- en Countryclub, werd met 4 up de eerste winnares van de beker. De wedstrijd was zeer geslaagd en sindsdien staat de 'Golf'-beker elk jaar op het wedstrijdprogramma.

De wedstrijden in de jaren twintig en dertig, die buiten de al genoemde werden georganiseerd, waren: het Besloten Professional Kampioenschap, de Twente Cup voor professionals. De Open Nationale Mixed Foursomes was een wedstrijd, ingesteld op initiatief van jhr. mr. A. Calkoen, naar voorbeeld van de in Engeland zo beroemde Worplesdon Mixed Foursomes. Twee fraaie wisselbeker werden door hem beschikbaar gesteld, de eerste maal gewonnen door A.E.J. Buma-van Tienhoven en G.M. del Court van Krimpen. De 'Army Tankard', vanaf 1931 verspeeld, was aangeboden door de Army Golf Society, ter nagedachtenis aan jhr. mr. N.J.C. Snouck Hurgronje. Het was een kopie van een zilveren schenkan uit de William-and-Maryperiode (1695-1713). De eerste winnaars waren jhr. mr. A. Calkoen en jhr. mr. W.F. Röell.

De vele internationale 'golf'-contacten tussen de Europese landen en de wens om ook hiervoor een centraal wedstrijdprogramma op te kunnen stellen,

leidde in 1937 tot de vorming van een Europese Golf Federatie. Tijdens de voorbereidende besprekingen in 1936 tussen een tiental nationale golforganisaties in Europa, had ook de English Golf Union belangstelling getoond. Zij wilden tot de nieuwe federatie toetreden onder voorbehoud dat de statuten voor hen aanvaardbaar zouden zijn. Hieraan hoefde niet te worden getwijfeld. De erkenning van de autoriteit van de Royal & Ancient Golfclub of St. Andrews was als vanzelfsprekend in de statuten opgenomen. Toch waren er in Engeland wel bedenkingen gepubliceerd, waarin gewaarschuwd werd voor de inmenging van de federatie in Engelse golfbelangen. Golf Illustrated schreef: "We are convinced that if the English Golf Union does throw in its lot with this Continental Federation, it will take a step which it will eventually and inevitably regret and from which it will sometime retire with hopelessly damaged prestige!" Ondanks deze bezwaren werd op 20 en 21 november 1937 in Luxemburg de Europese Golf Associatie (EGA) opgericht. Doel van de EGA werd het bevorderen van de vriendschappelijke betrekkingen tussen de Europese golfers, het opstellen van een internationale kampioenskalender en het propageren van en het voorlichten over de golfsport. Prins Felix van

Mevr. A. Buma-van Tienhoven speelde een belangrijke rol in het damesgolf in Nederland

Luxemburg werd erevoorzitter. In het uitvoerend comité namen zitting major P.C. Burton (Engeland) als voorzitter, Karl Henkell (Duitsland) als vice voorzitter en major A. Whitley Lavarack (Engeland) als secretaris. Tot de federatie traden alle op de vergadering aanwezige landen toe: Engeland, Frankrijk, Duitsland, Nederland, België, Oostenrijk, Hongarije, Tsjecho-Slowakije, Italië en Luxemburg.

In het voormalig Nederlands-Indië werd de golfsport eerder beoefend dan in ons land, maar het waren vooral Britse spelers. In Batavia maakten zij al in 1872 met hun golfspel het Koningsplein onveilig. Pas in 1892 werd een echte baan, Boekit Doeri, gesticht. Het was de eerste course in Indië, maar het zou nog tot 1901 duren voor de eerste clubkampioenschappen zouden worden gespeeld. In 1895 werd in Semarang de Tjandi Sports Club opgericht met een baan van 9 holes. Tegen het einde van de vorige eeuw speelden ook al leden van de Britse kolonie golf op de Pasar Toeri in Soerabaja. In 1908 werd even buiten Goenangsarie een course van 18 holes aangelegd. Van de 9-holes-course in Bandoeng is de oprichtingsdatum onbekend. De Britse invloed blijft groot: driekwart van de besturen bestaat uit Engelsen en Engels is de voertaal. Ook op Sumatra worden initiatieven op golfgebied ontwikkeld door de Britse kolonie. Er werden enkele banen van negen holes geopend. Een groot probleem was het aantrekken van oefenmeesters. De Britten, in hun moederland getraind door professionals, boekten aanmerkelijk betere resultaten dan de autodidacte Nederlanders. In 1935 werd een Brits-Indische professional aangesteld, maar er was grote behoefte aan een Nederlandse pro. In 1938 trekt in Nederlands-Indië de belangstelling aan, na een bezoek van Gene Sarazen aan Java. Zijn demonstratie op de Golfclub van Batavia overtuigt de aanwezigen van de noodzaak Nederlandse professionals naar Indië te laten komen.

Terwijl men nog druk doende was de golfsport onder de knie te krijgen, werden er al tergende spelletjes bedacht. De Tjepoe Golfclub organiseerde een One-club-tournament, waarbij de te gebruiken stok door het lot werd bepaald. Bij het het putten met een niblick zal menig speler moeite hebben gehad zijn taalgebruik binnen de perken te houden. Iemand moet op deze club gehoord hebben van het One-club-tournament dat de Doornsche Golfclub al in 1895 had georganiseerd. In beide gevallen ging het om een wedstrijd voor beginnelingen!

In 1931 werd op Curaçao de Shell-Golfclub opgericht. Er bestond al een golfclub van de Mijn Maatschappij Curaçao te Nieuwpoort, maar de

afstand en de slechte staat van de wegen vormden een belemmering voor de employé's van Shell. Met medewerking van de Curaçaose Petroleum Industrie Maatschappij werd een sterk verwilderd terrein op de oude plantage Rio Canario tot golfcourse omgetoverd, maar al na vijf jaar moest het veld geruimd worden voor woningbouw. Een nieuwe, gemakkelijk bereikbare baan aan de rondweg om het Schottegat kon op 26 juli 1936 worden geopend. De 'oilgreens', gemaakt van een zwaar ingewalst olie-zandmengsel, wakte vooral belangstelling op bij buitenlanders.

Met het Prinselijk Huwelijk in 1937 kreeg de Nederlandse golfwereld er een koninklijke speler bij. Prins Bernhard werd lid van zowel de Utrechtse Golfclub De Pan (1938), als van de Haagsche Golfclub (1939). Daarenboven was hij een zeer geziene gast op alle andere golfclubs. Hij bracht zijn sportcredo in het maandblad van de Deventer voetbalclub, Utile Dulci 1875, als volgt onder woorden: "Naar mijn mening kan de sport de toenadering tussen alle delen van ons volk krachtig bevorderen. Dit geldt ook internationaal, waarbij ik echter aantekenen, dat terdege gewaakt moet worden tegen sportverdwazing onder de invloed van al te chauvinistisch ingestelden. De jeugd moet ook internationaal bij elke sportgebeurtenis strijden voor de overwinning. De sportleiders hebben echter de taak er daarbij steeds weer op te wijzen, dat het om de meting van elkaars krachten gaat en dat een eerlijke nederlaag meer waard is dan een op niet-sportieve wijze behaalde overwinning". In maart 1940 aanvaardde de Prins het Beschermheerschap van het NGC.

De gedeeltelijke mobilisatie van 1938 bracht ook tal van golfers onder de wapenen. Reservekapitein F. Scholten wist 36 spelers samen te brengen in een Militair Team. Sommigen hiervan hadden deel uitgemaakt van het nationale team. Het Militair Team zou op vredelievende wijze in het strijdperk treden tegen een daarvoor samengestelde ploeg van Burgers. De wedstrijd vond plaats op De Pan op 28 april 1940. Gedwongen door het grote aantal deelnemers, werden 'foursomes' gespeeld. Prins Bernhard maakte deel uit van het Militair Team; de dag kreeg extra glans door het bezoek van Prinses Juliana, die zich liet voorlichten over de prestaties van haar echtgenoot en zich liet voorstellen aan alle deelnemers. Het Militair Team won met 18-14. De inval van de Duitsers in ons land op 10 mei rekende af met de plannen voor een returnmatch.

Bij het bombardement van Rotterdam zag de golfer B. Knol, uitgever van het blad Golf, de drukkerij in vlammen opgaan, waarbij ook de gehele administratie, het abonnementenbestand, de

Leden van de Golfclub Malang bij de mooie prijzentafel voor een wedstrijd in 1939. Zesde van links is J.F. Gogelein, oud-lid van de Haagsche. Op de achtergrond de contouren van de berg Kawi

De eerste en laatste wedstrijd tussen burgers en militairen in 1940 op De Pan. ZKH Prins Bernhard speelde bij de militairen mee. Nog geen twee weken later brak de oorlog uit

archieven van Golf en vrijwel het gehele meinumner verloren gingen. Met veel moeite werd in Rotterdam een nieuw onderkomen gevonden. Het NGC maakte bekend dat alle wedstrijden van het officiële programma werden afgelast. De wedstrijd om de 'Golf'-beker werd verplaatst van 18 mei naar 2 september 1940. In het meinumner werd nog melding gemaakt van het tragische overlijden van de secretaris van de Haagsche Golfclub, L.W. Taele.

In de komende jaren zouden steeds meer beperkende maatregelen van de bezetter de Nederlandse sportwereld treffen; het zou tenslotte een voorlopig einde betekenen van het blad Golf. De eigenaar van het Wassenaarse landgoed Groot Haesebroek, D. Wolf wilde in 1938 een golfbaan van 18 holes laten aanleggen. Hij zocht daartoe de raad van de bekende tennis- en golfspeler Henk Timmer, die hem eerder al bij de aanleg van drie tennisbanen had geadviseerd. Op Timmers advies werd de baanarchitect J.S.F. Morrison van de firma Colt, Alison & Morrison aangetrokken. Er werd naar gestreefd de baan eind 1939 te openen. De bij het terrein gelegen villa Wildhoeve was bestemd als clubhuis. De redactie van Golf inspecteerde de baan en kwalificeerde deze als een van de mooiste golfbanen, zo niet de mooiste van Europa in de categorie 'seaside links course'. Direct na het begin van de oorlog werd de Wassenaarse Golfclub De Wildhoeve door de Duitsers gesloten. De vraag rijst of de later (begin 1943) in het leven te roepen Golfkameradschaft der Nederlanden, onder de leiding van luchtmachtgeneraal F. Christiansen met deze sluiting in verband gebracht kan worden. De leden van de Wassenaarse club vonden onderdak bij de Haagsche Golfclub, die haar ledenbestand, meest door repatriëring van buitenlanders, sterk had zien afnemen. De sluiting van de baan van De Wildhoeve zou na de oorlog het voortbestaan van de Haagsche Golfclub verzekeren.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog bestonden er naast de 17 clubs ook nog de Nederlandse Officieren Golfbond en de Leidse Studenten Golfbond. Zij maakten gebruik van de gastvrijheid van de andere golfclubs. In de uitslagen van de handicapcompetitie van mei 1940 speelden de Leidse studenten nog mee, o.a. tegen de Haagsche Golfclub, tegen De Pan en tegen De Dommel.

De eerste jaren van de oorlog waren voor de Nederlandse golfwereld betrekkelijk rustig. De grootste zorg bestond uit het onderhoud van de banen, waar, door gebrek aan brandstof, weer moest worden overgegaan op man- en paardekracht.

De Duitse bezetter verordonneerde dat alle te publiceren foto's via een erkend fotobureau diende

te lopen en alle door amateurs ingezonden foto's door het Fotobureau Schimmelpenninckh moesten worden behandeld. De eerste foto via dit bureau betrof de uitreiking van de wisselbeker voor het clubkampioenschap 1941 van de Haagsche Golfclub aan Henk Timmer. Gewonnen sportprijzen, werden uitgezonderd van de verplichte inlevering van metalen voorwerpen.

Inzake de sportterreinen werd meegedeeld dat op terreinen die voor sportbeoefening waren ingericht en voor dat doel regelmatig werden gebruikt, geen beslag zou worden gelegd dan na overleg. Wel werd er op gerekend dat delen van die terreinen, die niet werden gebruikt, beschikbaar zouden worden gesteld voor de teelt van gewassen.

De beperking van papiergebruik trof ook het blad Golf. Het eerste nummer van 1942 moest vier pagina's bezuinigen: men liet het omslag weg, waardoor aan de feitelijke inhoud niet getornd werd.

In 1941 moest men het stellen zonder de Nationale Kampioenschappen. Wel werden er wedstrijden tegen damesteams georganiseerd en speelde er een herenteam tegen de jeugd. Met name W. van Lanschot en jhr. W. Snouck Hurgronje maakten zich in die tijd verdienstelijk voor het jeugdgolf. Afgezien van de competitiewedstrijden, mochten alle golfontmoetingen zich in een grote opkomst verheugen. Uitzonderlijk groot was de opkomst bij de jaarlijkse Hole-in-one-wedstrijd op de Noordwijkse Golfclub op 18 oktober 1942. De firma Bols had de, voor die tijd opmerkelijke, prijzen van vijf liter apricot brandy voor de dames en een kruik van vijf liter zeer oude genever voor de heren beschikbaar gesteld.

De Secretaris-generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming bleef de sportwereld met kleine pesterijen bestoken. Zo achtten de Duitse instanties het niet gewenst dat op sportkleding stervormige (in het bijzonder vijf- of zespuntige) onderscheidingsteken werden gedragen. Dezelfde Secretaris-generaal hamerde op de amateurstatus van de sportbeoefenaar. Overtreders, zoals sommige voetballers, die op het ijs geldprijzen hadden gewonnen, dienden onverwijld gemeld te worden.

Papierschaarste betekende dat tijdschriften als Golf werden gemaand hun oplage en het aantal per jaar uit te geven nummers zoveel mogelijk te beperken. Per 1 januari 1943 zou dan gekomen moeten worden tot de gemeenschappelijk uitgifte en verspreiding van één mededelingenblad per doelgroep. De verschijning van Golf zou uiteindelijk met ingang van 15 juni 1943 op last van de Rijkscommissaris van het bezette Nederlandse gebied worden stopgezet.

Begin 1943 werden in verband met de evacuatie van

het kustgebied de Haagsche, de Noordwijkse en de Kennemer Golfclub gesloten. De professional D. Oosterveer gaf nog wel les op een terrein aan de Waalsdorperweg. De assistent-oefenmeester G. de Wit gaf nog lessen op een terrein bij De Roggewoning in Wassenaar. De leden van de Noordwijkse Golfclub kregen gastvrijheid in Rotterdam. Iedereen uit het westen kon terecht bij de Amsterdamse, de Hilversumsche en de Utrechtse golfclubs.

Ondanks de sluiting van hun club wist het bestuur van de Noordwijkse Golfclub op 2 februari 1943 een huldiging te organiseren ter gelegenheid van het 40-jarige profjubileum van B. Dunn. In het nummer van april 1943 van Golf werd het 50-jarig bestaan van de Haagsche Golfclub gememoreerd, maar van enige viering werd geen gewag gemaakt. Jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje, een sterk speler en een actief propagandist van de golfsport in Nederland, vierde zijn dertigjarig presidium van de club, van het bestuur waarvan hij al sinds oktober 1900 deel uitmaakte.

In de jaarlijkse wedstrijd om de 'Golf-beker' op 29 mei 1943 speelden nog ruim 250 mensen mee. Winnaar werd de jonge J. baron van der Feltz (23), die met 4 up eindigde op de Sallandse Golfclub.

Na vijftig jaar golf in Nederland bevond de golfsport zich in omstandigheden, die niet erg bevorderlijk waren voor de ontwikkeling ervan. Een ontwikkeling overigens, die in de voorafgaande jaren niet had geleid tot het doel dat de pioniers in het begin voor ogen had gestaan: het golfspel was ondanks hun enthousiaste propaganda een sport gebleven voor de 'happy few'. Wel was het gelukt, door noeste oefening, een aantal spelers voort te brengen, die internationaal hun mannetje konden staan.

Pas na de Tweede Wereldoorlog zou de ware groei van de golfsport in Nederland beginnen en zou het elitaire element in de clubs grotendeels verdwijnen.

In april 1951 moest de Nederlandse golfwereld weer een van de mannen van het eerste uur missen. mr. A.A. Diemer Kool overleed op 73-jarige leeftijd. Hij was lange tijd secretaris van de Kennemer Golfclub en een expert op het gebied van aanleg en onderhoud van golfcourses. Ook in het buitenland werd hij geprezen voor zijn 'home course'. De Kennemer baan was in eerste instantie het werk van een van Groot Brittanië's knapste baanarchitecten, Harry S. Colt. Hij maakte ook de banen van de Eindhovensche Golfclub te Valkenswaard en van de Utrechtse Golfclub De Pan

Professional Dirk Oosterveer gaf in de oorlog nog wel les op een terrein aan de Waalsdorperweg in Den Haag

in Bosch en Duin, benevens de uitbreidingen in Hilversum en Noordwijk. Kenmerkend voor zijn werk zijn de sterk golvende greens. H.S. Colt overleed in 1952 in East Hendred, Berks, 82 jaar oud.

Op de jaarvergadering van het Nederlands Golf Comité in 1952 bleek de secretaris van de Golfclub Enghuizen nu op te treden als secretaris van de Keppelse Golfclub.

Men was niet gelukkig met de prestaties in de handicap-competitie. Ook werd er weer veelvuldig gedebatteerd over het aantrekken van de jeugd. Er begon echter enige belangstelling van buitenaf te komen. De AVRO nodigde golfredacteur J.A. Brongers uit om over de golfsport te komen spreken.

Door de grote vraag naar werkkrachten in de jaren na de oorlog was het moeilijk om voldoende caddies te krijgen.

De Haagsche Golf & Country Club verloor zijn voorzitter, E.F.M.J. baron Michiels van Verduynen. De Noord-Nederlandse Golfclub keerde het vliegławaaai op Eelde de rug toe en wist het landgoed De Poll te verwerven, waar majoor K.J.H. Poll begonnen was met de aanleg van een baan.

J.A. Brongers, samen met jhr. mr. A. Calkoen van Limmen (tot 1950), de ziel van het maandblad Golf

Een unicum in de Nederlandse golfwereld was de toekenning van een handicap honoris causa. Mevrouw H.C. Looman-Schram van de Hilversumsche Golfclub kreeg de 'ere'-handicap van 7, de laagste dameshandicap in de club. Toxandria vierde zijn zilveren jubileum. Op diezelfde dag werd het Nationaal Open Kampioenschap op Toxandria gespeeld.

De Utrechtse Golfclub De Pan opende een nieuwe driving range met vier comfortabele hutten, maar verreweg het prettigste nieuws kwam uit Domburg. In augustus 1953 kon het gras worden ingezaaid in de oude, herstelde baan.

De Royal and Ancient Golfclub of St. Andrews bestond in 1954 tweehonderd jaar. Hoewel de hele wereld zich richt naar de 'rules' van de Royal and Ancient is het The Honourable Company of Edinburgh Golfers geweest die de oudste op schrift gestelde regels van het golfspel heeft ontworpen (1744).

De vliegcramp in Ierland, met KLM toestel Triton op 5 september 1954, kostte ook het leven aan J.A. Brongers, redacteur van Golf vanaf de oprichting en in het dagelijks leven perschef van de B.P.M. Zijn verhandelingen over tegels en schilderijen, betrekking hebbende op het kolf- en golfspel vormden een grote attractie voor de lezers van Golf. Er zijn plannen in ontwikkeling om zijn verzameling geschriften en curiosa en zijn unieke verzameling oude tegels, samen met die van Steven van Hengel, in een permanente tentoonstelling onder te brengen.

Goed nieuws kwam van het nationale amateurteam dat eindelijk na 23 jaar op de Haagsche Golfclub van de Franse vertegenwoordigers wist te winnen. In de Wassenaarse duinen werd definitief afgerekend met de legende dat de baan te moeilijk zou zijn. Ondanks het slechte weer werden in het Internationale Open Kampioenschap ronden van 68, 69, 70 en 71 gemaakt. Bij het nationale amateurkampioenschap viel het falen van de jeugd op.

De Domburgsche Golfclub verloor op 21 mei 1956 zijn grote pionier P.J. Elout. Hij bekleedde tal van openbare functies en heeft zich na de oorlog in het bijzonder ingezet voor het herstel van de baan. De Haagsche Golf & Country Club kwam op 31 augustus 1956 in het bezit van terreinen en clubhuis, die tot dan gehuurd werden van de NV De Wildhoeve.

De Jeugdcommissie van het NGC kon melden dat het jaar 1956 een mijlpaal in de geschiedenis van het Nederlandse jeugdgolf was geworden. Voor het eerst was er een internationale jeugdwedstrijd

Dr. E.H. Ebels, Commissaris der Koningin in Groningen, opende in 1954 clubhuis en nieuwe baan van de Noord Nederlands Golf en Country Club

In 1954 won Nederland met 5-4 van Frankrijk. Voorste rij v.l.n.r. mr. O. van Zinnicq Bergmann, mr. P.J.M. Fruytier, jhr. mr. A. Calkoen van Limmen (niet-spielend aanvoerder), A. Knappert en mr. J.F. Dudok van Heel. Achterste rij jhr. mr. P.J. van Swinderen, H.W. Jordaen en W.Ch.J.M. van Lanschot

gespeeld. Ondanks de grote nederlaag was men niet ontevreden over het spel van de Nederlandse deelnemers, maar het was voor verbetering vatbaar. Trainingswedstrijden werden verplicht gesteld. Het was daarom ergerlijk voor het NGC te moeten vernemen dat de jeugdwedstrijden op de Rosendaelsche Golfclub op 4 en 5 mei 1957 afgelast moesten worden wegens onvoldoende inschrijving. Niettemin kwamen er hoe langer hoe meer clubkampioenen voort uit de jeugd, hoewel het voor velen een probleem bleef studie en sport op evenwichtige wijze te combineren.

Tegen het einde van de jaren vijftig vierden tal van professionals hun jubilea. Veel van hen hadden in het begin in niet onbelangrijke mate bijgedragen aan de ontwikkeling van de golfsport in Nederland en aan het spelpeil ervan.

Bekende professionals, zoals Jos van Dijk, Arie Oosterveer en Piet Witte, werden terecht beloond met onderscheidingen en geschenken. In Hilversumse dienst was greenkeeper van Essen. Bij zijn 40-jarig jubileum in 1958 werd zijn kordate optreden tijdens de bezetting gememoreerd, waardoor hij wist te voorkomen dat de bomen op de baan werden gekapt.

Piet Witte werd in 1957, samen met Jos van Dijk en Arie Oosterveer, in het zonnetje gezet voor wat zij hadden gedaan voor de golfsport

Meer dan zijn 25-jarig bestaan, in 1959, vierde de Amsterdamse Golfclub dat, na langdurig en kostbaar herstel, de baan weer bespeelbaar was. In het Zuidlimburgse Wittem was men druk doende een nine-holes-course aan te leggen en bij Apeldoorn was majoor K.J.H. Poll, bekend van de Noord-Nederlandse Golfclub, op zoek naar een geschikt terrein.

De Jeugdcommissie van het NGC rapporteerde over een aantal jeugdleden: in 1955 waren er 309; in 1959 waren er 209 jonger dan 21 jaar en 157 tot 26 jaar. Niet alle clubs deden echter opgave.

Het organiseren van het Internationaal Open Kampioenschap 1960 bleek zo kostbaar te worden dat het NGC alle leden opriep deel te nemen aan het Steunfonds door 'Steunpilaar Open 1969' te worden à raison van f 10,-.

De Noordwijkse Golfclub meldde dat, in verband met de uitbreidingsplannen van de gemeente Noordwijk, de golfbanen verplaatst moesten worden. De club kreeg f 3.000,- om een bekende golfarchitect advies te laten uitbrengen.

In 1961, bijna een halve eeuw na de oprichting van het Nederlands Golf Comité, werd het duidelijk dat een deel van de leden van het NGC (te weten de clubs) van mening waren dat er te weinig contact bestond tussen het bestuur en de golferwereld. Men vond dat een periodieke afwisseling van bestuursleden en verjonging in het bestuur bevorderend zou werken voor het tot stand komen van een bond, zoals ook andere sportorganisaties die kennen. Teneinde de ledenvergadering geheel vrij te laten trad vrijwel het voltallige bestuur af, met dien verstande dat jhr. mr. A. Calkoen van Limmen, de voorzitter, H.W. Jordaan, de vice-voorzitter, Ch.E. Veltman, de secretaris-penningmeester en Ir. T.F. Hubrecht niet herkiesbaar zouden zijn. Uit de commentaren bleek duidelijk dat men verrast werd door dit aftreden en men was beducht dat er een bestuursvacuüm zou ontstaan door het wegvallen van zoveel ervaring.

Op 15 december 1961 werd in Amsterdam een nieuw bestuur gekozen. Voorzitter werd jhr. mr. W.J. Snouck Hurgronje, zoon van oud-voorzitter jhr. A.M. Snouck Hurgronje. Herkozen werden jhr. mr. P.J. van Swinderen en A.M. Groskamp. Drie nieuwe bestuursleden waren mr. K. van Hinlopen Labberton, D. Hudig en R. Rahusen. Geheel nieuw was de benoeming van een algemeen secretaris, L. Poldervaart, die geen lid werd van het bestuur. De scheidende voorzitter jhr. mr. A. Calkoen van Limmen werd tot erelid en erevoorzitter benoemd en secretaris-penningmeester E. Veltman werd erelid.

De Twentse Cup werd onder erbarmelijke

weersomstandigheden gespeeld in 1960 en gewonnen door Kees Cramer met een score van 141.

De 25ste ontmoeting in Eindhoven tussen de in België en Nederland werkzame professionals werd door de Belgen gewonnen met 5-7. Het doorbrak de traditie dat de thuisspelers altijd wonnen.

In de jaren zestig begonnen zich de effecten van de sponsoring af te tekenen in de snelle stijging van de geldprijzen. In 1860 kreeg Willie Park nog 10 pond als winnaar. In 1893 was de prijs al gestegen tot 100 pond. Inmiddels worden er prijzen verdiend die profs onafhankelijk maken. Zij voorzien in hun financieel levensonderhoud door in het circuit mee te draaien. Ter vergelijking: in 1960 sloeg Arnold Palmer ruim 75.000 US dollars aan prijzengeld bij elkaar, Greg Norman verdiende in 1990 aan prijzengeld 1.165.500 US dollars.

Voor het eerst werd door het NGC een team naar het World Amateur Golf Team Championship in Philadelphia gestuurd voor de strijd om de President Eisenhower Trofee. Het team van ons land bestond uit mr. J.F. Dudok van Heel, A.A.R. Roland Holst, R.E. van Erven Dorens en A.J.F. Knappert. Officials waren Ch.E. Veltman en L.A.M.

Groskamp als non-playing captain. De score van de Nederlandse spelers was 1008 en bracht hen op een 27ste plaats van de 32. Jack Nicklaus, 20 jaar!, maakte een score van 269 (66, 67, 68, 68), liefst 13 slagen minder dan de nieuwe Amerikaanse amateurkampioen Beman. De Amerikanen wonnen met 834. De conclusie was toen al dat er aardig gesleuteld diende te worden aan het spelniveau, niet alleen van de Nederlandse spelers maar ook van de lessen. Er zou een bekende buitenlandse instructeur ingehuurd moeten worden om de techniek te verbeteren. Het NGC besloot Aubrey Boomer in te huren. Structureel echter zou er begonnen moeten worden de bestaande professionals de kunst van het lesgeven in uniforme zin bij te brengen. De heer Groskamp maakte daar ook reeds melding van na zijn terugkomst uit Amerika.

In Apeldoorn hoopte men, na enkele provisorische voorzieningen in Berg en Bos in 1963, in Hoog-Soeren de 19e baan van Nederland te openen. In Friesland werden serieuze plannen gemaakt om op het terrein bij hotel Lauswolt te Olterterp een golfbaan aan te leggen. De eigenaar 'De Algemene Friesche' peilde de belangstelling voor een bijdrage in de eerste kosten van de aanleg.

Vermeldenswaard is het winnen van de Netherlands Golf Clubs Championship Challenge Cup geschonken door Sir Charles M. Marling 1924 door De Pan. Al veertig jaar werd er om gestreden, eerst als prijs voor de Scratch Competitie en sedert enkele jaren voor het Interclubkampioenschap.

In 1965 vierden vijf caddies van de Hilversumse Golfclub hun 40-jarig jubileum. Jan Koster, Hemmy Raven, Rijk Barlo, Chris Raven en Moos Raven leverden, met hun handicaps van scratch tot 5, een belangrijke bijdrage aan de verbetering van het spelpeil.

In 1965 overleed de stichter van het maandblad Golf, B. Knol. De sportbladen De Corinthian en daarna Revue der Sporten fungeerden wel min of meer als officieel orgaan van de golfsport, maar de heer Knol wilde een echt golfblad uitgeven. Door de crisisjaren duurde het tot 1936 alvorens hij in overleg met de heren Snouck Hurgronje en Del Court van Krimpen van het NGC kon beginnen. De heer Knol leverde zelf onder de nom-de-plume 'Lepelman' menige bijdrage aan Golf.

Eind oktober 1965 ging tijdens een feest het Hilversumsche clubhuis geheel in vlammen op; de hele administratie kon worden gered. Op bestuurlijk niveau wisten de dames uiteindelijk een aanzienlijk grotere zelfstandigheid te bereiken. Op 17 december 1965 werd een ingrijpende wijziging in de organisatie van het damesgolf

HOTEL DES INDES
LA HAYE.

TELEGRAMME.

(Adresse)

Koster Opz. Kantenwonder
27 Juli 1969.

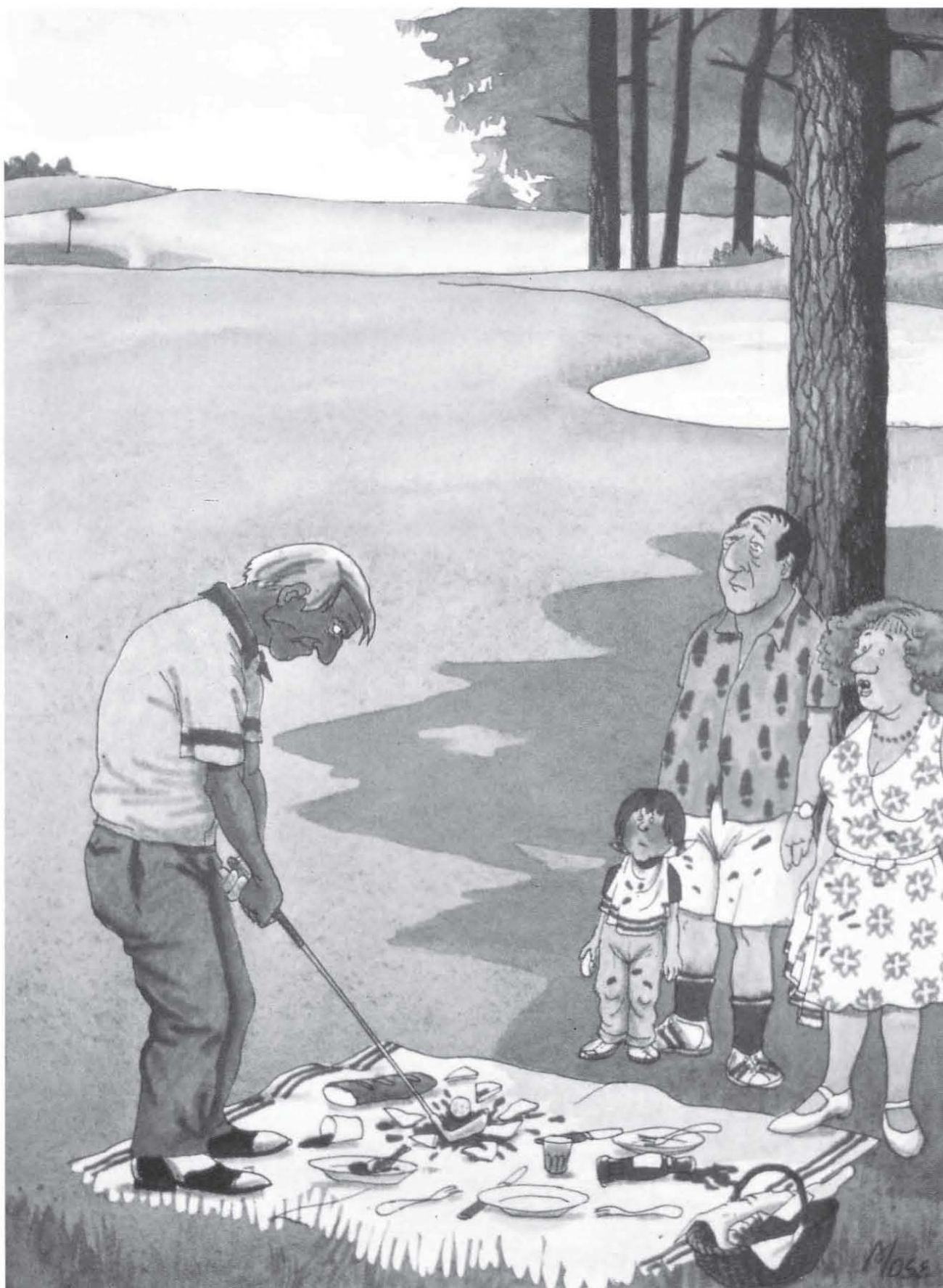
I	B. Bosman	155 (40.39.26.15)	120.-
II	J. Bosman	161	60.-
III	A. v. Rijk	162	30.-
	J. Theunisse	162	15.-
	E. Michiels	164.	
I	Ife	169	60.-
	J. de C. van	170	
II	Nice	171.	5.-

f 240.-

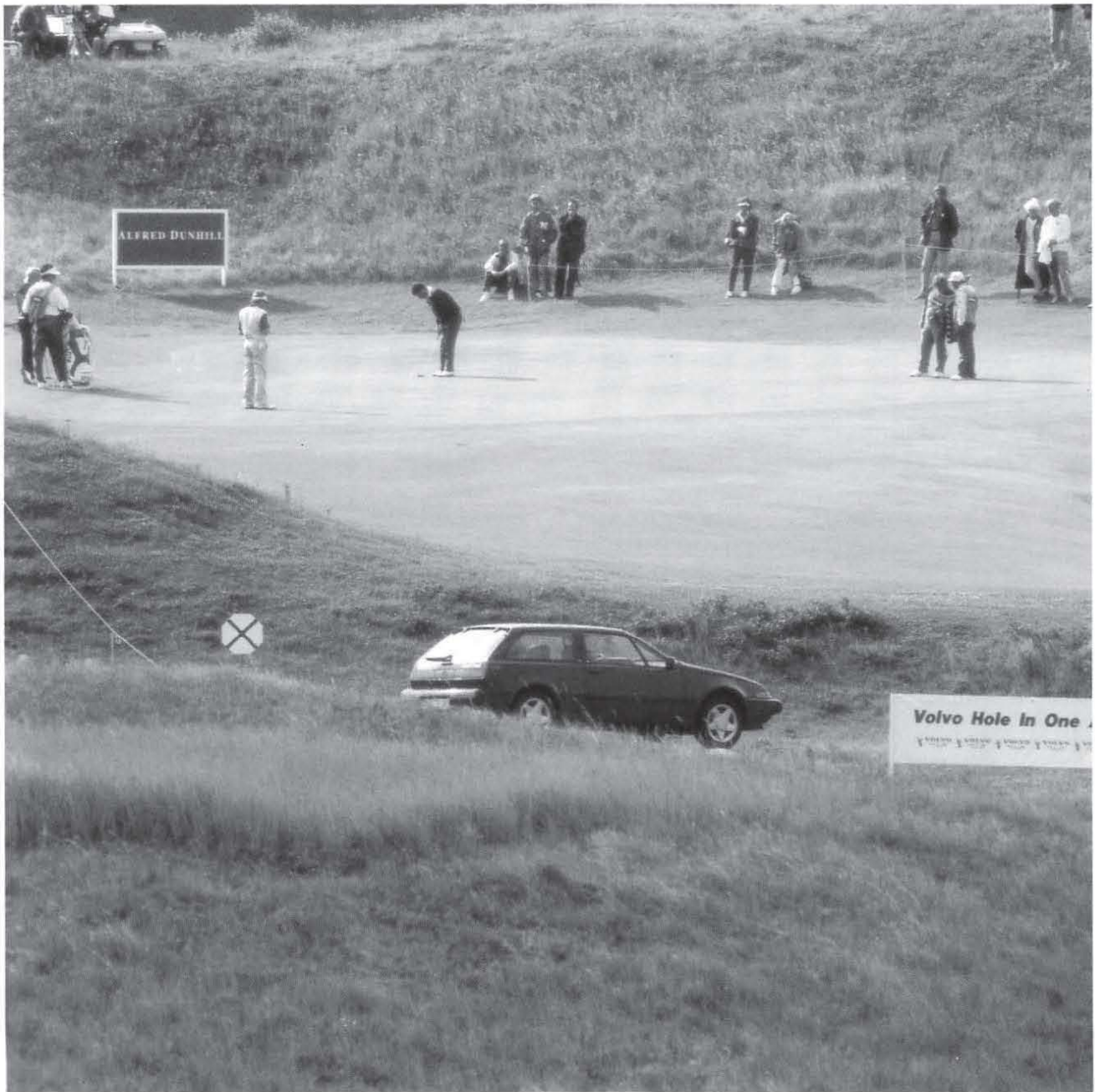
Reis & Verhuur:

J. Bosman	{ 7.50	→	37.50
A. v. Rijk			
Nice			
A. Theunisse			
de C. van			
de C. van			17.-
de C. van			9.50
Caddie			f 304.-

Het is allemaal veel duurder geworden en zonder sponsors zouden er in ons land geen grote wedstrijden meer plaats kunnen vinden

Een golfer zonder gevoel voor humor heeft het vaak heel moeilijk. Het is goed dat een ander ons een spiegel voorhoudt. Daarom publiceren golfbladen regelmatig cartoons met veel zelfspot

Het winnen van een auto na een hole-in-one is bij iedere grote wedstrijd een vast onderdeel van het prijzenpakket

Jhr. mr. W.J. Snouck Hurgronje, lid Technische Commissie van de EGA

Jhr. mr. A. Calkoen van Limmen, erevoorzitter van het NGC en De Pan en een succesvol golfer

doorgevoerd. Binnen het kader van het NGC zouden de dames voortaan hun eigen bestuur gaan kiezen.

Jhr. mr. W.J. Snouck Hurgronje werd benoemd tot lid van de Technische Commissie van de Europese Golf Associatie, die de nieuwe Standaard Scratch Score en Handicapping regeling in studie had genomen. Eind 1965 werd er in 50 landen golf gespeeld; het aantal spelers bedroeg ongeveer 18 miljoen op 14.000 banen. Amerika heeft daarvan 10 miljoen spelers op 8000 banen.

De in 1932 door de Utrechtse Golfclub De Pan beschikbaar gestelde zilveren beker voor de jaarlijks te spelen wedstrijd Amateurs-Professionals ging op 22 mei 1966 voor het eerst naar de amateurs. De captain van de amateurs stelde vast dat de kwaliteit van de lessen zodanig was gestegen dat leerlingen van hun leermeesters konden winnen.

In 1967 kreeg het bestuur van de Sallandse Golfclub De Hoek toestemming voor het instellen van een wedstrijd om de Prins Claus Cup. Deze wedstrijd over 36 holes, voor leden van Nederlandse golfclubs met een handicap van 24 of lager, werd voor het eerst gespeeld op 10 september. Het bijzondere is dat de club toen twee Prinsen-cups bezat, omdat er sinds 1936 ook al om de Prins Bernhard beker werd gestreden.

In mei 1968 werd de Golfclub Riverside feestelijk geopend. Riverside beschikte echter alleen over een oefenbaan en een driving range, was nog geen 'echte' golfbaan en werd dus alleen als toevoeging voor de jaarvergadering van het NGC uitgenodigd. De Haagse Golf & Country Club vierde het 75-jarig bestaan.

Het golfspel dat als een speels idee van baron van Bienen was begonnen had geleid tot 20 clubs met ruim 6000 leden in het hele land.

In 1972 opende Prins Claus de nieuwe baan in Noordwijk, aangelegd door Frank Pennink van de C.K. Cotton Golf Architects. De Noordwijkse gemeenteraad had in 1960 in verband met uitbreidingsplannen het golfterrein per oktober 1971 opgeëist. Dankzij een zeer aanvaardbare schadeloosstelling en met behulp van onder andere Staatsbosbeheer kon een nieuw terrein worden gevonden met ruimte voor een course van 18 holes. Op de Kennemer Golfclub gaf de professional Peter Ackerley les aan mevrouw M. van Andringa de Kempnaer-Matthes op een van de oefenholes. Zij kreeg voor het eerst een ijzer-3 in handen. De eerste slag liep meteen de hole in! Ackerley jubelde: 'This has never happened before, .. the very first shot with an iron 3 and a hole in one!' Hoewel zij niet in aanmerking kwam om lid te worden van de hole-in-one club stuurde het bestuur

Golfclub De Haar werd in 1973 de 23e golfclub van ons land

Voor een handicap onder de 10 moet veel geoefend worden op de driving range, maar zeker ook op de putting green

van de club haar een gecalligrafeerd certificaat, luidende: 'Extraordinary membership awarded tot Mrs. M.A. van Andringa de Kempener-Matthes on the occasion of playing the B-hole on the Kennemer Golf & Country Club on the fifth of July, 1972 in one stroke.'

De heer H.G. Mignot had echter al in 1962 op de Eindhovensche Golfclub op de derde en de zesde in één ronde twee holes-in-one gemaakt en was het eerste erelid van de Bols Hole-in-One club geworden.

Op 25 juli 1972 overleed jhr. mr. A. Calkoen van Limmen, erelid en erevoorzitter van het NGC en ere-voorzitter van 'De Pan'. Frank Hubrecht schreef over hem: "Voor degenen die hem werkelijk goed hebben gekend en die hem hun vriend mochten noemen, was hij uiterst bescheiden, maar altijd een waardevolle gesprekspartner. Een levensgenieter zowel in geestelijk als in materieel opzicht. Zijn belezenheid en humor, zijn liefde voor de natuur en de kunst, zijn inzicht in en waardering voor zijn medemens, en niet in de laatste plaats zijn geloof, maakten het samenzijn met hem te allen tijde tot een feest. Hij was een van die schaarse figuren van wie kan worden gezegd dat, juist door het feit dat in zijn leven het dagelijks werk ontbrak, hij de kans zag en greep om er zijn 'dagelijks werk' van te maken zich in anderen te interesseren, hen bij te staan en dikwijls te stimuleren op een manier die de ware medemens in hem aan het licht bracht."

De Golfclub De Haar werd in 1973 de 23ste golfbaan van ons land. Een matige ontwikkeling in 80 jaar. Niemand zal toen vermoed hebben dat de groei in de laatste twintig jaar tot het eeuwfeest zich zo explosief zou ontwikkelen.

Ondanks de verbetering van het golfmateriaal en een daarbij groeiende golfindustrie kunnen goede resultaten toch slechts door veel oefening worden bereikt. Ballen werden verbeterd. Van 252 zeshoekige kuiltjes naar 333, zodat ze verder en rechter gaan; het blijft natuurlijk zaak ze goed te raken. Clubs worden aan de lopende band veranderd. Ze worden niet zomaar gekocht, ze worden aangemeten. En dromen over wonderclubs die spelers naar een handige 12 handicap brengen, doen niet af aan het feit dat er steeds geoefend moet blijven worden.

De komst van televisie had in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten enorm bijgedragen aan de popularisering van de golfsport. Zo, dat er een tekort aan banen optrad. Van de 1600 banen in 1970 in Engeland waren er maar 153 openbaar. In de Verenigde Staten waren er 10.000 banen voor 10 miljoen spelers, maar de helft daarvan zijn besloten

Golf.

**Why Golf is Art and Art is Golf
we have not far to seek —
So much depends upon the lie,
so much upon the cleek .**

October.

Clubs met een goede begeleiding van de jeugd brengen betere spelers voort

*Reproductie pag. 40 en 41:
Lithografie uit 1897 van William Nicholson met tekst van Rudyard
Kipling. Ons land kent ook een aantal kunstenaars die golf als
onderwerp kozen voor hun werk*

clubs. Een situatie waarmee in Nederland bij de ontwikkeling van golf rekening gehouden zou moeten worden. Plannen werden er in 1973 gemaakt voor openbare en besloten banen: openbare banen zoals Golfclub De Schoot, Oostvoorne, Brielse Maas in Kleiburg, te Delft, Bleiswijk en Spaarnwoude.

De nationale wedstrijd voor alle leden van de Caddieclub 'Sport na Arbeid' werd op 1 juni 1973 gespeeld. Prins Claus had een wisselbeker beschikbaar gesteld die gewonnen werd door H. Kuysters van Toxandria. Dat Prins Claus niet alleen iets kan weggeven maar ook zelf iets kan winnen bleek bij het American Express Pro-Am Golf Toernooi dat op de Hilversumse Golfclub vooraf ging aan het Internationale Open Kampioenschap van Nederland. Oosterhuis scoorde 72 en zijn partner, Prins Claus, 62. Niemand van de 111 amateurs bereikte deze lage score.

Braun en Streutgers schoten in de roos bij het Internationale Kampioenschap voor Amateurs van Marokko. Ze werden eerste met 437 slagen voor 11 andere landen.

Job van Lonkhuyzen werd voor de tweede maal in successie Nationaal Senioren Kampioen in 1974.

Professional Piet Witte beëindigde na 54 jaar in 1975 zijn carrière. Hij was alom vermaard om zijn psychologische manier van lesgeven, toegesneden op de leerling.

Het overlijden van mevrouw A.E.J. Buma-van Tienhoven schokte velen. Zij speelde een belangrijke rol in het damesgolf in Nederland. Behalve een voortreffelijke speelster was zij een uitstekende organisatrice. Zij was na de oorlog tot 1965 voorzitter van de Damescommissie. Voor al haar onschatbare werk voor het Nederlandse golf werd zij tot erelid van het NGC benoemd, een eer tot dan slechts weggelegd voor enkele heren. De Damescommissie benoemde mevrouw Buma tot erevoorzitter.

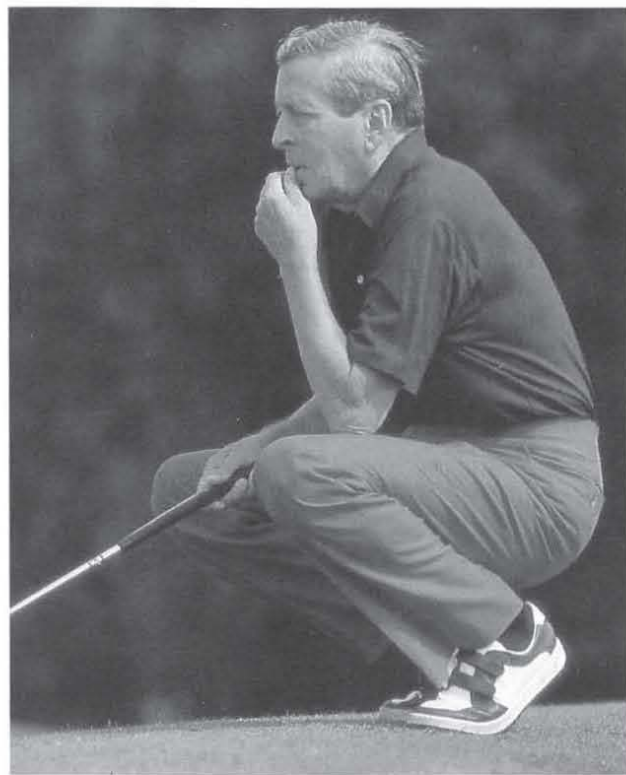
De Twentsche Golfclub keek bij het 50-jarig bestaan uit naar een groter terrein om een 18-holes baan te kunnen gaan bespelen.

Intussen was de 24ste club in ons land geopend: de Golf en Country Club Geysteren, tussen Wanssum en Geysteren bij Venray. Ook in Leende zou een 9-holes baan geopend worden.

Het 57ste Internationale Open Kampioenschap van Nederland, gehouden op de Kennemer Golfclub werd gewonnen door de toen 19-jarige Severiano Ballesteros uit Spanje, met een superscore van 65 voor de eerste ronde en een totaalscore van 275. Alice Janmaat won voor de vijfde maal het Internationale Dames Kampioenschap van Nederland.

De NGF besteedde veel aandacht aan het miskende vak van greenkeeping. Ook buiten de federatie begonnen bedrijven brochures uit te geven over het onderhoud van sportvelden. Onderwerpen als bodemonderzoek, grondwaterstand, drainagemethoden en grassoorten, maar ook de wijze van maaien en de tijd waarop gemaaid moet worden kwamen aan de orde. Onkruidbestrijding en bemesting tenslotte gaven een nieuw beeld van de wijze waarop een baan moest worden onderhouden.

Het probleem van de jeugdbegeleiding en -opleiding werd wederom aan de orde gesteld in een speciale vergadering van de NGF en de Jeugdcommissies van de clubs. Er werden 14 aanbevelingen gedaan om zowel bestuurlijk als technisch de jeugd beter te begeleiden en te inspireren. Clubs met een goede begeleiding van de jeugd brachten beter spelende jongeren voort. Jack Nicklaus zei eens over de jeugd: 'Every kid should have the chance to grow up on a golfcourse. Youngsters have never faced as many temptations and frustrations as they do today. And that's why I think it's particularly valuable for boys and girls to get involved in a sport like golf. It not only gives them a chance for self-expression, but it's

ZKH Prins Claus, evenals zijn schoonvader een enthousiast golfer, en zoon Friso die de traditie van ons vorstenhuis voortzet

a great teacher of self-reliance and self-discipline.' Leo Poldervaart droeg eind 1977 het secretariaat van de NGF na 16 jaar over aan Jack van der Schraaf. Van een eenpersoons baan maakte hij er met onuitblusbaar enthousiasme een echt secretariaat van.

In 1977 verloor de Nederlandse golfwereld een markant figuur: Charles (Sam) Veltman. Hij was van 1949 tot eind 1961 honorair secretaris-penningmeester van het NGC. Zijn nalatenschap aan de golfwereld is het fenomeen 'een Veltmannetje' slaan, synoniem voor een mislukte chip.

In de Algemene Jaarvergadering werd eind 1977 geconstateerd dat het ledental van de NGF de 10.000 had bereikt, een verdubbeling ten opzichte van 1962. President R. Rahusen betreurde de slechte resultaten van de nationale teams in 1977. 'Met het woord mager druk ik mij nog zacht uit', moest hij bekennen. De openbare Golfclub De Schoot werd de 26ste golfclub van Nederland en Golfclub Haviksoord in Leende volgde in 1978. De Wouwse Plantage kreeg ook het groene licht voor het aanleggen van een golfbaan.

Jack van der Schraaf maakte van een eenpersoons baan een echt secretariaat

Het probleem van de wintergreens werd uitvoerig besproken in de Greenkeeping Advies Commissie. En suggestie van een van de clubs om bij het gebruik van de wintergreens de afslag te verleggen naar de backtees was een idee dat nauwelijks wordt toegepast.

Op 26 augustus 1978 overleed de heer A.M. Groskamp. Hij was jarenlang captain van het nationale herenteam. Voorts was hij referee bij nationale en internationale wedstrijden en lid van de Greenkeeping Advies Commissie. De mooiste driving range van ons land werd op Papendal geopend op 18 mei 1979. Het Broekpolder-project kon, met steun van het ministerie van CRM voor de helft van de aanlegkosten, van start gaan. Om de andere helft te financieren werden in korte tijd 700 lidmaatschapsaandelen aan de man gebracht. De Rosendaelsche Golfclub kon in 1980, drie jaar na de uitbreiding tot 18 holes, ook een nieuw clubhuis openen. Datzelfde jaar opende Prins Claus de openbare baan van het Recreatieschap Oude Maas te Rhoon. In zijn openingsrede zei de Prins: 'Golf in Nederland heeft helaas nog met twee vooroordelen te kampen. Het eerste is dat het geldt als een elitaire sport. Maar wat is precies elitair? Heeft het die benaming omdat het door zo weinig mensen beoefend wordt? Waarschijnlijk houdt het verband met het tweede vooroordeel, namelijk dat golf duur is.'

De voorzitter van de Hattemse Golf en Country Club, Rolf Olland, kwam bij de feestelijke viering van het 50-jarig bestaan hierop terug. Onder toeziend oog van Prins Bernhard zei hij: 'Het golfspel heeft in al die jaren een hele ontwikkeling doorgemaakt, het was een elitaire sport en dat is het nu nog! Het is moeilijk dat beeld om te buigen.'

De Nederlandse Golf Veteranen bestonden in 1981 50 jaar. Tot 1972 waren de jaarlijkse activiteiten een reünie en een wedstrijd tegen onze zuiderburen. Toen werd Lex Askenasy secretaris-penningmeester; dit betekende het begin van internationale veteranengevechten met broeders in Zwitserland, Duitsland, Spanje en Luxemburg. Prins Bernhard werd ook lid en het gezelschap groeide uit tot 210 leden. Een reden voor het NGF om het buitengewoon lidmaatschap aan de club toe te kennen.

Het ledental van de NGF was inmiddels gestegen tot over de 11.000, waarvan bijna 10.000 senior- en bijna 1600 juniorleden. De laatste groep werd intensief getraind door commissies, verdeeld over 5 districten in ons land. Daar waren inmiddels 21 veelbelovende jeugdspelers uit voortgekomen,

Voorzitter Rahusen opent de nieuwe negen holes van de Kennemer met een professionele swing

weliswaar nog weinig voor een groep van 1600, maar er kwam meer leven in. Het aantal golfspelers in Europa was gestegen tot ruim 1.100.000 met een kleine 3000 banen.

In het bestuur van de NGF hadden enkele mutaties plaats. S.J.H. van Hengel trad terug om persoonlijke redenen. Naast zijn geweldige staat van dienst genoot hij bekendheid als geschiedschrijver par excellence over Golf door de eeuwen heen. De nieuwe leden van de NGF werden A.C. Strumphler en als vice-voorzitter mr. J.W. Verloop.

Het Internationale Open 1982 werd op De Pan georganiseerd. Men merkte hoe het golfspel in ons land in de belangstelling raakte: 10.000 toeschouwers in 4 dagen was een zware beproeving van een kwetsbaar natuurgebied als De Pan. Nieuw waren de tribunes, die de president van de NGF deden verzuchten: 'Vanaf nu zouden wij eigenlijk met het Open naar een 27-holes baan moeten.' Hoewel er altijd vanuit gegaan was dat De Pan een vrij gemakkelijke baan was, bleek dat nergens uit. Mike Miller vestigde met 65 een nieuw baanrecord en winnaar Paul Way evenaarde dat in zijn laatste ronde.

De baanarchitect Frank Pennink overleed in het najaar van 1983, kort nadat hij in oktober nog in Nederland was geweest om zijn nieuwe plannen voor de baan van de Kennemer Golfclub en de 9 holes op Papendal uit te werken. Zijn uitgangspunt bij een ontwerp was: 'Het eindprodukt moet zó natuurlijk zijn dat het lijkt alsof het altijd zo geweest is.'

Van de 225 banen in de wereld door Frank Pennink ontworpen, dan wel gewijzigd, bevinden zich er 28 in Nederland. Van 8 toekomstige banen had hij de tekeningen klaar.

Nu er steeds meer plannen voor nieuwe golfbanen worden gemaakt, zijn er ook groeperingen die daar tegen in het geweer komen. Zij menen om milieutechnische redenen actie te moeten voeren. In Engeland is het net andersom. Als daar vanwege uitbreiding van steden golfbanen opgeheven dreigen te worden, komen de Engelse 'Groenen' in het geweer vanwege het verlies van de bijzondere flora en fauna op de golfbanen.

Op zaterdag 4 juni 1983 werd de Golfclub Broekpolder geopend. Voorzitter mr. P.A. Nouwen hield de vlag van de 18de hole vast en Prins Bernhard probeerde de putt te maken. Bij zijn aftreden als voorzitter in 1983 van de NGF

Baanarchitect Frank Pennink temidden van twee voorzitters van de NGF

kon Richard Rahusen onder meer terugkijken op de inrichting van Papendal als nationaal trainingscentrum, de collectieve WA-verzekering en de integratie van de Damescommissie binnen het NGF-bestuur. Dit laatste maakte hem bijzonder populair bij de dames die in het verleden altijd het gevoel hadden gehad niet voor vol te worden aangezien.

De nu snel groeiende belangstelling voor het golfspel vraagt veel aandacht van het bestuur van de NGF. Veel nieuwe banen met besturen zonder ervaren golfers hebben begeleiding nodig. Tegen het begin van de jaren negentig rekende men op meer dan 20.000 spelers en meer dan 40 volwaardige banen. De nog maar 10 jaar oude Statuten van de NGF moesten worden herzien. Om de grote toeloop van belangstellenden in goede banen te kunnen leiden, vroegen ook de toepassing van de regels en de etiquette extra aandacht.

Een van de groten onder de golfpioniers, Jan van Lanschot van de Golfclub De Dommel, overleed in januari 1983. Hoewel hij altijd beweerde dat hij te laat met het spel begonnen was, speelde hij in 1949 in het nationale team en won hij verschillende belangrijke wedstrijden.

Steven J.H. van Hengel, auteur van *Early Golf*

Per 1 januari 1984 werd 'The Standard Scratch Score and Handicapping Scheme 1983' van kracht, waarvoor overal computers aangeschaft moesten worden. Het spel werd nu echt moeilijk!

De voorzitter van de NGF, mr. J.W. Verloop, liet er in de voorjaarsvergadering van 1984 geen gras over groeien om waterdichte Statuten en de aanpassing van het Huishoudelijk Reglement te laten goedkeuren. Er komt een baanbewijs dat uniform voor alle clubs zou gaan gelden.

In de zomer van 1984 besloot de 'Commissie meisjes' een intensieve training te organiseren met hulp van twee Amerikaanse damesprofessionals. Een bijzonder initiatief dat er op zou kunnen duiden dat uniformiteit in lesgeven, zoals die in Amerika nagestreefd werd, de beste resultaten zou geven.

De voormalige Commissie Openbaar Golf werd met ingang van 26 juni 1984 gereorganiseerd en kreeg de naam COGO. De nieuwe taakstelling hield onder meer in het bevorderen en begeleiden van, respectievelijk adviseren in, de aanleg van golfbanen met bijbehorende accommodaties in Nederland, het bevorderen van een gezonde ontwikkeling van openbaar golf.

Begin 1985 waren er in ons land 30 golfclubs en 20 geassocieerde golfclubs, waarvan er ongetwijfeld nog een aantal volwaardig lid worden, na voltooiing en goedkeuring door de NGF.

Om het golfverkeer beter in de hand te houden, kwamen er in 1985 drie soorten golfvaardigheidsbewijzen: de oranje kaart voor leden van een NGF-club tevens handicapkaart (36 of lager), de oranje-witte kaart voor leden van een NGF-club tevens bewijs van golfvaardigheid (geen officiële handicap) en de witte kaart als bewijs voor golfvaardigheid voor leden van een niet-NGF-club. Er zijn intussen 17.000 NGF-leden; het eind is nog niet in zicht. Vele nieuwe projecten leggen een meer dan normale druk op de NGF om niet alleen bij de aangesloten clubs, maar ook bij de clubs op de openbare banen regelend te blijven optreden. Het zouden aanloopmoeilijkheden zijn, maar niettemin zou het nog veel tijd en inspanning kosten voordat de spelers van openbare banen zich zouden weten te vinden in de toch strikte regels en etiquette van het golfspel.

Kolonel K.H.J. Poll werd in 1985 een bijzonder erelid van de Veluwe Golfclub. Voor zijn komst naar Apeldoorn had hij Groningen geholpen aan een prachtige baan. In Apeldoorn kreeg hij door bemiddeling van Prins Bernhard, die hij kende, toestemming van Prinses Wilhelmina om op de Kroondomeinen een baan van 9 holes aan te

ZKH Prins Bernhard is altijd present bij het Internationale Open, zo ook in 1986

Foto pag. 48-49: Steeds meer Nederlanders maken van hun vakantie een golfvakantie

leggen. Een oefening met tanks van de genie werd gebruikt om de basis te leggen voor een schitterende golfbaan.

The Old Grand Dad Club speelt elk jaar met uitsluitend grootvaders twee wedstrijden, een lokale en een landelijke reünie. De makers van de Grand Old Dad Whisky zijn de sponsors van het geheel. De inkomsten uit jaarbijdragen van de leden worden besteed aan giften aan stichtingen voor gehandicapte kinderen.

Op vele plaatsen werd Steven van Hengel, na zijn overlijden in 1981, herdacht als 'mr. Golf', de man die jarenlang in tal van functies de golfsport belichaamde. Hij was penningmeester en vice-voorzitter van het bestuur en stichter, voorzitter en lid van de Juniorcommissie, de Handicap- en Regelcommissie, de Commissie Amateur Status, de Commissie Ontwikkeling Golfbanen en Openbaar Golf, de Greenkeeping Adviescommissie en de Examencommissie. Bovendien was hij een verwoed speurder naar de golfgeschiedenis in Groot-Brittannië en Nederland. Hij publiceerde er een boek over. Hij heeft op voorzichtige, maar besliste wijze getracht aan te tonen dat het golfspel toch eigenlijk van Nederlandse origine was en door de Schotten is geperfectioneerd. Zijn verzameling oude golfattributen en geschriften zijn ondergebracht in het nieuwe Sportmuseum in Lelystad.

De NGF schreef een nota 'Ontwikkeling Golfsport in Nederland' over de verwachte groei tot het jaar 2000. Nieuwe banen zullen aangelegd worden met een tempo van minimaal 25 banen en maximaal 40 banen per 5 jaar. Er zullen dan in het jaar 2000 ongeveer 100.000 spelers op 150 banen spelen! Bij de 75ste verjaardag van Prins Bernhard in 1986 kon nog eens worden aangestipt dat Nederland zich geen betere propagandist voor natuurbehoud had kunnen wensen. Ook de golfer kan zich zijn uitspraak ter harte nemen: 'Het overdragen van kennis over alles wat leeft in de natuur is minstens zo belangrijk als het nemen van maatregelen tegen het uitsterven van plant- en diersoorten of het instellen van reservaten. Ieder initiatief om de natuureducatie te versterken verdient dan ook steun.'

Eind mei 1986 overleed op 70-jarige leeftijd Joop Rühl, de laatste Nederlander die het Open in eigen land heeft gewonnen.

In het Open van 1987 op Noordwijk herhaalden zich incidenten die ook twee jaar eerder de Rosendaelsche Golfclub hadden getroffen: vandalen vernielden enkele greens. Acties van het Anti-apartheid Comité Zuidelijk Afrika werden ingegeven door de aanwezigheid van drie

(voormalige) Zuid-Afrikaanse spelers.

Het Nationale Strokeplay Kampioenschap werd door twee teenagers gewonnen: Constant Smits van Waesberghe scoorde 305 over vier rondes op de Rosendaelsche Golfclub, Mette Hageman 222 over drie rondes op de Amsterdamse Golfclub. Er staan opvolgers klaar bij de hedendaagse jeugd.

De modernste driving range van Europa, de Biltse Duinen in de gemeente De Bilt, werd eind juni 1987 geopend. Uniek is het volledig automatische terugtransporteren van de afgeslagen ballen naar een idee van Freddy Hooghiemstra.

In vervolg op de nota 'Ontwikkeling Golfsport in Nederland' van februari 1986 zal door de NGF een nieuw onderzoek naar de behoeften van de golfsport worden gestart. Nagegaan zal worden wat het mogelijke aantal is van de op korte en lange termijn te verwachten golfers en daarnaast het bepalen van de behoefte aan gewenste golfaccommodaties.

In navolging van de damescompetitie wordt nu ook de herencompetitie een competitie in 4 klassen op neutrale banen gespeeld.

In de ledenvergadering van de NGF van 25 maart 1988 werd het plan aangekondigd van de stichting van een Golfcentrum op het Nationale Sportcentrum Papendal. De financiering zou deels door sponsoring deels door verhoging van de contributies van de leden moeten worden gevonden.

Voorzitter J.W. Verloop werd opgevolgd door R. Olland.

In februari 1988 overleed A.E. (Bully) de Witt Puyt. Hij was een harde leermeester voor zijn dochter Joyce. Zij won als eerste Nederlandse, in 1969, het Girl's British Open Amateur Golf Championship op de Ilkley Golf Club in Engeland.

Een legendarische man overleed op 27 juni van dat jaar, Gerard de Wit. Als playing pro boekte hij grote nationale en internationale successen. Tegen zijn leerlingen placht hij te zeggen: 'Het is niet belangrijk hoe goed u wel zou kunnen worden, het is belangrijker hoeveel plezier u aan het golfspel beleeft.'

Het behoefte-onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de NGF, gaf belangrijke aanwijzingen voor de voorwaarden van nieuw aan te leggen banen. De bereikbaarheid zou 10, maximaal 20 km moeten zijn, waar de huidige golfer 35 km nog aanvaardbaar vindt.

Landelijk gezien werd een groot tekort aan speelcapaciteit op volwaardige golfvoorzieningen verwacht voor ruim 60.000 golfers op korte termijn en voor 100.000 op middellange termijn. De

*Een jongensdroom of het begin van een grootse golfcarrière?
Rolf Muntz in 1991 in actie tijdens de Masters met Arnold Palmer*

behoefte aan low-budgetaccomodatie met minder faciliteiten zou ook groter worden. Een onderzoek toonde aan dat maar 20% van de nieuwe generatie golfers bereid was de gangbare f 1000,- contributie per jaar op te brengen voor een volwaardige 18-holes baan, tegen 65% van de huidige generatie. Bij het toenemen van het aantal golfers zal er waarschijnlijk sprake zijn van een popularisering waardoor het golfspel -zoals in andere landen- steeds meer een sport voor iedereen zal worden. De snelle groei van het aantal golfers evenwel en het gebrek aan banen, werkte 'zwart' spelen in de hand en bezorgt de clubbesturen hoofdpijn.

Het Damesgolf bleef voor de oorlog belangrijk achter bij de heren. Na de oorlog opereerde er een zeer actieve Damescommissie die niet alleen de landelijke damescompetitie organiseerde maar ook de nationale en internationale wedstrijden.

De jeugd weerde zich uitstekend op het Volvo-Paastoernooi 1989. De regio-voorrondes gaven goed golf te zien. Men constateerde dat er duidelijk een opgaande lijn zat in het jeugdgolf. De voorronde voor het National Professional Kampioenschap op De Hoge Kleij bleek voor velen een drama. De cut lag op 86 slagen en de meeste deelnemers hadden de grootste moeite om daar onder te komen.

Het idee om het Broekpoldertoernooi om te dopen in een 'Europees Kampioenschap voor Teaching Professionals', in 1989 voor het eerst NGF-erkend, sloeg goed aan. In een mogelijk op te richten Europees PGA zou Broekpolder een rol spelen in de kwalificatie wedstrijden voor een mini Ryder-Cup-Team.

Michiel Eijkman maakte zich grote zorgen over de vraag hoe de NGF de gevolgen van de onstuimige groei in goede banen kon leiden. In de opleidingssfeer, zowel op het gebied van de vorming van nieuwe professionals als van clubfunctionarissen, verwacht hij zeer grote problemen. Het baanpersoneel vormt geen probleem door de aanwezigheid van de Bosbouwpraktijkschool in Schaarsbergen. De pro's daarentegen vormen een groot knelpunt omdat er te weinig nieuwe Nederlandse leraren zijn met een zeer lage handicap. Bij het golfonderwijs speelt het voorbeeldgeven nu eenmaal een grote rol. Voor de clubfunctionaris geldt, in mindere mate, hetzelfde. Zij zijn in feite de ruggegraat en steunpilaar voor de nieuwe leden.

Eijkman sprak niet tegen dovemansoren, want president Olland besloot meteen de huisvesting, na 13 jaren, op de Hilversumsche Golfclub op te

zeggen en te gaan zoeken naar een geschikte behuizing.

Met het groeien van het aantal spelers wordt het nakomen van de regels en etiquette hoe langer hoe belangrijker.

Als eerste niet-Brit werd in 1990 de oud-voorzitter van de NGF en voorzitter van de EGA, Richard Rahusen, gekozen in het General Committee van de Royal & Ancient Golf Club of St. Andrews. Rolf Muntz won in 1990 het British Amateur Championship in Schotland.

Een Open zonder sponsor is ondoenlijk: na 10 jaar KLM-sponsoring stelde Heineken zich voor minimaal 3 jaar garant. Heineken had al een naam op te houden als sponsor van het World Open en van het Australische Open.

De huisvesting van de NGF werd in 1991 verplaatst naar een modern kantoorpand in De Meern. De contacten met de overheid zijn sterk verbeterd. Met de overheid wordt gewerkt aan een standaard-beheersplan. Natuurbehoud krijgt de nodige aandacht. De overheid heeft de NGF als officieel adviseur aanvaard. Het behoefte-onderzoek van 1988 is aan aanpassing toe. Een vijfde van het budget van de NGF gaat inmiddels naar 'top'-sport.

Richard Rahusen, de eerste niet-Brit in de General Committee van de Royal and Ancient Golf Club of St. Andrews

Voor het eerst bij de zeventiende editie van het Europese Landen Team Kampioenschap zat het herenteam in de eerste flight. Het team eindigde uiteindelijk op de derde plaats.

Naar aanleiding van de Algemene Ledenvergadering op 27 maart 1992 gaf president Rolf Olland zijn gedachten over de toekomst: 'De groei van de golfsport houdt in dat de intimiteit van weleer gaat vervagen. Deze ontwikkeling heeft zonneklaar haar voor en tegen. Een aantal dingen is zeker. Zeker is dat het groeiproces onomkeerbaar is. Zeker is dat wij allen voor een sport hebben gekozen die geleidelijk aan bij jong en oud die waardering ondervindt die ze verdient. Zeker is dat, willen we de golfsport behouden zoals ze is, we ons gezamenlijk moeten inspannen. Inspannen om alle facetten van het spel goed te beheersen zoals de kwaliteit van de banen, naleving van de regels en etiquette, tegengaan van normvervaling, omgang en wellevendheid in het spel met vriend of tegenstander. Zorg voor het bij de tijd houden van de baan met haar landschappelijke waarden en behoud, zo mogelijk uitbreiding van de fauna en flora.'

Op 15 juni 1992 overleed te Arnhem de professional Gerrit Dorrestein, de nestor van de

Gerrit Dorrestein, nestor van de bekende familie, wordt op de Rosendaelsche Golfclub jaarlijks herdacht met de wedstrijd om de Dorrestein-beker

Dorrestein familie. Hij werd 77 jaar. De wedstrijd om de Dorrestein-beker zal hem op de Rosendaelsche Golfclub nog jaarlijks in herinnering houden.

Op het Heineken Open bleek de winnaar de verliezer te zijn. Michael Paul McLean ging op de 11de in de fout door zijn lie in de rough te verbeteren omdat een takje in de weg lag om een goede slag te doen. Hij deed dit niet bewust, maar het kostte hem 2 strafslagen, de titel en een plaats in de top-10 van de Order of Merit. Bernhard Langer kreeg toen met zijn 26ste zege op de Europese Tour de Kampioensbeker uit handen van Prins Bernhard.

Op de Burggolf Purmerend werd in september de PGA European Challenge Tour 1992 gehouden. Het prijzengeld bedroeg 50.000 pond. John Coe won met 277. Van de Nederlanders maakte Stephane Lovey met 284 de beste score. Het jaar eindigde met de trieste resultaten van de Nederlandse professionals in het buitenland: in de World Cup bijna onderaan en in Montpellier haalden geen van de vier de cut.

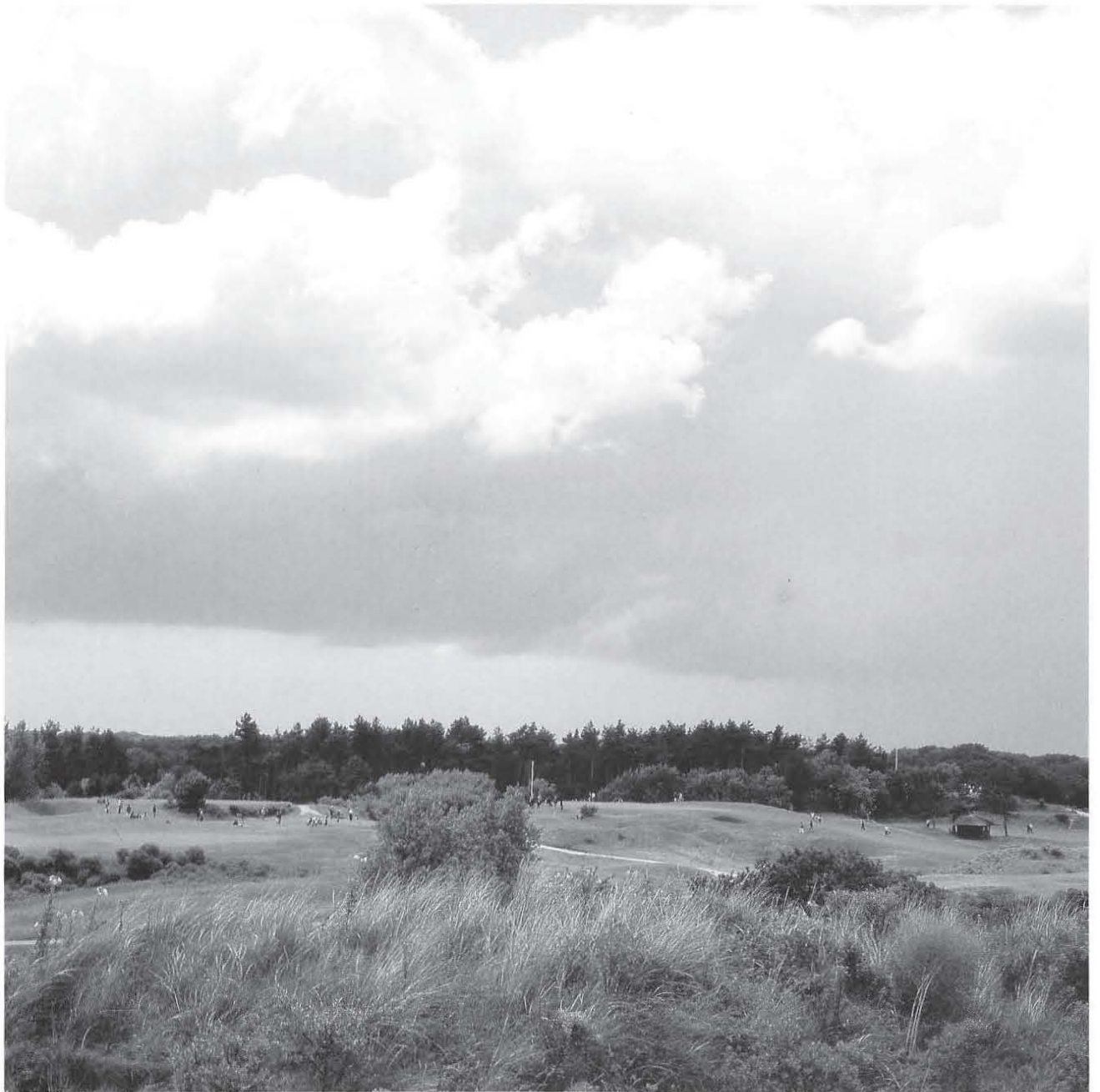
Het beheersplan golfbanen van de NGF werd in de openbaarheid gebracht. De tijd dat het onderhoud van een golfbaan iets was dat op amateuristische wijze werd gedaan is voorgoed voorbij. De milieuwetgeving maakt verantwoord onderhoud noodzakelijk.

De heren J.P. Collinge en J.G. Brewer van de Commissie Greenkeeping leverden een solide bijdrage aan een beter en verantwoord onderhoud van golfbanen. Ook in Europees verband bestaat belangstelling voor onze beheersplannen. De Europese Golf Association bracht in de vergadering in oktober het onderwerp op de agenda onder Environmental Guidelines for Golf Development in Europe. Eind 1993 werd door de Landbouw-universiteit van Wageningen het onderzoek afgerond dat in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de NGF plaats vond onder de titel: Natuurvriendelijke Golfbanen, Criteria voor inrichting en beheer. Het blijkt dat het Rijk wil overwegen de NGF in staat te stellen eventueel staatsgronden in eigendom te verwerven voor de uitbreiding van het aantal golfbanen.

Op 3 april 1993 werd de 100-jarige Haagsche Golf & Country Club het predikaat 'Koninklijk' verleend. Een eerbetoon aan de club die de bakermat vormde voor de golfsport in Nederland en waarvan het eeuwfeest de markering vormt van honderd jaar golf in Nederland.

*ZKH Prins Bernhard op het Open met Bernhard Langer, die graag
(en vaak succesvol) in Nederland speelt*

*De Haagsche, een van de mooiste banen van ons land in een
geaccidenteerd duinlandschap.*

De Dommel, in het voorjaar rijk gedecoreerd met rododendrons.

Het fraaie kantoorgebouw in De Meern waarin het actieve secretariaat van de NGF een goed onderkomen heeft gevonden, na jarenlang gastvrijheid te hebben genoten op de Hilversumsche Golfclub

VOORZITTERS NEDERLANDSE GOLF FEDERATIE

mr. C. ridder van Rappard
1914-1918

J.A. baron van Pallandt
1918-1920

jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje
1920-1949

jhr. mr. A. Calkoen van Limmen
1949-1961

jhr. mr. W.J. Snouck Hurgronje
1961-1976

R. Rahusen
1976-1983

mr. J.W. Verloop
1983-1989

R.B.H. Olland
1989-

Er zijn in ons land nog zeker mogelijkheden om nieuwe banen aan te leggen. Almeerderhout is een voorbeeld van hoe een nieuw natuurgebied met roofvogels, zwanen, klein wild en kleine roofdieren en reeën kan ontstaan binnen het kader van een golfbaan

Een voorbeeld van een bestaande collectie kwam onlangs in Leiden onder de hamer, bij het ruim een eeuw oude bibliotheek van het in 1785 opgerichte Leidse genootschap *Mathesis Scientiarum Genitrix* ('Wiskunde is de moeder der Wetenschappen'), konweg 'MSG'. Dit genootschap gaf technisch onderwijs, zowel aan universitaire studenten als aan werklieden, die het onderwijs konden volgen als het aansloot bij hun werk als bijvoorbeeld timmerman of horlogemaker. De bescheiden bibliotheek van MSG bestond uit technische boeken in de breedste zin, waaronder opvallend veel architectuurboeken. De toon werd al snel gezet: het tweede object dat onder de hamer kwam was een bouwkundig tijdschrift, *Architectura. Orgaan van het Genootschap "Architectura et Amicitia"*. De 25 jaargangen van dit tijdschrift, van 1893 tot 1917, werden ingezet op f 360, maar het bieden hield pas

op bij 16.000. Misschien minder opvallend voor wat betreft de opbrengst maar zeker zo spectaculair als boek was het zogenoemde brandspuitenboek van Jan van der Heyden uit 1690. Officieel heeft dat boek een fraaie, lange titel: *Beschryving Der nieuwlijs uitgevonden en geotrojeerde Slang-Brand-Spuiten en Haare wijze van Brand-Blussen, Tegenwoordig binnen Amsterdam in gebruik zijnde. Behelzende wijders aanwijzing van 't verschil tusschen haare uitwerking, en die van d'oude Blusgereedschappen en Spuiten; zo uit de Werktuigen zelve, als uit de blussing der Branden, welke binnen deeze Stad, onder 't gebruik van beyde, zijn voorgevallen. Nevens Beschrijving der Brand-ordres van de Stad Amsterdam*. Jan van der Heyden (1637-1712) werd vooral bekend als schilder, maar genoot ook faam als technicus.

Hij was bijvoorbeeld degene die vanaf 1669 in Amsterdam de straat verlichting opzette én hij was de uitvinder en verbeteraar van de brandspuit. In 1690 gaf hij daarover een mooi, groot boek uit, waarin hij niet alleen ingaat op Amsterdamse branden, brandbestrijding en de brandspuit, maar dat ook zelf illustreerde met fantastische kopergravures van vaak nachtelijke branden: diepdonkere, spookachtige gravures van panden waar de vlammen uitslaan, mensen die zich uit de voeten maken en anderen die met 'nieuwlijs uitgevonden en geotrojeerde Slang-Brand-Spuiten' het vuur proberen te blussen. De geschatte opbrengst was f 3000 tot f 3500, maar in het vuur van de strijd werd het bieden bij f 8000 geblust. Een nette prijs voor een prachtboek.

Fokas Holthuis is antiquaar

Gravure uit het brandspuitenboek van Jan van der Heyden

*Gravure van een brand in de Leiden Groef
met een brandspuit, die in een brandspuit
is gebruikt.*

*Gravure van een brand in de Leiden Groef
met een brandspuit, die in een brandspuit
is gebruikt.*

DE TOEKOMST VAN GOLF IN NEDERLAND

De toekomst wordt bepaald door het aantal spelers, door de kwaliteit van de baan waarop deze spelen en -in sterke mate- door de kwaliteit van het golfspel in Nederland.

Tussen deze drie factoren bestaat een relatie, die het uiteindelijke resultaat bepaalt.

De getalsmatige benadering op middellange termijn ligt, na het rapport 'Tussenbalans' van de Nederlandse Golf Federatie van mei 1993, voor de hand. Bij de samenstelling van dit rapport is echter ook gebruik gemaakt van schattingen, bijvoorbeeld ten aanzien van het tijdstip waarop bepaalde nieuwe banen gereed komen en bespeelbaar zijn. Met grote waarschijnlijkheid kan worden aangenomen dat over de periode 1992-2000 het aantal A- en B-leden zal stijgen van 74 naar 115. Daarmee gepaard gaat een stijging van het aantal geregistreerde golfers tot ruim 100.000. Dit houdt in dat in het jaar 2000 bijna 0,7% van de Nederlandse bevolking golf speelt.

Het is goed dit percentage te vergelijken met de ons omringende landen. Daarbij moet wel worden bedacht dat van deze landen de stand per eind 1992 bekend is maar dat er meestal géén prognose bestaat voor het jaar 2000.

De volgende gegevens zijn ontleend aan het rapport van Bladon, genaamd European Golfmarket van april 1992.

Deze percentages zijn voor 1992:
Engeland (incl. Schotland en Wales) 1,7%,
Duitsland 0,25%, België 0,23 %, Frankrijk 0,37% en Zweden 3,6%.

Een ander interessant gegeven is te vinden in de groeisnelheid van het aantal golfers in de afgelopen jaren. Deze percentages zijn ontleend aan een publikatie van het atelier d'architecture de Jardins en de paysage Boulanger-Français in Brussel. Het gemiddelde groeipercentage in de laatste 5 jaren

kan worden berekend aan de hand van de nationale federaties.

Daaruit blijkt dat het gemiddelde groeipercentage per jaar was voor Nederland 26%, Engeland 8,1%, Duitsland 14%, België 17,5%, Frankrijk 12% en Zweden 15%, waarbij moet worden aangetekend dat het gemiddelde in Zweden wordt beïnvloed door een verminderde stijging in 1991 van 8,9% en in 1992 van 5,4%.

Bij de interpretatie van deze percentages moet worden verdisconteerd dat Engeland historisch al lang een grote golfdichtheid had, zodat de procentuele stijging niet groot was, terwijl de grote toename in Zweden plaats vond in de periode 1975-1985 met gemiddeld 14% per jaar. Overeenkomstig deze gegevens is het verklaarbaar dat de groeisnelheid in Nederland, na de snelle stijging in de periode 1988-1992, iets afneemt voor de periode 1992-2000.

De vraag doet zich voor hoe de verdere ontwikkeling na het jaar 2000 zal zijn.

Zoals eerder aangegeven ligt de penetratie van golfspelers rond het jaar 2000 rond de 0,7%. Ten opzichte van sommige omringende landen is dat hoog, ten opzichte van andere omringende landen laag. Historisch gezien zijn deze verschillen verklaarbaar, maar interessanter is de vraag: waar liggen verzadigingspunten?

De maximale golfpenetratie-percentages liggen in Japan, de Verenigde Staten en Schotland, waar 10% van de bevolking min of meer regelmatig de golfsport beoefent. Alleen in Schotland is golf tot een volkssport in de ware zin van het woord geworden. Daar lijkt ook het verzadigingspunt bereikt. In de Verenigde Staten is golf sterk gegroeid als gevolg van de aanleg van veel public golf courses, waar tegen lage prijzen wordt gegolfd. In Japan daarentegen is golf zeer kostbaar en speelt het overgrote deel op drivingranges. Het is niet te verwachten dat deze penetratie-percentages nog erg

veel hoger komen te liggen, zodat een soort natuurlijke grens rond de 10% lijkt te liggen.

Een filosofie:

De factoren, die de populariteit van de golfsport bepalen, verschillen per land. Toch zijn er universele trends en behoeften waarneembaar, waarop de golfsport naadloos aansluit, zoals:

- De toenemende welvaart, scholing en vrije tijd c.q. het zelfbewustzijn van de mens. Daardoor wordt hij financieel in staat gesteld te gaan golfen, is hij bereid de mentale drempel naar de voorheen als elitair bekend staande golfsport te nemen en kan hij zijn vrije tijd op een sportieve en sociaal plezierige wijze invullen.
- De verzelfstandiging van de vrouw, die ervoor zorgt dat zij haar eigen sociale omgeving creëert.
- De kwaliteit van de gezondheidszorg, waardoor mensen gemiddeld ouder worden (de vergrijzing) en langer in staat zijn om sportief bezig te zijn. Daarenboven speelt de behoefte aan behoud van sociale contacten een rol.
- De individualisering van de mens, die minder afhankelijk van anderen zich in zijn hobby's wil exponeren enz. enz.

De mate waarin golf in Nederland groeit is onder meer afhankelijk van:

- De beschikbaarheid van golfbanen zo dicht mogelijk bij de woonomgeving en het prijskaartje dat aan deelname aan de golfsport hangt. Hierbij is van belang de ontwikkeling van de sociaal-maatschappelijke bereidheid om meer grond voor golf te bestemmen en van het prijskaartje, dat aanzienlijk laagdrempelig zal worden, indien het aantal openbare banen wordt vergroot.
- De mate waarin 'kruisbestuiving' plaatsvindt. Via relatiemanagement organiseert een toenemend aantal bedrijven, vakgenoten enz. Golfdagen inclusief clinics voor beginners. Zo ook worden steeds meer recreatieparken van een golfbaan voorzien. Voor recreanten is daar alle tijd en gelegenheid voor een eerste kennismaking met de golfsport. Voorts het toenemend aantal georganiseerde golfreizen, waarvoor in het kader van doe-vakanties met golfprogramma's voor beginners steeds meer niet-golfers warm lopen. En al deze mensen, zodra enthousiast geworden voor golf, zullen familie, vrienden en relaties vertellen over hun positieve golfervaringen en hen trachten over te halen om ook te gaan golfen.
- Kortom golf als sport sluit bijzonder goed aan op hedendaagse behoeften van de sportieve mens en er zijn geen signalen of omstandigheden, die duiden op verzadiging, anders dan hooguit een adempauze in de dunner bevolkte gebieden van

Nederland. Alleen de mate waarin golf groeit zal afhankelijk zijn van de mate waarin onder meer voornoemde activiteiten zich blijven manifesteren en van al dan niet verminderende welvaart. Realistische schattingen zouden kunnen aangeven dat rond het jaar 2010 de 1% penetratie-grens wordt doorbroken, gevolgd door een verdubbeling van het aantal golfers in de daarop volgende 20 jaar.

Naast de groei van banen en golfers, zijn er nog andere trends die te maken hebben met de golfsport zelf. Zo mogen wij voor de toekomst verwachten:

Als gevolg van de verbreding van de golfsport en de verdichting van het golfbanen-net (golf dichterbij huis):

- het aantal recreatiegolfers zal toenemen
- het aantal golfers dat aan clubwedstrijden deelneemt zal afnemen
- de gemiddelde handicap van golfers zal omhoog gaan
- korte golfvakanties zullen toenemen; hierdoor zullen de greenfee-inkomsten op golfbanen toenemen (bron van inkomsten)
- het aantal jeugdspelers zal toenemen, omdat de bereikbaarheid van de golfbaan verbetert (dichterbij huis)
- de leeftijd van de beginnende golfer gaat omlaag, zo ook de leeftijd van jeugdspelers
- van drivingranges zal intensiever gebruik worden gemaakt (bron van inkomsten)
- er komt meer onderscheid naar aard van de verenigingen (van algemeen toegankelijk tot exclusief)

Als gevolg van de snel toenemende kennis van alles wat met de aanleg en het onderhoud van banen te maken heeft:

- verlenging van het speelseizoen en geleidelijke afschaffing van zomergreens
- de kwaliteit van de greens (sneller) en de berekening van de baan (minder rol) leiden tot meer targetgolf
- de kwaliteit van de golfbaan zal als succesfactor zwaarder gaan tellen

Als gevolg van de toenemende know how op het gebied van verschillende golfmaterialen:

- de gemiddelde lengte van slagen neemt toe
- de banen zullen frequenter worden aangepast aan de eisen van de tijd (dynamische architectuur, gemiddeld langere banen)
- de betere spelers zullen steeds meer op maat

gemaakte golfstokken aanschaffen.

Als gevolg van de ontwikkeling van de baan-architectuur:

- méér gevarieerde holes, geënt op precisiegolf, méér landingareas, méér bunkers, grotere variatie van greens enz.
- ter wille van een goede doorstroming minder belemmeringen voor beginnende en oudere golfers middels aanleg van aparte tees, meer semirough, geen rough voor de tees, enz

Als gevolg van de intensivering van het gebruik van golfbanen:

- invoering van starttijden
- méér vierballen
- voor 9 holes banen behoefte om uit te breiden naar 18 holes en voor 18 holes om uit te breiden naar 27 holes (9 holes kunnen worden gesloten

voor onderhoud)

- grotere greens en teeinggrounds
- méér en professioneler baanpersoneel
- aanstelling van clubmanagers en caddiemasters

We hebben in onze toekomstveronderstellingen niet gepoogd volledig te zijn, maar hebben uitsluitend een visie willen geven op een aantal ontwikkelingen, die bestuurders en exploitanten van golfbanen wellicht aan het denken zetten om zo goed mogelijk in te spelen op datgene wat op hen afkomt.

Al die ontwikkelingen maken het besturen of exploiteren van golfbanen boeiender en aantrekkelijker. Wat de Nederlandse Golf Federatie in dit kader nastreeft is om bij de verdere, verwachte groei de kwaliteit en 'the true spirit' van golf in haar algemeenheid te bewaken en in stand te houden. Golf is té mooi om te verloederen.

Golf is te mooi om te verloederen

Schotland is voor de golfbaanarchitect een bron van inspiratie door de vele, op een natuurlijke wijze in het landschap opgenomen banen

GOLFARCHITECTUUR IN NEDERLAND

Inleiding. Het ontwerpen van golfbanen is het omgaan met en het vormen van het landschap met als doel het aantrekkelijk en uitdagend te maken voor het golfspel.

Dit is een korte omschrijving van een bijzonder en veelzijdig vakgebied. De golfarchitect moet beschikken over veel creativiteit en kennis van het spel, doch een groot deel van de tijd besteedt de architect ook aan bouw- en beheerstechnische aspecten.

Tegenwoordig spelen de randvoorwaarden van de ruimtelijke ordening een steeds grotere rol bij het vinden en uitwerken van geschikte lokaties voor golfbanen. Met name is het onderkennen van de voor- en nadelen voor het landschap en de natuur het criterium, waarop bij de verandering van het bestemmingsplan een golfplan wordt getoetst.

Historie. De ontwikkeling van golfbanen in Nederland is uiteraard parallel gelopen met de oprichting van de golfclubs. Het een kan niet zonder het ander bestaan. Zo'n 100 jaar geleden werden de eerste banen, de Pan en de Haagsche, aangelegd in wat tegenwoordig natuurgebied heet. Waarschijnlijk werd destijds de aanleg van golfholes als een zinvol gebruik van de toen onrendabele grond beschouwd.

De aanleg van banen op vanuit landschappelijk oogpunt fraaie lokaties heeft ongeveer tot de jaren 60 doorgang kunnen vinden. Het aantal banen dat tot ontwikkeling kwam was gering en voor het grote publiek weinig opvallend. Ook de uitvoering van het werk was een lang proces. De golfarchitect logeerde ter plaatse, bestudeerde de situatie en stelde zich de te spelen golfhole in gedachte voor. Aanwijzingen werden gegeven met een in die tijd onvermijdelijke wandelstok. Uitvoerige tekeningen, bestek en kostenraming zoals die tegenwoordig een vereiste zijn, waren in die tijd niet aan de orde. Een

schets voor de routing en indien noodzakelijk schetsmatig aangegeven greenlokaties waren de middelen waarmee een baan gebouwd kon worden.

Engelse golfarchitecten waren tot in het begin van de tachtiger jaren de aangewezen vakmensen om de Nederlandse banen te ontwerpen. Soms deden ze dat in samenwerking met clubleden (Noordwijk, Rosendaelsche, De Kennemer), die zich na een lange lokale voorbereiding goed in de materie hadden verdiept. In de zestiger en zeventiger jaren was het Frank Pennink die regelmatig de Noordzee overstak en voor de oorlog was de combinatie Harry Colt, Hugh Alison en John Morrison verantwoordelijk voor de nu nog mooiste golfbanen van Nederland, zoals de Pan, de Haagsche, de Eindhovensche en de oudste negen van de Kennemer.

Oorspronkelijk ontwikkelden de golfarchitecten zich voornamelijk uit een grote kennis van het spel, die ze in het terrein gestalte gaven door zeer strategische golfholes te ontwerpen. Het maken van een 18 holes baan is echter ook het maken van een park van 60 hectare. Daarbij is een brede vakkennis op het gebied van de architectuur en de cultuurtechniek van essentieel belang. Internationaal wordt daarom tegenwoordig een vooropleiding tot landschapsarchitect als de basisopleiding voor golfarchitectuur gezien.

In eerste instantie zochten de Engelse golfarchitecten een samenwerking met landschapsarchitecten en ecologen uit Nederland. Anders dan in het vaak heuvelachtige buitenland moet tegenwoordig in Nederland de golfbaan in het vlakke agrarische land gebouwd worden. Het voor golf uitdagende reliëf moet eerst ontworpen worden, van niets moet iets gemaakt worden. Een hoofdthema is noodzakelijk, want aantrekkelijke gebiedskenmerken ontbreken.

In de eerste fase van de aanleg van een golfbaan moet er in de meeste gevallen veel grond verplaatst worden

Vanaf midden jaren tachtig gaan Nederlandse golfarchitecten de rol van hun Engelse collega's steeds meer overnemen. Er ontwikkelt zich wel een nauwe band tussen de vakbroeders uit beide landen. De Nederlandse golfarchitecten hebben zich aangesloten, of volgen een opleiding bij het British Institute of Golf Course Architects.

Mogelijkheden voor natuurontwikkeling. Door de stormachtige ontwikkeling van de golfsport in de laatste acht jaar, wordt de aandacht van het publiek niet alleen getrokken door dit aardige balspel, maar vooral ook door de bedreiging, die uitgaat van het ongecoördineerd gebruik van het landelijk en natuurgebied voor deze sport. Vanuit de ruimtelijke ordening speelt de overheid hier op in, door in het kader van de bestemmingsplan procedures, strikte voorwaarden te stellen aan de gevolgen die de aanleg van golfbanen voor het milieu heeft. Bij 18 holes banen moet een zgn. M.E.R. (milieu effect rapportage) procedure worden gevolgd. Als men bij de voorbereiding voldoende ruimte beschikbaar heeft en men bij het beheer voldoende zorgvuldigheid betracht, kunnen golfbanen een waardevolle bijdrage leveren aan de ontwikkeling van gebieden met een meer dan gemiddeld natuurlijk karakter. Uitgesproken natuurgebieden zullen nooit op een golfbaan ontstaan, daarvoor is de betredingsgraad te hoog en zijn de rough en boszones vaak te smal.

Op kleinere schaal kunnen wel binnen de baan natuurgebiedjes tot ontwikkeling gebracht worden. Op Anderstein zijn daar goede voorbeelden van te vinden. In feite zijn daar alle oevers en waterpartijen, voorzien van fris kwelwater, onderdelen van een ecologische structuur. Opvallend is ook dat de fauna zeer positief reageert op het ontstaan van de kleinschalige golflandschappen, waarin zich veel randen en schuilplaatsen voor het wild bevinden. De vogeltellingen geven een positieve ontwikkeling aan t.o.v. de voorafgaande situatie van bv. het agrarische land.

Zo steken golfbanen ook erg gunstig af t.o.v. de mestbalans. Een greenkeeper gebruikt alleen de absoluut noodzakelijke meststoffen omdat te veel voedsel veel maaierwerk noodzakelijk maakt. De gemiddelde golfbaan heeft niet het overbemeste beeld zoals dat op de televisie tijdens grote golftournooien is te zien. Voor de critici zijn die fel groene fairways vaak aanleiding om alle golfontwikkelingen als zeer milieuvriendelijk te bestempelen.

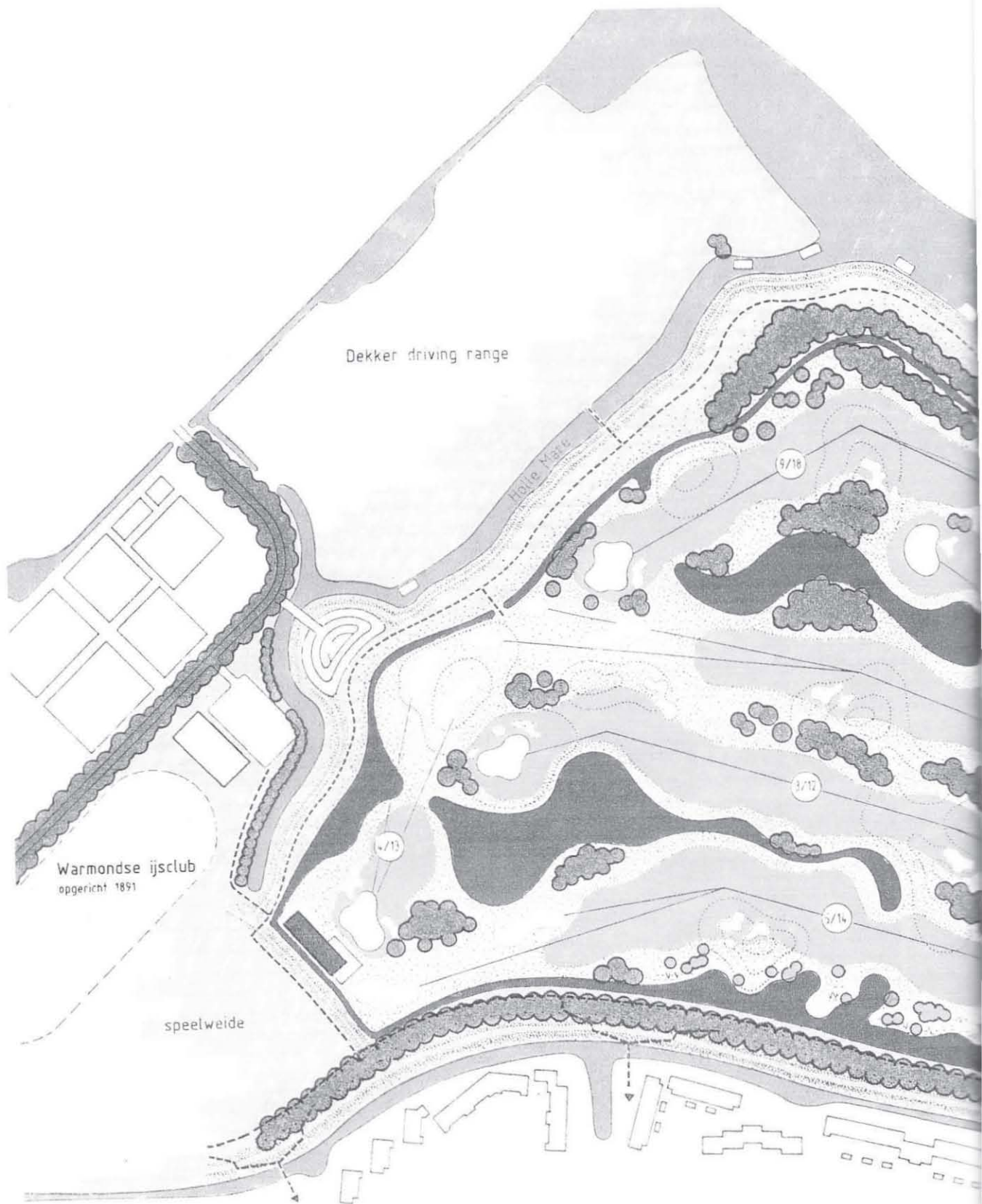
Ruimtelijk beeld van de baan: harmonie of contrast? Iedere opdrachtgever wil een mooie baan. Een goede plek voor het clubhuis met fraaie

uitzichten. De natuur, de ruimte en de rust moeten weldadig overkomen. De golfspeler heeft zich aan het dagelijkse drukke leven onttrokken om op de baan even op verhaal te komen. Dat is het produkt dat hij vraagt, dat moet voor hem gemaakt worden. De geestelijke ontspanning wordt bereikt door geconcentreerd met iets bezig te zijn, lichamelijk actief en in een wisselwerking met de natuur. Het landschap wordt niet altijd bewust ervaren, maar wel intuïtief ondergaan. Na afloop van een partijtje golf wordt in het clubhuis zelden over de baan gesproken, veelal over de speltechnische bijzonderheden. Zou de baan in landschappelijk opzicht echter onaantrekkelijk zijn, dan is wel een zeker onbehagen te constateren. Is het spel daarbij nog slecht verlopen, dan komt de gastspeler waarschijnlijk niet meer terug.

De club zal bij een onaantrekkelijke baan niet gemakkelijk aan voldoende leden komen of zal een verloop in het ledenbestand krijgen, indien dichtbij betere banen tot ontwikkeling gebracht worden. In de startfase is dat een heel moeilijk aspect. Kunnen de gebruikers van de kale polderbanen zich het ruimtelijk beeld voorstellen, dat de architect over tien tot vijftien jaar voor ogen heeft? Alleen jonge banen met aantrekkelijke grondvormen en uitdagende greens kunnen in de eerste jaren het gebrek aan opgaande beplanting compenseren. De eerste tien jaar sprak men op Spaarnwoude over een interessante baan (speltechnisch), daarna begon men over een mooie baan te spreken.

Visuele en speltechnische aspecten gaan in zeker opzicht hand in hand. Een visueel interessante hole is vaak opgebouwd uit landschappelijke elementen die het golfspel beïnvloeden. 'Hazards' (hindernissen) van water of ruw terrein, bv. een stuk heide met een stuifduin, geven karakter aan een golfhole en zijn een uitdaging om te nemen. Bij voorkeur moet elke hole in contrast staan doch ook in harmonie zijn met de volgende. Niet alleen in lengte, in opbouw en in richting, maar ook in zijn visuele waarneming.

Deze begint op de tee, daar openbaart zich een tafereel, soms zeer schilderachtig, vergelijkbaar met de pittoreske taferelen van de Engelse landschapsstijl. Links een solitaire boom met daar achter een wegvloeiende bosrand, op drive afstand twee uitnodigende bunkers, schuin over de baan loopt een beekje dat zich halverwege verbreedt tot een waterpartij. De groene fairway draait na ongeveer 200 meter naar rechts weg en verdwijnt achter een bosje. Zie hier een beschrijving van een interessante hole die bij een bepaalde lichtval en wolkenpartij heel mooi om te zien zal zijn. Op zo'n plek ligt bij voorkeur het terras van het clubgebouw. Hoe fraai zou het zijn als er vanuit het

GOLFBAAN KAGERZOOM

ONTWERP:

Gerard Jol, golf- en landschapsarchitect.

J. Rietveldt, Van Empelen van Aalderen Partners b.v.

Tuin- en landschapsarchitecten

clubhuis op de Pan, direct zicht is op de tiende hole!

Met de beschrijving van deze ene hole in relatie tot bv. de voorafgaande die minder spectaculair maar relatief langer is, wordt de betekenis aangegeven die toegekend kan worden aan de ervaring die men opdoet in die ene groene ruimte. Daarbij wordt de kwaliteit van het eigen spel even buiten beschouwing gelaten. Achttien groene ruimtes achter elkaar zijn een volwaardige golfbaan. Soms liggen de holes dicht tegen elkaar aan in één ruimte, gescheiden door een paar solitaire bomen. Soms liggen ze om een landschappelijk hoofdelement, bv. een meer of een rivierarm (Kerkdriel), doch veelal liggen de holes in bestaand of nieuw te creëren bos.

Vanaf een luchtfoto is het moeilijk een heldere structuur in het park te onderkennen. Smalle bosgordels scheiden de ene ruimte van de andere. Dat is goed op de vogelvlucht van de Pan te zien. De golfspeler daarentegen heeft het gevoel dat hij zich in een bos bevindt, zijn landschapsbeleving is die van de hole waarop hij speelt. Hij hoeft zijn route niet te zoeken of door de ruimtelijke opzet intuïtief te volgen. Pijltjes wijzen hem immers de

weg naar de afslagplaats. Voor hem is belangrijk het tafereel dat zich openbaart bij zijn eerste slag, zijn tweede slag en bij de green. Nochtans is op de Pan de ruimte van de twee aaneengesloten hole 16 en 17, een belangrijk gegeven voor de identiteit van de golfcourse. Deze plek wordt bewust ervaren, na lang tussen de bomen gelopen te hebben.

Verder is een belangrijk gegeven dat de golfspeler zeer regelmatig zijn baan bespeelt. Bij weer en wind, in zomer en winter. De entourage waarin hij verkeert moet daarom op hem weldadig overkomen, niet alleen de eerste keer maar ook op alle daarop volgende momenten. Een onverwacht sterk contrasterend landschappelijk gegeven behoort tot de mogelijkheden, mits het ook bij frequente beleving gewaardeerd kan worden en niet op den duur irritatie gaat wekken. Zo kunnen bijvoorbeeld strakke bosranden die niet harmoniëren met de spelrichting de kwaliteit van de baan negatief beïnvloeden. Hoe aardig een grofmazig ruimtelijk kader op tekening ook lijkt, het spel wordt vanaf de grasmatten beleefd en die beleving is zeer intensief.

Wanneer de baan een onderdeel is van een veel ruimer terrein, is het mogelijk om belangrijke

Graafmachines voor het aanbrengen van accenten, zoals waterpartijen en glooiingen

kenmerken van het aanwezige landschap te handhaven. Ook kunnen er kenmerken gemaakt worden indien er voldoende grond beschikbaar is. Brede bosgordels zijn zeer belangrijk voor de mogelijkheden van natuurontwikkeling. Soms gaan de dan aanwezige ruime marges tussen de holes gepaard met wandel- en fietspaden. Het aantrekkelijke daarvan is dat de passant zich in een parkgebied bevindt waar iets gebeurt. Naast de ruim aanwezige dierenwereld lopen er ook groepjes mensen. Vaak hebben ze een kleurrijke uitrusting en ze doen wat, ze beoefenen een spel. Een spel dat met een beetje (televisie)kennis goed te volgen is.

Strategisch spel. In een harmonisch landschap zal de golfspeler zich op zijn gemak voelen. Dat gevoel wordt gauw teniet gedaan als de te spelen golfhole niet aan een aantal speltechnische voorwaarden voldoet, waarmee het spel uitdagend doch ook eerlijk te spelen is. Het fraaiste landschap kan een gruwel worden als men gedwongen wordt op non-holes te spelen. Enkele voorbeelden: Extreme hoogteverschillen met sterke zijwaartse hellingen, een paar blinde schoten achter elkaar, doglegs met hoeken groter dan 90 graden, veel out of bounds in de baan, waterpartijen in landingszones zonder

uitwijkmogelijkheden, enz.

Het golfspel is in de eerste plaats een spel tegen de natuur, het is het omgaan met de situatie ter plekke. Voor elke slag moet er gekozen worden: welke club zal ik gebruiken en hoe zal ik de bal slaan vanaf de plek waar hij ligt. Deze plekken worden door de golfarchitect gecreëerd, of, indien de natuur zeer verscheiden aanwezig is (bv. bij duinbanen), door de golfarchitect uitgebuit. Het is de bedoeling dat de baan met een zo groot mogelijke variatie aan slagen gespeeld kan worden. Lengte is een belangrijke factor doch bij een evenwichtige baan is dat niet allesbepalend. Een golfhole moet zo geconstrueerd zijn dat precisie en het doen van weloverwogen keuzes van de speler gestimuleerd wordt. Het handicapsysteem zorgt er voor dat een minder begenadigde speler niet die risico's hoeft te nemen, die een lage handicapper wel moet nemen, wil hij nog voor de prijzen in aanmerking komen. Goede schoten moeten beloond worden, slechte slagen gestraft, doch de speler moet ook een herkansing kunnen krijgen, een foutje moet gemaakt kunnen worden. Samenvattend kan men zeggen dat golfbanen strategisch gemaakt moeten worden voor intelligent spel.

De zandhoopjes dienen om het terrein uit te vlakken

Balans en onbalans. Zoals reeds eerder genoemd, speelt de visuele waarneming een belangrijke rol bij de keuze van de golfclub en de wijze waarop men zich in de baan opstelt (adresseert). De golfarchitect kan met dat gegeven spelen en de suggestie van meer of minder lengte, hellingen en tegenhellingen bewust inbrengen.

Zo zal een brede waterpartij voor de green, de hole dichterbij doen lijken dan de lengte in werkelijkheid is. Het zelfde effect wordt bereikt bij een green zonder directe achtergrond, bv. aan de rand van de zee of een berghelling. Grote landschapselementen buiten de baan, zoals bergen, rivieren of sterk in het oog springende "landmarks", bv. kerktorens, zullen visueel van invloed zijn op de baan en daarom op het spel. Zo zal een heuvel links en een weg lopende ruimte rechts het greenvlak schuin doen lijken. De green bevindt zich in een zekere onbalans, die weer te compenseren is door bv. een boomgroepje rechts achter te plaatsen.

Ook met de situering van de greenbunkers kan op dezelfde wijze met balans en onbalans gespeeld worden. Dreigt aan een kant het gevaar, dan zal men veilig naar de andere zijde slaan, tenzij ook daar door een kleine bunker een evenwicht in de situatie gebracht is. Bij golfarchitectuur moet echter niets volgens een bepaald patroon verlopen, de baan moet niet voorspelbaar zijn. De creativiteit van de architect moet aangewend worden voor de noodzakelijke afwisseling en daarom zal soms bewust voor onbalans gekozen worden.

Hoofdkarakteristiek van golfbanen

Linksbanen. Zowel in hoofdopzet, het zgn. Masterplan, als in detail, het greenontwerp, moet gestreefd worden naar een balans met de topografische Ausgangssituatie of met de te creëren landschapselementen. De baan moet er uitzien of hij er altijd al gelegen heeft en als het ware door God geschapen is. Dat kan alleen als gebruik gemaakt is van de natuurlijke mogelijkheden van het terrein. In Nederland is met name de wisselende ondergrond waarop golfbanen gebouwd moeten worden, erg bepalend voor het aanzien van de baan.

Dicht bij de zee, op een soort voorland, liggen in Schotland de originele golflinks. Dat zijn banen met weinig of geen opgaande begroeiing, licht golvend reliëf en een enkele iets hogere duintop. Ze zijn vaak aangelegd met zo min mogelijk ingrepen door de mens. St. Andrews, Southernness, Nairn en in Nederland de Domburgse Golfclub. De aantrekkelijkheid van deze banen wordt gevormd door het spel met de wind en de strategisch

geplaatste bunkers. Deze vertonen daar vaak nog hun originele vorm, een door het vee kaal getrapte zandplek achter een beschuttend heuveltje. Een bijzonder ruige rough straft elke slecht geplaatste bal.

Duinbanen. Ten onrechte worden de Hollandse duinbanen ook als linksbanen aangeduid. Deze prachtige banen liggen voor een groot gedeelte in, verder van zee gelegen, hoge binnenduinen en hebben een goed verzorgde fairway met een beregeningsinstallatie. Echte linksbanen worden gewoon droog als er geen water valt. Toch hebben ook de dicht bij zee gelegen delen van de Kennemer en Noordwijkse een links karakter, met name door het open karakter en de lagere duintjes.

Minder bekend onder de naam duinbaan zijn de geaccidenteerde banen van de Pan, de Rosendaelsche, Nunspeet en Herkenbosch. Toch zijn de holes daar ook op door de wind gevormde binnenduinen aangelegd. Ze hebben allen het gemeenschappelijk kenmerk van een sterke accidentatie, een comfortabele rough waar de bal gemakkelijk te vinden is en zeer moeilijk in stand te houden fairways. De grond is er zo arm aan voedingsstoffen en organisch materiaal, dat het gras met veel hulpmiddelen in leven gehouden moet worden. Doordat deze duinen t.b.v. het mijnhout aan het eind van de vorige eeuw vrijwel integraal met dennen beplant zijn, worden deze banen meestal ten onrechte bosbanen genoemd.

Polderbanen. Een zelfde misverstand bestaat er ten aanzien van het begrip polderbaan. In alle delen van Nederland waar niet spontaan het water afgevoerd kan worden is men aangewezen op een poldersituatie. De ene polder is een droogmakerij, een voormalige zeebodem met zware klei (Spaarnwoude, de nieuwe Amsterdamse, Purmerend enz), de andere polder bestaat uit oude veeweiden met een veenondergrond (de Zaanse, Zeegersloot, Kagerzoom enz). De bouwkundige mogelijkheden van beide polder soorten zijn totaal verschillend, waardoor de banen ook een ander aanzien krijgen.

De golfers staan niet stil bij dit onderscheid en zeggen tegen alle banen waar waterpartijen in aanwezig zijn, dat dat polderbanen zijn, ook al groeit de beplanting zeer voorspoedig en krijgt de golfcourse een uitgesproken boskarakter. Echt bos met een zeer gevarieerde samenstelling in houtsoorten.

Polderbanen zijn banen waar het Hollandse polderkarakter echt tot uitdrukking komt, waar vergezichten zijn, veel riet en watervogels. De banen

Van een nog kale oever rond een uitgegraven plas naar een weelderig begroeid vennetje is slechts een kwestie van tijd

Vanaf een luchtfoto is het moeilijk een heldere structuur te onderkennen

in veenweidegebieden komen voor dit begrip het meest in aanmerking.

De waterpartijen in de banen die op voormalige landbouwgronden zijn aangelegd, vormen een essentieel onderdeel van de aanleg. Uit de waterpartijen wordt de vormgrond gehaald voor de hoogteverschillen en voor de greenopbouw. Ze zijn belangrijk voor de waterberging en de levering van goed beregeningswater, voor het landschapsbeeld en de natuurontwikkeling en niet in de laatste plaats voor de strategie van het golfspel. Water is dus mooi, nuttig en lastig en niet een hobby van de architect. Dit laatste wordt nog al eens verzucht door spelers die niet helemaal hun dag hebben.

Bos- en parkbanen. Daar waar veel bospartijen aanwezig zijn, met bv. een minimale breedte van 50 m. of daar waar deze bossen kunnen worden aangeplant, spreekt men van bosbanen. In Veendam en Assen, herinrichtingsgebieden in Groningen en Drenthe, komen typische bosbanen

tot ontwikkeling. Toch is het ook belangrijk dat daar bijzondere ruimtelijke elementen worden geïntroduceerd om een zekere saaiheid te vermijden. De visuele relatie met het omringende landschap is ook hier noodzakelijk.

Op bosbanen treft men ook vaak wild aan zoals damherten, reeën, dassen en wilde zwijnen. Deze laatste twee diersoorten kunnen op een golfbaan veel schade veroorzaken en met hekjes tracht men ze van de greens af te houden.

Parkbanen zijn eigenlijk bosbanen op een relatief klein terrein. De plantvakjes ontwikkelen zich tot grote bomen, die solitair in de baan komen te staan, wanneer de onderbegroeiing verdwijnt en men vrij zicht heeft van de ene hole naar de andere. Oude banen krijgen zo op den duur vaak een parkachtig karakter, doordat de individuele bomen zich gaan onderscheiden in soort en habitus. Golfclub de Haar is daar een goed voorbeeld van.

Op kleine schaal kunnen er binnen een golfbaan natuurgebieden tot ontwikkeling komen

Solitaire bomen worden ook vaak direct aangeplant (niet in bosverband). In het winderige westen van het land duurt het echter heel lang voordat zich daar indrukwekkende bomen uit ontwikkelen.

Golfbanen op stortplaatsen. Voormalige stortplaatsen van puin, huisvuil of bagger kunnen een interessante uitgangssituatie voor golfontwikkeling vormen. De zozeer gewenste hoogteverschillen zijn reeds aanwezig. De pacht van deze terreinen is relatief laag, omdat de grondkosten al op de vorige bestemming drukken en golf of een andere recreatieve of natuurfunctie het enige is dat nog op deze terreinen gerealiseerd kan worden.

Geheel probleemloos zijn deze terreinen niet. Zo kan er niet in de ondergrond gegraven worden en hebben de stortplaatsen vaak hellingen die te steil zijn voor een verantwoorde golfaanleg. Ook bestaat de afdeklaag vaak uit planttechnisch slecht materiaal met vuil en puin. Bij huisvuilstorten is

er sprake van gasontwikkeling en nazakking. Milieuaspecten hebben in een enkel geval voor grote problemen op een reeds ingerichte golfbaan gezorgd.

Nazakking treedt ook bij baggerstorten op. Nochtans zijn er in Nederland uitdagende banen op deze gronden ontwikkeld. Broekpolder ligt voor een deel op slib uit de haven, evenals Oude Maas. Rottebergen en Zoetermeer zijn deels op puin gebouwd en Westwoud ligt op huisvuil. Ideaal is om een stortplaats aan de hand van een vooraf opgesteld golfbaanontwerp in te richten. Aan alle golf- en groentechnische randvoorwaarden kan dan vooraf voldaan worden en ook de milieuaspecten zijn onder controle te houden.

Resumé. Meerdere golfbanen zijn niet onder een van de bovenstaande karakteristieken in te delen. Veel banen hebben een gemengde karakteristiek, die weer kan veranderen naarmate de banen zich ontwikkelen. Echt belangrijk is zo'n indeling ook niet. Het gaat er om dat er een mooie golfbaan

De Hooge Bergsche, heuvel- annex polderbaan op een voormalige puinstort

Spaarnwoude, uitgegroeid tot een fraai begroeid natuurgebied

Lauswolt, een gevarieerde 9-holes baan met mooie overgangen van bos naar weide

ontstaat op een terrein waarvan de topografische en bodemtechnische situatie het gegeven is voor een uitdagend en eerlijk ontwerp.

Reconstructie van golfbanen. Naarmate de bespelingsdruk toeneemt en de aantrekkelijkheid van recent aangelegde banen in de omgeving een rol gaat spelen voor de exploitatie van oude banen, groeit de behoefte aan verbeteringen van de eigen accommodatie. Eerst werden eind jaren tachtig de golfarchitecten ingeschakeld voor de uitbreiding van negen holes banen naar 18 holes. Door het toenemend ledenbestand kon de exploitatie beter renderend gemaakt worden en men werd aantrekkelijker voor greenfeespelers door het feit dat men over een volwaardige 18 holes baan beschikte. In het begin van de negentiger jaren valt er een duidelijke behoefte aan kwaliteitsverbetering van de afzonderlijke golfholes te bespeuren. Die verbeteringen omvatten een scala van onderdelen van de baan. Zo moeten de greens meer pinposities krijgen om de grotere speeldruk op te kunnen vangen. Bovendien moet de samenstelling van de ondergrond en van de grassoorten aan de moderne eisen en mogelijkheden worden aangepast. Het spelen op wintergreens raakt uit en is ook op moderne greens beneden een bepaalde bespelingsgraad niet noodzakelijk.

Bunkers moeten aangepast worden aan doelmatig onderhoud, waarvan de mechanische bunkerhark een onderdeel is. Dichtgegroeide bossingels moeten zodanig verzorgd worden, dat er meer ruimte in de baan komt en de levensduur van de bomen wordt bevorderd.

Te vlakke banen zijn met een zorgvuldige inpassing van fairwaybunkers en heuvelgroepjes aantrekkelijker te maken. Er komt zo meer identiteit in baan.

Reconstructie kan ook gepaard gaan met de behoefte aan kwaliteitsverbetering van de ondergrond. Zo hadden de oude holes van Anderstein veel wateroverlast en moest de baan perioden lang gesloten worden. Het aanbrengen van een goed drainagesysteem is gecombineerd met het aantrekkelijker en uitdagender maken van deze holes.

Een golfbaan is een altijd levend object, waarop invloeden van de maatschappij en van de natuur steeds weer aanleiding geven tot veranderingen. Deze veranderingen moeten bij voorkeur begeleid worden door externe adviseurs en architecten. Een zekere bedrijfsblindheid van bestuur en personeel kan daarmee doorbroken worden en men is verzekerd van de meest moderne inzichten met betrekking tot de specifieke problematiek van de betreffende golfbaan.

Spaarnwoude heeft een snelle natuurlijke ontwikkeling doorgemaakt

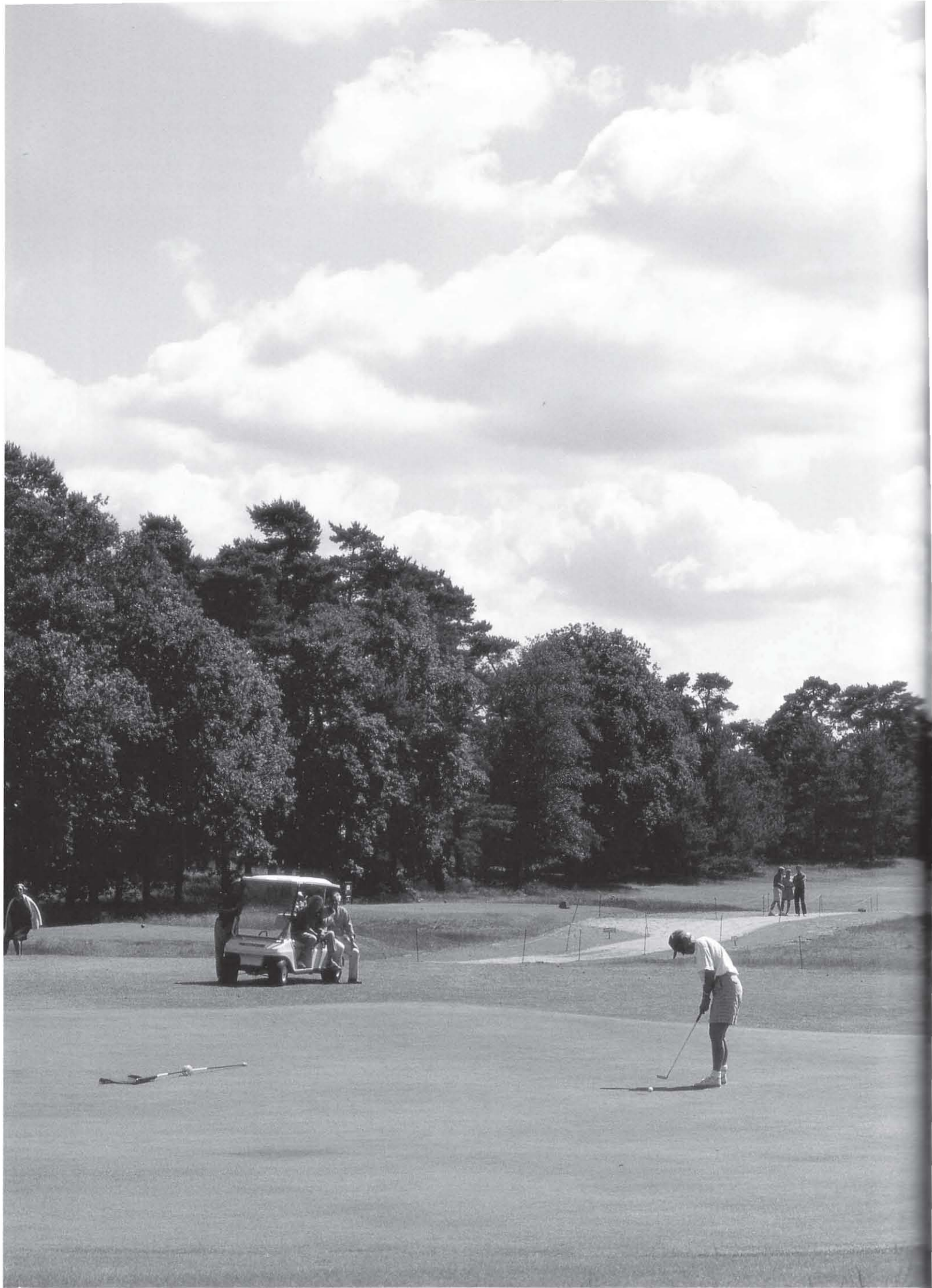

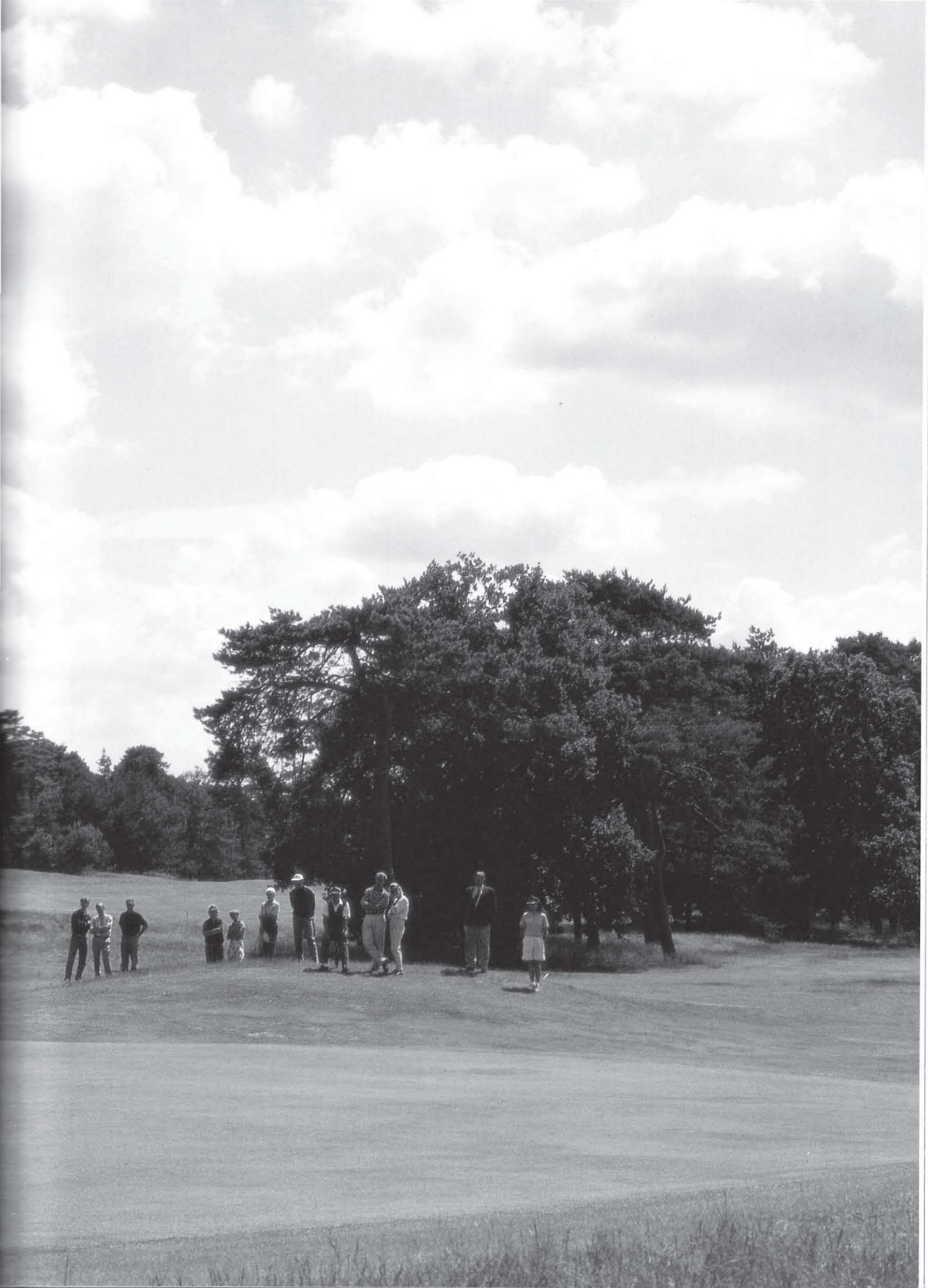
Reconstructie. De ingreep kan beter fors zijn voor een goed resultaat op lange termijn

Voor de uitbreiding van de 5e green op De Pan werden met succes speciale zoden gebruikt

*Foto pag. 80 en 81:
De Pan, een van de mooiste bosbanen van ons land*

*Een golfbaan in aanleg, met een voor buitenlandse bezoekers
karakteristiek Hollandse aanblik*

AANLEG VAN GOLFBANEN

Voor een goede prijsvorming en een regelmatig uitvoeringsproces is een planmatige uitvoeringsvoorbereiding een voorwaarde. De uitvoeringsvoorbereiding omvat in het algemeen de uitwerking van het definitieve ontwerp van een golfbaan tot bestek en werktekeningen.

Er zijn twee manieren om een werk te maken:

- het zelf doen in eigen beheer met alles in één hand, waarbij een vraagteken geplaatst kan worden bij de kwaliteit of
- het laten uitvoeren volgens een bestek, waarbij opdrachten en juridische aspecten exact zijn omschreven en waardoor een kwaliteitsbewaking in de hand wordt gehouden.

Deze laatste manier verdient bij de aanleg van golfbanen veruit de voorkeur.

Uitvoeringsvoorbereiding. In de uitwerkingsfase wordt het ontwerp in al zijn details berekend, getekend en beschreven. Het ontwerp wordt aldus vertaald naar activiteiten en toe te passen bouwstoffen. De diverse activiteiten, die straks tijdens de uitvoering moeten worden verricht, worden uitgesplitst.

De bouwstoffen die zullen worden toegepast, worden gekwantificeerd en voorzien van kwaliteitseisen. Aan de uitvoering zullen randvoorwaarden worden gesteld. Een onderdeel daarvan vormen de diverse benodigde vergunningen.

Met de aldus verzamelde gegevens en randvoorwaarden wordt het bestek samengesteld. Uitgaande van het bestek zal de opdrachtgever zich een beeld vormen van de gang van zaken tijdens de uitvoering en de kosten ramen die met de uitvoering gepaard zullen gaan.

Het tastbare slot van deze fase wordt dan ook gevormd door het bestek en de bestekbegroting. Bestek en gedetailleerde tekeningen vormen dan de basis voor de volgende fase, de prijsvormingsfase.

Prijsvormingsfase. 'It is quite certain that, had the ground on which ordinary inland golf is played today been the only available ground for the purpose, the game would never have been invented at all'.
Garden G. Smith, The World of Golf (1898)

Het zijn niet altijd de meest ideale terreindelen voor de aanleg van golfbanen in Nederland. De aanleg van een klei-op-veen baan (Warmond, Zaanstad) zal heel anders moeten verlopen dan een kleibaan (Numansdorp, Leidschendam) of een echte zandbaan (de Pan, Vegilinsbosschen). De aanleg van een golfbaan onderscheidt zich ten opzichte van andere cultuurtechnische werken, door de grote mate van gedetailleerdheid van de verschillende onderdelen van de baan.

Deze onderdelen zijn o.a. greens, mounds, bunkers, tee's en de beplantingen. Zij moeten met veel gevoel en ervaring worden gemaakt en uitgevoerd aan de hand van de geleverde tekeningen. De rol van met name uitvoerder en kraanmachinisten zijn bepalend voor het welslagen van het werk. Meestal weet een uitvoerder, die bekend is met de materie, wat een bepaalde baanarchitect verlangt, daarnaast onderkent hij ook de gevaren van bijvoorbeeld grondtransport over kwetsbare delen van de baan. Hij weet ook op welk moment de beregeningsinstallateur moet komen om te zorgen dat als een onderdeel gereed is, dit eventueel ook beregend kan worden. Dit is van groot belang voor de ontwikkeling van met name een goede green. De beregeningsinstallateur is vaak een aparte aannemer en dit geeft nog wel eens coördinatieproblemen en stagnatie.

De keuze van een aannemer kan op twee manieren gebeuren:

1. Een onderhandse aanbesteding onder 3 of 4 aannemers op uitnodiging
2. Een prijsopgave door één aannemer door middel

Anderstein: hoe aan de hand van een goed plan een prachtige baan kan ontstaan

Eindhovensche Golf: een prachtige bosbaan in een vennen- en bosrijk gebied, waar regelmatig nationale en internationale kampioenschappen plaatsvinden

van een open begroting en een afstandsverklaring door deze aannemer.

Uitvoeringsfase. Tijdens de uitvoering vindt door de aannemer een administratieve begeleiding van het werk plaats ten behoeve van de inkoop en aanvoer van bouwstoffen, regeling van materieel en arbeid. Bovendien worden zowel door de opdrachtgever als door de aannemer de bestede tijd en kosten tijdens de uitvoering bewaakt met behulp van periodieke vergelijkingen tussen de geplande en de gerealiseerde 'stand van het werk'. Het voordeel hierbij uit te kunnen gaan van reeds eerder in bruikbare vorm vastgestelde gegevens komt duidelijk naar voren.

Tenslotte is een continue registratie nodig van het feitelijk verloop van de uitvoering, waarmee uiteindelijk een volledige administratieve vastlegging van genomen beslissingen en van de eindtoestand wordt verkregen.

De uitvoeringsfase wordt afgesloten met de oplevering van het werk. Na een periode van beheer zal de baan dan aan de spelers ter beschikking kunnen worden gesteld. Een baan die golftechnisch en landschappelijk voldoet aan de hoogste eisen en door een ruimtelijke opbouw en een afwisseling in sferen zich in positieve zin onderscheidt van overige banen.

Uitvoeringsbegeleiding. De uitvoeringsbegeleiding (directie) bestaat in hoofdzaak uit het vertegenwoordigen van de opdrachtgever in alle zaken die betrekking hebben op de uitvoering van de aanleg. Belangrijk is in deze fase het regelmatig controleren van het werk. Als voorbeeld het keuren van de greens door de golfarchitect.

De aannemer beschikt over de zogenaamde greentekeningen die in detail weergeven hoe de greens en surroundings eruit moeten gaan zien. Dat patroon moet ook in de ondergrond aanwezig zijn om een opbouwpakket te verkrijgen dat op alle punten op de greens gelijk is. Als de golfarchitect de ondergrond gekeurd heeft kan er dus eigenlijk niets meer fout gaan. Dezelfde werkwijze wordt gevolgd voor de bouw van tees en bunkers.

Inspectie van de golfarchitect zal plaatsvinden in de verschillende stadia van het werk, bijvoorbeeld als er een aantal greens in onderbouw gereed zijn. Door het volgen van eerder genoemd bouwproces in fasen zullen dus een aantal fouten die tijdens de aanleg van golfbanen plaatsvinden kunnen worden voorkomen, evenals de daaraan verbonden kosten. Veel voorkomende fouten worden gemaakt in de greenopbouw; met name de keuze van het zand is van belang en de hoeveelheid drainage die gebruikt

moet worden om in alle seizoenen een optimale drooglegging te verkrijgen. Daarnaast is ook de keuze van topklaag en de daarbij behorende grasmengsels van groot belang, waarbij de keuze van grasmengsels ook weer afhankelijk is van de kwaliteit van het beschikbare beregeningswater. Op de fairways worden nog vaak te weinig drainerende voorzieningen getroffen. Vaak is een slechte fairway ook de oorzaak van structuurbederf in de aanlegfase.

Aannemer en directie dienen aan structuurbederf de grootste zorg te besteden (bepalen van rijzones door rough en beplanting). De tees vragen dezelfde aandacht als de greens en dus kunnen daar ook dezelfde fouten als bij de greens gemaakt worden.

Al met al zijn er nog al wat punten waarbij het tijdens de aanleg fout kan gaan.

Het werken met een goed bestek, gedetailleerde bestektekeningen en een goede controle op het bouwproces zal uiteindelijk resulteren in een goedkoper aangelegde golfbaan dan het zelf doen in eigen beheer met alles in één hand zoals in de inleiding geschetst.

Beheer van golfbanen. Voor het beheer van golfbanen dient een beheersplan te worden opgesteld dat bestaat uit twee onderdelen. Een beheersplan voor de lange termijn en een beheersplan voor de korte termijn (jaarlijks werkplan).

In het beheersplan wordt een doelstelling geformuleerd die voor een golfcomplex als volgt kan luiden:

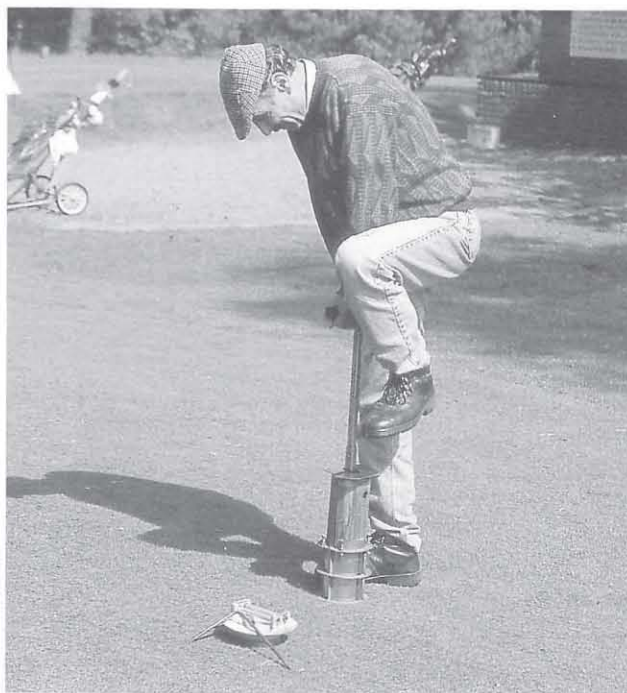
Het duurzaam in stand houden van de eerder genoemde elementen ten behoeve van de uitoefening van de golfsport en ter handhaving van de landschappelijke en natuurlijke waarden van het gebied.

Het beheersplan is het geheel van maatregelen dat nodig is de doelstelling te vervullen alsmede de zorg die nodig om deze maatregelen te doen verrichten. Het beheersplan is noodzakelijk voor een planmatige aanpak van het beheer van de golfbaan.

Het onderhoud van een golfbaan bestaat uit meer dan gras maaien. Vele 18-holes banen beschikken over een indrukwekkend machinepark en hebben gespecialiseerde greenkeepers in dienst

Foto pag. 88:

Om een baan in goede conditie te houden moet er vaak gemaaid worden

Naast de dagelijkse routinewerkzaamheden zijn er ook andere activiteiten, zoals het aanleggen van een winterlee

In een beheersplan, dat meestal wordt opgesteld voor een termijn van 10 jaar, worden alle onderdelen van de baan beschreven en de werkzaamheden die nodig zijn om de beoogde doelstelling te vervullen. Een beheersplan dient zo te worden opgesteld dat het mogelijk is om jaarlijks een werkplan op te stellen op basis waarvan de exploitatiekosten per jaar kunnen worden geraamd.

Maatregelen met betrekking tot het beheer van greens.

Good greens are expected.....
Great greens should be appreciated.... and
perfect greens should be cherished
For they are as fragile and changeable as life itself.
Dr. Michael J. Hurdzan, PGA Magazine april 1985

De green, het meest belopen stukje gras van de golfhole bestaat uit een samenstelling van levende planten die moeten groeien volgens een natuurlijke leefregel maar daarnaast bloot staan aan spanningveroorzakende (stress)

onderhoudsmaatregelen. Iedere green heeft daarnaast nog zijn eigen specifieke behandeling nodig. Het gevolg hiervan is dat een greenkeeper achttien -bij jonge greens- "baby's" heeft die ieder hun eigen zwakke en sterke kanten hebben, maar allemaal zijn ze op hun tijd vatbaar voor de gevolgen van het weer, ziektes, insecten, vandalisme, onkruid, gebreken aan materiaal of verzorging, misrekening of misbruik door spelers. Doelstelling van het greenonderhoud is om gedurende het hele jaar een bespeelbare green te hebben. De huidige nieuwe greens worden meestal ingezaaid met een mengsel van roodzwenkgrassen en struisgrassen (*Festuca rubra* en *Agrostis*). Als gevolg van bodemfysische, chemische en biologische veranderingen kunnen er voorwaarden worden geschapen voor straatgras (*Poa annua*). Greens bestaande uit meer dan 50% straatgras zijn eigenlijk alleen maar optimaal bespeelbaar in de zomer. Als eerder genoemde veranderingen optreden kunnen we dus te maken krijgen met ziekteaantastingen, verdichting, viltvorming en wormenactiviteit naast een aantal bijkomende problemen. Met name de wormenactiviteit is voor

het spel niet acceptabel en de wormenhoopjes zijn tevens de vestigingsplaats van onkruiden, straatgras en andere op de greens niet thuishorende elementen.

Bestrijding kan onder meer plaatsvinden door de greens zuur te houden (zwavelzuur ammoniak) en sterk (ijzersulfaat).

Dat gras in de zomer beter groeit dan in de winter is bekend en dat heeft alles te maken met de temperatuur van lucht en bodem en het daglicht. Een optimale grasgroei wordt verkregen bij een (bodem)temperatuur van 15 tot 25 graden.

Op de onderstaande tabel is te zien dat in mei de temperatuur pas echt boven de 15 graden komt en dan gaat het gras dus regelmatig groeien. In het voorjaar en het najaar speelt de bodemtemperatuur een belangrijke rol. In 1993 was begin mei de gemeten bodemtemperatuur 10 graden en het gras groeide dus niet of nauwelijks, ondanks de luchttemperatuur van 15 graden.

In september 1992 was de bodemtemperatuur nog boven de 15 graden en ondanks de afkoeling van de luchttemperatuur zorgde de hoge bodemtemperatuur voor een flinke groei. In de diverse logboeken van de banen zal dit zeker zijn terug te vinden.

* = Gemiddelde daglengte in uren

** = Gemiddelde luchttemperatuur in °C

	*	**
januari	8,5	1,8
februari	10	2,1
maart	12	4,9
april	14	8,2
mei	15,5	12,4
juni	16,75	15,6
juli	16,75	16,8
augustus	14,5	16,6
september	13	14,1
oktober	10,5	10,3
november	9	5,7
december	7,75	3

Bron: KNMI

Naast het bijzonder onderhoud en de voortdurende zorg zijn er een groot aantal regelmatig terugkomende onderhoudsmaatregelen waarvan onderstaand een korte beschrijving.

Maaien. De greens dienen afhankelijk van het jaargetijde en de gekozen grassoorten 2 tot 6 maal per week te worden gemaaid. De maaihoogte dient in de zomermaanden 5 mm te bedragen. In de herfst moet de hoogte gebracht worden op 8 mm. Het vrijkomende gras dient te

worden afgevoerd. Het verticaal maaien dient afhankelijk van de betredingsfrequentie enige malen in het groeiseizoen te gebeuren.

Beluchten. Het beluchten van de greens door middel van bijvoorbeeld vertidraineren dient minimaal twee keer per jaar te gebeuren.

Dressen. Het dressen van de greens moet 4 tot 5 maal per jaar worden uitgevoerd. Per keer wordt een laagje zandgrondmengsel ter dikte ± 1 mm aangebracht en uitgesleept. Er wordt gebruik gemaakt van dressgrond die bestaat uit dezelfde componenten als de top laag van de green, bijvoorbeeld dressgrond bestaande uit 80% zand en 20% Heicom 18-20.

Bemesten. De bemesting van de greens moet 2 tot 3 keer per seizoen plaatsvinden. Als de greens zijn beplant met een grasmengsel van roodzwenkgrassen, dienen deze greens met 150 kg pure stikstof per groeiseizoen te worden bemest. Er vindt weinig uitspoeling van de stikstof plaats, omdat de wortels ook in de winter de voeding vasthouden.

Toepassing bestrijdingsmiddelen. Chemische onkruidbestrijding is niet nodig bij een goede aanleg, de juiste top laag en de juiste grassoorten. De greens dienen wekelijks te worden geïnspecteerd. Ongewenste grassoorten zoals bijvoorbeeld straatgras en hanepoot dienen met een mesje te worden uitgestoken.

Herstel grasmatten. De cups op de greens dienen meerdere malen per week te worden verplaatst bij hoge bespelingsfrequentie. Kale plekken moeten worden onderzaaid en gedressed. Pitchmarks dienen met zorg te worden gerepareerd. De greens moeten zonder meer vrijgehouden worden van blad en andere opgewaaide ongerechtigheden.

Zoals reeds eerder gememoreerd heeft iedere green zijn eigen specifieke behandeling nodig en is bovenstaande opsomming dus niet compleet. Alleen over de berekening worden al boekdelen geschreven.

Zelfs in het Nederlandse klimaat is een deugdelijke beregeningsinstallatie met goede kwaliteit water (juiste pH en zoutgehalte) onontbeerlijk. Greens in wedstrijdconditie - dat betekent het houden van de bal, snel zijn en ook nog mooi groen - kan maar gedurende een korte periode en dan nog alleen door te investeren in geduld, geld en arbeid. Daarom mogen greens ook niet vergeleken worden met elkaar. Beter is het om ze ieder naar waarde te schatten.

Voor het schoonmaken van de machines dienen voorzieningen te worden getroffen zodat het vuile water niet in de bodem wegloopt

FLORA EN FAUNA OP EN ROND GOLFBANEN

Kenmerkend voor de golfbanen in Nederland is het overheersen van de kleur groen. De bomen, de begroeiing tussen de fairways en het gras van die fairways met hun greens zijn allen groen, zij het met verschillende tinten die ook nog eens veranderen met de seizoenen. De kleur groen hangt af van de soorten bomen die op de golfterreinen in ons land soms dominerend aanwezig zijn en het uitzicht vaak bepalen. De groene kleur geeft de speler de rust om zich volledig te kunnen concentreren op zijn spel. Men zou kunnen stellen dat mooie bloemen niet op een golfbaan thuis horen omdat ze de aandacht afleiden van het spel. Maar soms ontkomt men niet aan de bloemen die van nature aanwezig zijn en die mede deel uit maken van het totaal aan planten dat iedere baan zijn eigen karakter geeft. Zo kent men in ons land bosbanen, duinbanen, polderbanen, parkachtige banen, en nog andere typen, met een variatie aan grondsoorten en al of niet geaccidenteerd die ieder hun eigen karakteristieke kenmerken hebben.

Op een duinbaan domineren de duinen het vergezicht en nemen de bomen niet zulk een opvallende plaats in. Op de bosbanen vallen allereerst de bomen op, soms in grote verscheidenheid, soms in maar enkele soorten aanwezig. De baan van de Utrechtse Golfclub De Pan wordt een bosbaan genoemd, door de aanwezigheid van overwegend dennebomen met daartussen wat sparren, een enkele larix, een aantal beuken, eiken in twee soorten en vooral ook berken. Hoewel er betrekkelijk weinig loofhout staat voegen juist die bomen hun kleurennuances toe. In het voorjaar het felle lichtgroen, of in de herfst de typische kleuren die dan de loofbomen doen afsteken tegen de donkergroene naaldbomen. Op andere banen zoals "de Eindhovensche" vindt men relatief meer loofhout en op "de Haar" zelfs overwegend loofhout, iets dat in de herfst de speler die niet in de rough wil belanden een extra uitdaging geeft, maar hem of haar soms op het

verlies van een bal komt te staan.

De banen met veel loofhout hebben in de winter een geheel ander aanzicht dan in de zomer of de lente en verschillen in dat opzicht sterk van de banen waarop veel naaldbomen groeien. De vegetatie van een baan wordt in belangrijke mate bepaald door de gesteldheid van de bodem, zoals de aard van de grond, het gehalte aan voedingsstoffen en de stand van het grondwater. Naast bomen, struiken, mossen, varens en zwammen komen er ook wilde bloemen voor. Soms overdadig veel, soms maar heel weinig. De Pan is gelegen op de zuid-westflank van de Utrechtse Heuvelrug. De heuvels die men er thans aantreft zijn ontstaan tijdens het laatste ijstijdperk als gevolg van de opstuwing van zand door het opdringende landijs. Bij het ontdooien van het ijs sleepte het afstromende water veel zand mee dat werd gedeponneerd in de laagvlakte die tussen de heuvels en de Kromme Rijn was gelegen. Nadat het ijs zich als gevolg van de stijgende temperatuur weer had teruggetrokken ontstonden bij droog weer en wind deposities van door de wind opgewaaid zand dat fijn van korrel was. In de loop van de eeuwen groeiden daarop geleidelijk aan bomen, struiken en hei waardoor een dunne laag humus werd gevormd. Door het kappen van de bomen en het overmatig begrazen of afplaggen van de heide kreeg de wind weer greep op het zand en kwamen er door verstuiving nieuwe zandvlakten. Aan deze woestijnvorming heeft de Rijksoverheid een eeuw geleden een eind gemaakt door de uitvoering van een herbebossingsprogram. Op grote schaal werden dennen ingeplant en zo werd met succes de verdere verstuiving tot staan gebracht en begon heel aarzelend weer vorming van humus. Maar onder het dunne laagje zit stuifzand en dat is een van de armste grondsoorten. Er groeien maar weinig planten- en boomsoorten op. Als er al bloemen zijn, blijven ze vaak klein. Ze halen een speler zeker niet uit zijn spel!

Dr Jac.P. Thijssse, de grote natuurkenner uit de eerste helft van deze eeuw, beschreef in 1923 het Panbos in zijn boek "*Uit de Natuur*". Hij maakte gewag van de plantensoorten die hij daar heeft aangetroffen. Enkele daarvan, zoals de stekelvaren, de teunisbloem, wilde kamperfoelie, vingerhoedskruid, de braam en het duinviooltje, zijn er nog steeds te vinden, op de baan zelf of in de directe omgeving ervan. Maar vermoedelijk heeft Thijssse niet alles geïnventariseerd, of er zijn sindsdien meer soorten verschenen. Sommige kunnen zich geleidelijk aan in het terrein hebben ontwikkeld uit aangewaaid of door vogels meegebracht zaad, andere zijn binnengekomen met de zwarte tuinaarde die werd gebruikt voor de aanleg van tees of reparaties van bunkers. Zo treft men nu lelietjes van dalen aan, het akkerviooltje, grasklokjes, het zandblauwtje, ereprijs en vergeet-me-niet, akkerhoornbloem en walstro, met daarnaast nog zeer algemene planten. Op sommige plaatsen is de onopvallende rankende helmbloem te zien tussen het gras. Als deze plant licht en ruimte krijgt kan zij zich snel uitbreiden. Er werd

een flinke, laagliggende braamstruik gevonden die volledig was overwoekerd door deze helmbloem. U ziet, planten zijn lang niet altijd aardig voor elkaar! In de directe omgeving van de baan groeit de salomonszegel en langs de toegangsweg kan men jaarlijks hengel vinden, een plant met een klein geel bloempje dat lijkt op een visje. In de zomer van 1993 werd daar ook een nauwelijks opvallende orchidee, de wespenorchis, aangetroffen.

Drie bloeiende planten dienen hier speciaal vermeld te worden, en wel het krentenboompje dat in het voorjaar zo uitbundig in bloei staat, de struikheide die in de laatste zomermaand grote vlakten tussen of langs fairways een prachtige kleur bezorgt en een zeldzaam bloempje, het gestreepte leeuwenbekje, dat zich verscholen houdt en weinig aandacht trekt. De Pan kan gedurende een enkele periode van het jaar een uitbundige bloemenpracht tonen als de struikheide in bloei staat. Er zijn dan zoveel bloemen dat de individuele bloem niet opvalt, tenzij men z'n bal in de heide slaat! Maar de overige bloemen blijven bescheiden op de achtergrond en dringen zich niet op zodat geen enkele golfspeler er door wordt afgeleid.

Een van de zeer curieuze dingen die Thijssse tijdens zijn bezoek aan het Panbos, nu meer dan 70 jaar geleden, was opgevallen, waren dennebomen die het gevecht met het stuifzand hadden weten te overleven, maar dat hadden moeten bekopen met een gedeeltelijke verlies van hun wortelcapaciteit. Door de wind werden wortels van bomen op lichte hellingen bloot gelegd. Thijssse beschrijft een boom waarvan de wortels tot 4 meter boven het maaiveld uitstaken en de stam dus pas op die hoogte begon. Het was als het ware een boom op stelten! De boom die hij beschreef in 1923 is nu niet meer terug te vinden, maar ook thans kan men op en naast het golfterrein nog oude bomen vinden waarvan zeker een meter of meer van de wortels boven het omgevende bodemoppervlak uitkomen.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat er soms fraaie paddestoelen te vinden zijn zoals de vliegenzwam in de herfst en de zwammen op oude, deels vergane boomstronken die het hele jaar te zien zijn.

Zoekt men naar dieren op een golfbaan dan zullen bijna steeds konijnen en of hazen worden aangetroffen, maar soms ook reeën, eekhoorns, vossen en kleine zoogdieren, vele soorten vogels, soms hagedissen op de droge, en salamanders op de natte banen en ook insecten. Het aantal diersoorten dat op Nederlandse banen is aangetroffen is groot. Welke worden aangetroffen op een bepaalde baan hangt sterk samen met de grondsoort, de waterstand, de vegetatie en de bomen. Zo schrijft Mörzer Bruyns dat op de baan van de Amsterdamse Golfclub, die op een veenbodem is gelegen, tenminste 4 beschermde

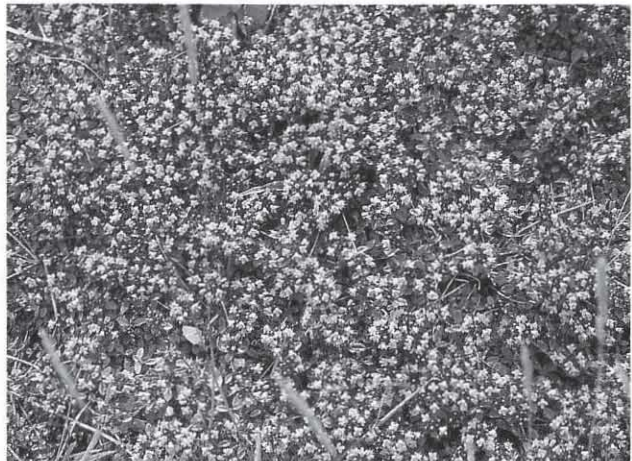
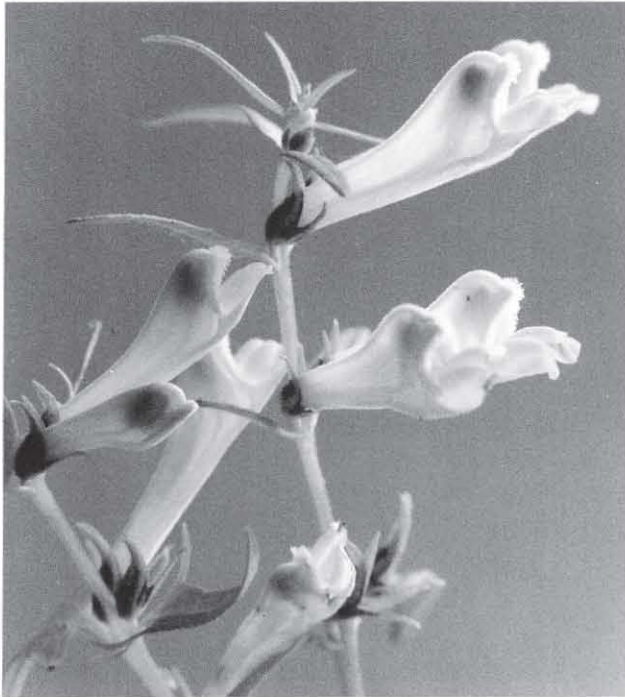

soorten kikkers en padden voorkomen, terwijl op de Rosendaelsche verschillende soorten zoogdieren, van edelherten, wilde varkens tot de kleinere soorten als eekhoorns, mollen en egels zijn aangetroffen. Op en in de omgeving van De Pan kwamen vroeger hagedissen voor maar thans zijn er weinig meer over. De oorzaak van hun vermindering is niet bekend maar het moet mogelijk zijn door het aanbrengen van de voor deze dieren geschikte bodemomstandigheden - mul zand om de eieren in te leggen en in de zon te laten uitbroeden en lage begroeiing om bescherming te geven tegen de vogels - de omgeving weer aantrekkelijk te maken voor hun terugkeer. Van de vogels die zich op de Pan bevinden is de bosuil een zeer bijzondere. Uit de braakballen blijkt dat ze zich voornamelijk voeden met muizen. Overdag slapen de uilen in de toppen van hoge dennebomen en ze gaan eerst tegen het invallen van de duisternis op jacht. Men kan ze gemakkelijk lokaliseren door te zoeken naar een plaats waar veel braakballen zijn gedeponneerd. Als men daar omhoog kijkt heeft men een grote kans één of meer uilen te zien in de top van de boom waar men onder staat. Jarenlang hebben uilen overnacht in enkele dennen die tussen het clubhuis en 18de green staan. Toen de toppen in enkele droge jaren veel naalden verloren en doorzichtig werden, verhuisden ze tijdelijk naar de dennen op het par-3 baantje. Merkwaardig is dat men soms in de braakballen, die bijna geheel bestaan uit haar en botjes van muizen, ook kleine gekleurde wollen draadjes aantreft die afkomstig zijn van de wollen covers die over de doorgaans houten koppen van de stokken worden geschoven. Wat die uil zo boeit in die gekleurde draadjes is nog een raadsel. In ieder geval komt er zo wat kleur in het grauwe menu van muizen! De vogels die het meest opvallen zijn de kraaien en de eksters. De eersten door hun gewoonte in de herfst de grasplaggen op tees en in de baan om te keren op zoek naar lekkere vette hapjes, de laatsten door hun rumoerig ruziënd gedrag. Vaak ook kan men het driftige hameren van de specht beluisteren die in een dode tak een insect uit zijn holletje tracht te lokken. Drie soorten

komen er voor op de baan: de grote bonte specht, de groene specht en de zwarte. Over de kleine vogels is niet veel bekend maar in het aangrenzende bos zijn vele soorten aangetroffen zodat vermoed wordt dat ze ook op de baan zullen nestelen. Er zijn, misschien wel twintig jaren geleden, enkele herfstperioden geweest waar kauwtjes uit Siberië op hun trektocht een tussenstop inlasten om even op adem te komen. Gedurende enkele weken verbleven ze op de baan om aan te sterken en daarna weer verder te gaan. Ze waren verzot op noten. Blijkbaar waren er in Siberië weinig mensen en grote noten, want toen we een keer op de green van de vierde stonden te putten streek er een neer op het kale, gebruikte hoofd van een medespeler die geconcentreerd zijn putt voorbereidde. Hij schrok geweldig, miste zijn putt waarop de vogel niet begrijpend wegvloog en de bewegende noot van enige afstand bleef bekijken.

Ook insecten zijn aanwezig. Aan het eind van de zomer kunnen de wespen hinderlijk zijn maar interessanter zijn de rode mieren die op de baan nogal schaars zijn maar in het aangrenzende bos veel voorkomen en grote nesten maken. Als men af en toe eens een kuiltje in rul zand ziet met een holletje in het midden, is er een goede kans dat daarin zich een mierenleeuw ophoudt. Het is de larve van een libelle-achtig insect die zich voedt met mieren. Als de mieren in het kuiltje lopen, glijden ze naar beneden en komen bij het holletje terecht. Daar wachten een paar scherpe kaken en de dood. In dit bestek is het niet mogelijk een beschrijving te geven van de natuurwaarden en met name van de flora en fauna van de inmiddels vele golfbanen die ons land telt.

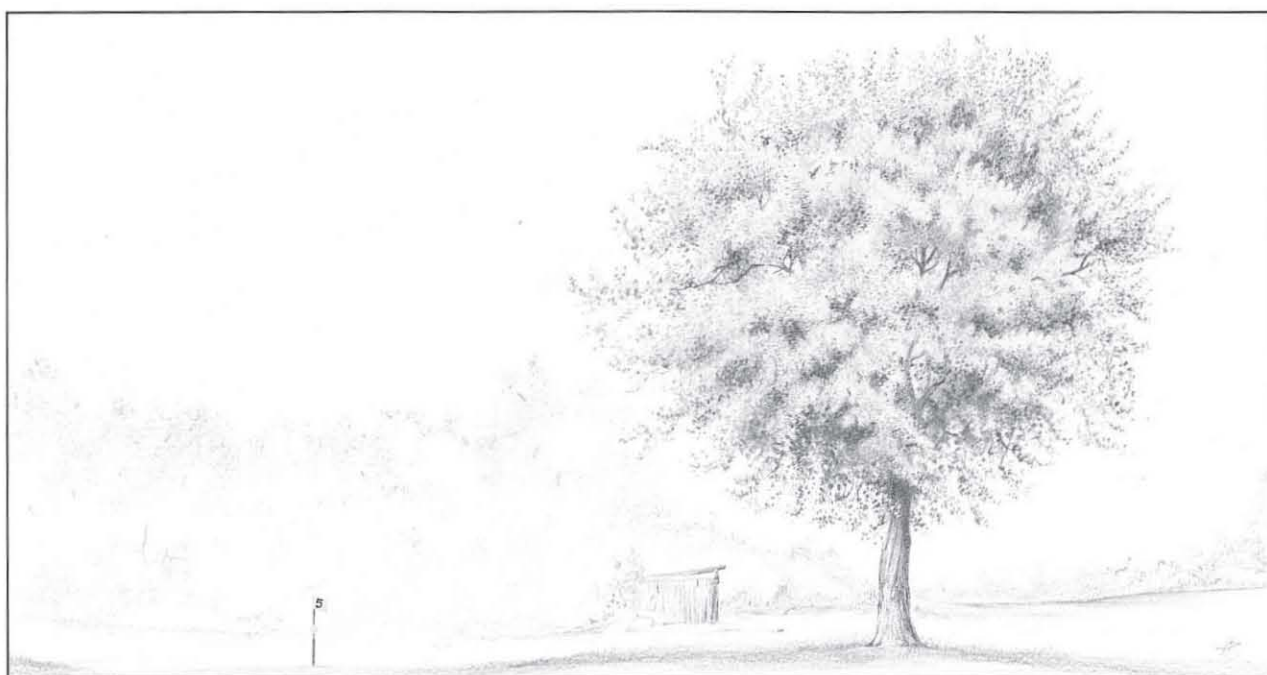
In een lezing die Prof. Mörzer Bruyns in 1986 hield heeft hij gewezen op de bijzondere aspecten die golfbanen tot interessante natuurgebieden kunnen maken. Door de omheining die voor een golfbaan een noodzaak is, vindt er op het golfterrein geen dagrecreatie plaats in de natuurgedeelten en lopen er ook geen losse honden. Delen van het terrein vormen zo als het ware toevluchtsplaatsen voor vogels en andere dieren die er vaak de rust vinden

voor een ongestoorde gezinsvorming. Het golfspel zelf vindt op een zeer kalme en rustige manier plaats en beperkt zich tot de fairways en de directe omgeving daarvan. De slapende uilen worden er niet wakker van en de specht gaat door met zijn geklop. In de vroege ochtend en de avond kan men vaak konijnen en hazen aantreffen die even opzij gaan als de speler langs hun graasplekje wil. Systematisch onderzoek naar de aanwezige natuurwaarden heeft tot dusver slechts op enkele banen plaats gevonden en het zou een goede zaak zijn als vanuit de verschillende verenigingen door enthousiaste leden pogingen werden gedaan een beeld te krijgen van hetgeen er op hun banen leeft en groeit. Wat er wel gedaan is geeft aan dat het zeer de moeite waard kan zijn zulk onderzoek, door geïnteresseerde leden of door een deskundige organisatie, te laten doen, en de resultaten onder de aandacht van de leden te brengen. Zo werd door de Stichting Flora en Fauna Anderstein een mooi boekje uitgegeven waarin de geologie, de flora en de fauna zijn beschreven van de baan van de Golfclub Anderstein. Ten dele ligt die baan op het gebied van de Utrechtse Heuvelrug, ten dele in de Gelderse vallei. Het Heuvelrug-deel toont grote overeenkomst met het gebied waar de Pan in is gelegen, maar het klei- en veendeel dat tot de Gelderse vallei behoort verschilt daar in vegetatie sterk van. Zo ontstaat een natuurgebied dat grote variaties in de bodemkundige gesteldheid vertoont: zand, klei, veen en water, en daarmee samenhangend ook een rijke verscheidenheid aan bloemen, bomen en dieren te zien geeft. Zoals uit de aanwezige waterpartijen moge blijken is de grondwaterstand op Anderstein zo hoog dat planten die een vochtige grond behoeven, en zelfs water- en moerasplanten, aanwezig zijn en er goed gedijen. Van de vele soorten die in het genoemde boekje zijn aangegeven noemen we ook hier de struikhei en daarnaast kattestaart, het wilgenroosje, vingerhoedskruid, sintjanskruid, vogelwikke, kamille, harig wilgenroosje, gagel, rolklaver, drijvend fonteinkruid, waterweegbree, lisdodde, watermunt, moerasspirea en enkele paddestoelen zoals de stinkzwam.

Een geheel andere vegetatie is kenmerkend voor de duinbanen waarvan er 4 in ons land aanwezig zijn. Die vier hebben voor een gezamenlijke aanpak gekozen om tot een goed inzicht te komen over de natuur die op hun banen aanwezig is. Met name op de Haagsche Golfclub is door enthousiaste leden een inventarisatie gemaakt van de vele planten en paddestoelen die er op die baan worden aangetroffen. De leden heeft men geïnformeerd over de interessante zaken die werden aangetroffen. Daarna is er door een deskundig bureau een volledige beschrijving van de verschillende natuurwaarden opgesteld. In dat rapport treft men een lijst aan van alle planten die gevonden zijn; bomen, struiken, mossen, grassen en bloeiende planten. In totaal werden 127 soorten geregistreerd. In het jubileumboek dat de Haagse samenstelde ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan staat een hoofdstuk over de natuur. De heer Dam Backer beschrijft daarin de flora en fauna die op de Haagse kan worden aangetroffen. Verschillende bloemen die sterk de aandacht kunnen trekken omdat ze in grote aantallen sommige duinhellingen begroeien vallen op. Maar daarnaast zijn er talloze soorten die meer verborgen in de rough en tussen de struiken voorkomen. De bloemen die men er aantreft zijn vaak karakteristiek voor het duingebied, zoals de duindoorn die grote delen van de hellingen bedekt, duinwalstro, duinzwenkgras, de duinroos, duinmuur en duinriet. De fauna is gevarieerd. Heel bijzonder is het vosje op de green die blijkbaar zo tam was geworden dat hij om voedsel bedelde bij spelers die langs kwamen. Onvergetelijk voor schrijver dezes waren de fazanten die nu in mindere mate voorkomen maar tien tot twintig jaar geleden in grote getale op de baan neerstreken en op ongepaste momenten veel lawaai maakten. Met de verkregen gegevens over de verschillende natuuraspecten hoopt men bij de Haagsche een basis te kunnen leggen voor een beheersplan waarin behalve de directe belangen van de golfspelende leden ook de natuurwaarden tot hun recht kunnen komen. Evenals bij de Pan heeft de winning van drinkwater in de onmiddellijke

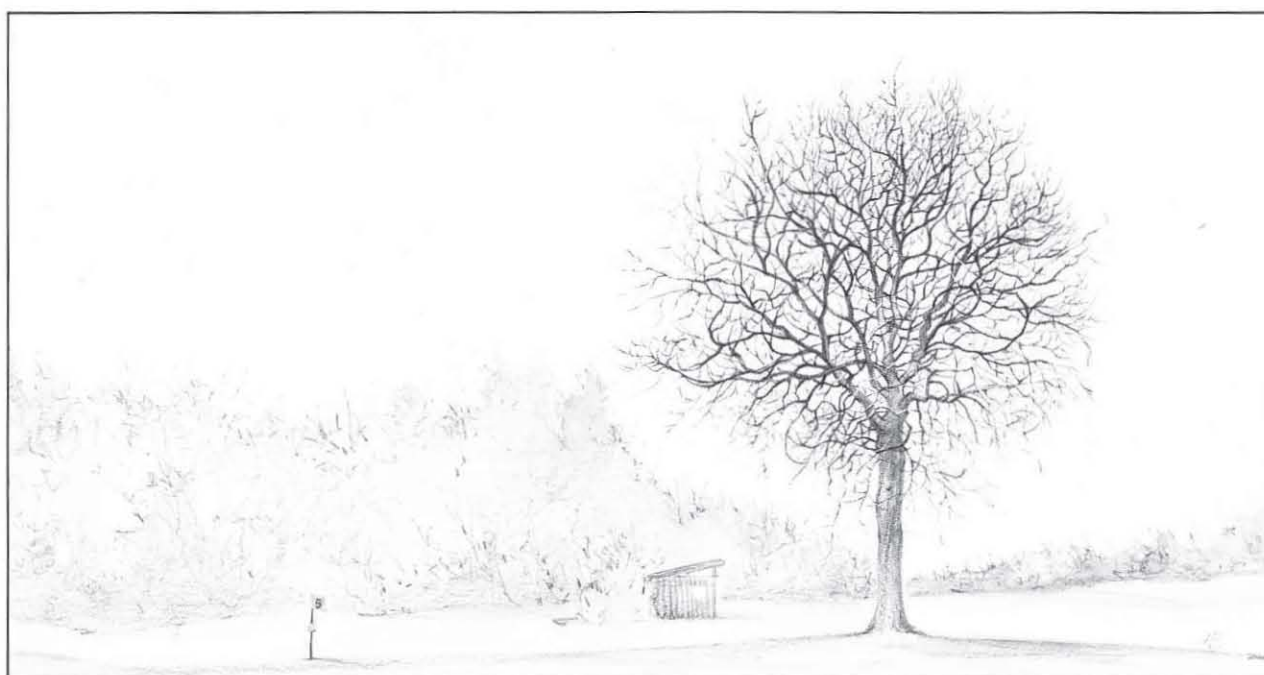
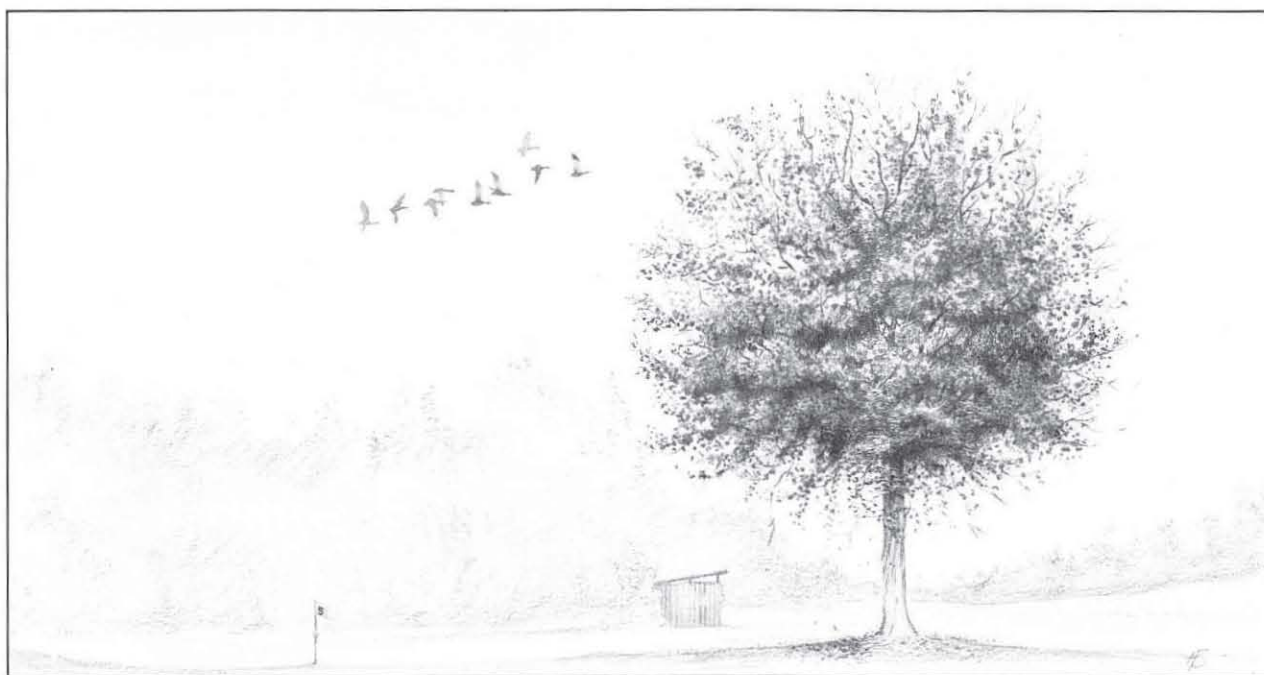

De vier jaargetijden op de 5e hole van De Pan

nabijheid (op de Haagsche staan de winningsputten zelfs op het terrein zelf) invloed op het peil van het grondwater. Deze stand heeft weer invloed op de hoeveelheid vocht die aan de vegetatie kan worden aangeboden. Is de stand laag dan zullen de aanwezige planten het moeten doen met het water dat na regenval in de bovenste bodemlaag blijft hangen. Voor de groei van planten is de

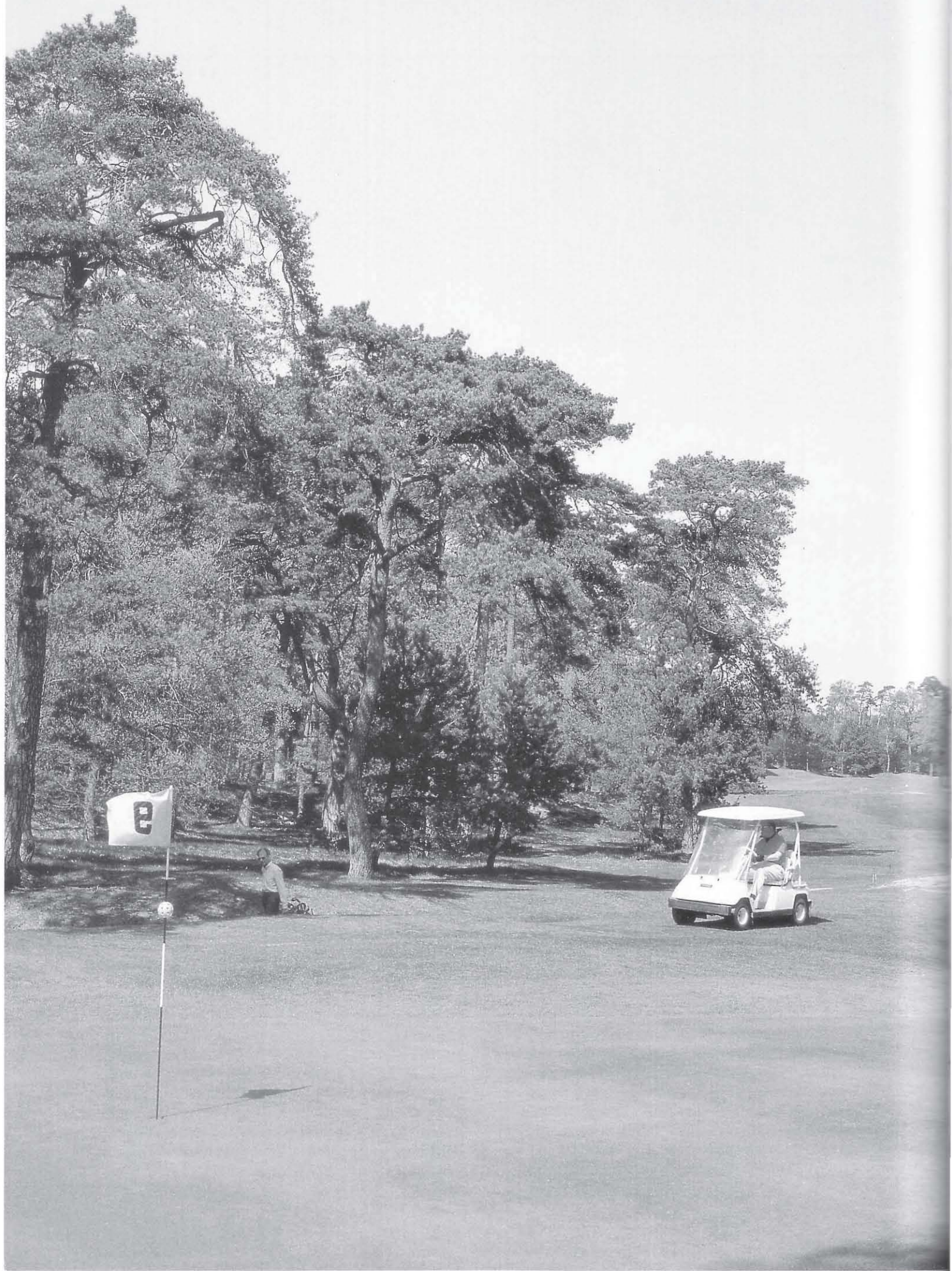
beschikbaarheid van voldoende water een eerste voorwaarde. Immers die groei komt voort uit het binden van water aan het koolzuurgas dat in de lucht aanwezig is, onder invloed van zonlicht als energiebron. Alle plantedelen bevatten, naast het water dat o.m. het transport van voedingsstoffen verzorgt, verbindingen van koolstof die iedere plant zijn specifieke verschijningsvorm geven en die al de

Illustratie Humphrey Bennet

biologische functies bepalen. In verschillende provincies wordt thans nagegaan welke de biologische gevolgen zijn van het onttrekken van grote hoeveelheden grondwater aan de bodem. Voor de golfbanen die liggen in gebieden met een dalende grondwaterstand zouden corrigerende maatregelen van de overheid tot verbetering van de groei van bomen en planten kunnen leiden. Maar

vooral nog valt over zulk beleid weinig te zeggen en blijft het van groot belang dat vanuit de golfclubs alert gekeken wordt naar de bestaande flora en fauna en de veranderingen die er eventueel in de laatste decennia hebben plaats gevonden, opdat met een goed onderbouwd beleid de natuurwaarden van de banen zo hoog mogelijk kunnen worden gehouden.

HANDICARTS VOOR ALS HET LOPEN WAT MOEILIJKER WORDT

De Stichting Handicart stelt buggies, oftewel zogenaamde handicarts, ter beschikking voor de tijdelijk of blijvend minder ambulante golfer. Om voor het gebruik van een handicart in aanmerking te komen, moet men over een gebruikerskaart beschikken. Op elke club waar een handicart is geplaatst, is een clubconsul. Deze zorgt er voor dat de handicart-organisatie op de club goed verloopt. Daaronder begrepen de uitgifte van gebruikerskaarten, de regeling van het gebruik door bezitters van gebruikerskaarten, het onderhoud van de handicart en de financiële afwikkeling van de inkomende gelden. Het gebruik van een handicart kost f 5,- per ronde, welk bedrag wordt afgedragen aan de club ter bestrijding van de kosten van energie, stalling enzovoorts.

U kunt in het bezit komen van een gebruikerskaart door een doktersverklaring te overleggen, waarin hij bevestigt dat het voor u te moeilijk wordt 18 holes in een redelijk tempo te voet af te leggen. Met een jaarlijkse bijdrage van f 100,- kunt u dan gebruik maken van de handicart. Dat geldt ook voor andere dan op de eigen baan gestationeerde handicarts. Uiteraard als u voldoet aan de gebruikelijke toelatingseisen die de betreffende golfclub aan gastspelers stelt.

De clubconsuls werven ook de donateurs. Van hun donaties is Stichting Handicart in grote mate afhankelijk voor het bereiken van haar ideële doelstellingen. De clubconsuls houden regelmatig contact met één van de vier regionale consuls, die dat op hun beurt doen met het Stichtingsbestuur, waarvan de voorzitter van de NGF voorzitter is.

Voor donateurs is er eenmaal per jaar een Handicartwedstrijd op de eigen club. De eerste en tweede prijswinnaar komen in aanmerking voor de landelijke finale.

In het boekje 'Golf in Nederland' staat aangegeven op welke clubs handicarts ter beschikking staan. Het zijn er bijna 70 op de banen van 50 golfclubs. Houders van gebruikerskaarten kunnen op al deze clubs terecht voor een handicart. Telefonisch informeren en eventueel reserveren verdient aanbeveling.

Stichting Handicart is uniek in de golfwereld en blijkt in een zodanige behoefte te voorzien dat bij vrijwel alle Nederlandse golfclubs thans één of meer handicarts staan. Zij worden met grote regelmaat door houders van gebruikerskaarten gebruikt.

Verwacht mag worden dat er in de komende jaren een groeiende belangstelling zal ontstaan voor de mogelijkheid om met een buggy rond te gaan. Ook golfers worden steeds ouder. Het lopen wil dan wel eens moeilijker worden. Stoppen met golfen betekent vaak het verliezen van vele vriendschappelijke contacten. De Stichting Handicart verdient dan ook de belangstelling en een jaarlijkse geringe bijdrage van alle golfers. Niet wachten tot u oud begint te worden om u op te geven als donateur. De consul op uw baan zal u gaarne een acceptgirokaart uitreiken.

JEUGDGOLF IN NEDERLAND

Over de geschiedenis van jeugdgolf in Nederland in de afgelopen 100 jaar bestaat weinig documentatie. Er waren in de jaren tachtig procentueel veel meer jeugdige golfers dan nu.

Op dit moment is er aandacht voor de jeugd. Toch zijn de prestaties van onze top(jeugd)golfers nog niet op een mondiaal niveau dat aanspreekt. Dat de angelsaksische landen veel goede talentvolle golfers voortbrengen verbaast ons niet. Dat evenwel een land als Zweden met zo'n 8 miljoen inwoners vele talentvolle spelers weet voort te brengen die zich wereldwijd kunnen meten spreekt wel tot onze verbeelding.

Wat zijn hiervan de oorzaken? Allereerst besteden de Zweden veel meer tijd en geld aan golf. Jaarlijks wordt er 3 miljoen gulden besteed aan de opleiding. Vervolgens stellen de Zweden zich van het begin af aan anders op tegenover het talent dat wordt opgeleid. Iedere golfer, die aan training meedoet, wordt in eerste instantie opgeleid om professional te worden.

Vanuit clubs wordt in Zweden een enorme hoeveelheid tijd en geld in de training van de jeugdspelers gestoken. Op deze wijze is er een opleidingsstructuur ontstaan die een constante stroom van talenten oplevert.

In Nederland doet zich een verschijnsel voor dat verder in geen land is waar te nemen. Hier is de hockeybond een van de grootste bonden, terwijl dit in andere landen nergens het geval is. Belangstelling voor een spel met bal en stok is er dus wel degelijk.

Vooropgesteld moet worden dat het niveau van de Nederlandse jeugdspeler de laatste jaren sterk is verbeterd. Twee oorzaken die hiervoor direct zijn aan te wijzen zijn de start van de VOLVO tour en de VOLVO regiotour met daarnaast de introductie van de vijf-gulden-kaart.

De scores bij de strokeplay kampioenschappen worden ieder jaar beter en in 1993 werd door de jeugd op overtuigende wijze het Vierlanden toernooi gewonnen.

In Nederland is de toename van het aantal jeugdleden echter ronduit zorgwekkend te noemen. Terwijl het aantal leden van golfclubs, aangesloten bij de Nederlandse Golf Federatie, in 14 jaar tijd met een factor 5.5 toenam, steeg het aantal jeugdleden op die verenigingen met een factor 2.4, in feite een teruggang.

	jaar	totaal	% jeugd
	1981	12.246	13.9%
	1985	17.912	12.4%
juli	1991	54.886	6.9%
juli	1992	59.674	6.6%
juli	1993	66.308	6.1%

Geconstateerd kan worden dat de belangstelling voor golf bij de ouderen sterk is toegenomen, maar dat het aantal jeugdleden hier fors bij achter blijft. Bij het totstandkomen van nieuwe clubs blijkt telkens weer dat het voeren van een actief jeugdbeleid geen aandacht heeft. Kijken we naar de cijfers over 1993 bij onze geassocieerde leden dan is hier de verhouding nog zorgwekkender. Op 16.109 leden zijn slechts 690 jeugdleden, niet meer dan 4,3%! Enkele geassocieerde clubs hebben in het geheel geen jeugdleden!

Voor deze situatie zijn voldoende redenen aan te voeren. Bij een aantal clubs gelden beperkende maatregelen met betrekking tot de aanname van leden of zijn lange wachtlijsten ontstaan. Andere verenigingen nemen om financiële redenen liefst seniorleden aan. Dit alles heeft tot gevolg dat het

voor jeugdigen moeilijk is om lid van een golfclub te worden.

Toch wordt er door veel mensen hard gewerkt om meer jeugd bij clubs te krijgen. Jeugdcommissies en consuls doen hun best besturen te overtuigen dat het voor iedere vereniging noodzakelijk is een actief jeugdbeleid te voeren.

Dit alles is reden voor de NGF om de komende jaren hieraan extra aandacht te besteden en een actief jeugdbeleid, gericht naar de clubs, te gaan voeren. Immers om een oud jaarverslag van de NGF aan te halen: 'Wat is een sportfederatie zonder jeugd?'

De uitgangspunten, die gehanteerd worden in het jeugdplan, zijn de volgende.

- Allereerst kan en moet er alleen jeugd worden

geïnteresseerd voor golf waar daadwerkelijk voor hen de mogelijkheden zijn om golf te spelen.

- De jeugd die op een club is of die nieuw op een club komt moet ook daadwerkelijk vastgehouden worden.

- Deze jeugd zal dan ook goed begeleid en opgeleid moeten worden, zodat zij enthousiast voor de sport zijn en blijven.

Om uit te zoeken waar clubs zijn die ruimte hebben voor jeugd zal een inventarisatie onder de verenigingen worden gemaakt. Het heeft alleen zin een behoefte op te wekken op plaatsen waar daadwerkelijk aan die behoefte kan worden voldaan.

De NGF zal in de loop van het seizoen 1993/1994 een boekje ontwikkelen dat door iedereen die geïnteresseerd is in de golfsport kan worden

Haagsche Jeugdtweek in een tijd dat de huidige president van de NGF nog mee mocht doen. V.l.n.r. Wilfred Smit, Marlène von Freyburg, Els Beversen van Moorsel en Rolf Olland

opgevraagd. Middels posters zal met name de jeugd op het bestaan van dit boekje worden gewezen. In het verspreiden van deze posters zullen de verenigingen een actieve rol gaan spelen. De NGF zal voor verspreiding van het boekje zorg dragen.

Geïnteresseerde jeugdige spelers zullen zich bij de clubs die hiervoor openstaan aan kunnen melden. Door middel van bijvoorbeeld proeflidmaatschappen kunnen clubs deze jongens en meisjes een jaar op proef laten spelen. Hierbij is het van groot belang dat de kinderen daadwerkelijk aan de lessen en trainingen deelnemen.

Om het voor de jongere spelers aantrekkelijk te maken om de lessen te volgen en te trainen wordt een systeem uitgewerkt waarbij 'medailles' kunnen worden behaald. Na het afleggen van enkele eenvoudige tests kunnen de kinderen

achtereenvolgens brons, zilver en goud behalen. Hiermee wordt een aantal doelstellingen bereikt. Het kind blijft enthousiast, er is immers telkens een mogelijkheid om te slagen. Het kind leert al vroeg om met spanning om te gaan en tenslotte wordt de weg naar het als lastig ervaren

Golfvaardigheidsbewijs een stuk korter.

Daarnaast zijn er plannen om de huidige succesvolle VOLVO tour en VOLVO regiotour verder uit te breiden, zodat alle jonge talentvolle spelers in Nederland hieraan mee kunnen doen. Hierbij wordt gedacht aan een drietal divisies waarbinnen verschillende handicapcategorieën kunnen spelen.

Door dit plan is het mogelijk meer jeugd op jonge leeftijd te interesseren voor de golfsport. Hierdoor zal er een bredere basis komen wat tot gevolg zal hebben dat het peil van de spelers ongetwijfeld verder zal stijgen.

Introductie Volvo Jeugdplan in maart 1989.

In het midden mevr. N. Pont-Diemer Kool, vice-president NGF, rechts Volvo-directeur K.A. Roldanus en links mr. J.W. Verloof, president NGF

Bij de jeugddag op Anderstein in 1993 verschenen vele aspirant-kampioenen op de eerste tee

WE KUNNEN LANG EN BREED OVER JEUGDGOLF PRATEN, MAAR WE ZIJN OP DE VERKEERDE WEG! WE BEGINNEN BIJ HET EIND! NAAR MIJN MENING MOETEN WE HET KIND „VAN HET BEGIN AF” MET DE SPULLEN VERTROUWD MAKEN. DAN ZULLEN ZE NIET ANDERS MEER KUNNEN!

BERNARD
VAN VLIET EN.
52.

VAN OEFENMEESTER TOT PROFESSIONAL

Het begin. Het was, zoals eerder gememoreerd, in het jaar 1893 dat golf in ons land werd geïntroduceerd. Er waren toen ook al oefenmeesters, zoals de professionals destijds werden genoemd. De eerste leermeester in Nederland was de Schot John Duncan Dunn, werkzaam op de Haagsche Golfclub. Andere professionals van het eerste uur waren A.J. Iffé, C.A. Anderson, H. Burrows, de broers Dirk en Jacob Oosterveer en Douglas Monk. De laatste nam in 1927 het initiatief om, naar voorbeeld van Groot-Brittannië, een Professional Golfers Associatie op te richten. De oprichtingsvergadering werd bezocht door acht professionals, onder wie de Nederlanders Jos van Dijk, Dirk Oosterveer en Jacob Oosterveer. Er werd een verzoek gericht aan diverse vooraanstaande leden van het Nederlands Golf Comité (NGC) en aan enkele golfclubs om in het bestuur van de Nederlandse Professional Golfers Associatie (NPGA) plaats te nemen. Het bestuur werd na veel overleg gevormd door jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje, erevoorzitter, W.G. Jansen, W.Ph. Pelleberg en G.M. del Court van Krimpen, vice-voorzitter.

Deze heren waren amateurs en secretarissen van hun clubs. G.M. del Court van Krimpen was de secretaris van het NGC. Van de professionals namen Jos van Dijk als voorzitter en Douglas Monk als secretaris-penningmeester zitting in het bestuur. Er werd gewerkt in overleg met en onder toezicht van het NGC. In 1928 werden de gelederen versterkt met Frank Spalding, H.W. (Leslie) King, Jan Blansjaar, H.H. (Bert) Lambert en L.G. Lokswoud.

Na de oorlog. Toen in 1972 Piet Witte zijn voorzittershamer na 20 jaar neerlegde, kwam Alex Loesberg aan het bewind. Hij werd in 1981 opgevolgd door André Jeurissen. In deze periode werden contracten afgesloten die de NPGA meer armslag boden met betrekking tot de wedstrijden.

Meer wedstrijden bevorderen een hoger spelpeil van de professional golfspeler.

In december 1992 werd André Jeurissen als voorzitter opgevolgd door Harm Herrema. Hij is de eerste voorzitter, die uit de amateurwereld overstapte naar de professionals.

De eerste opvolger van Douglas Monk als secretaris-penningmeester was Jan Blansjaar. In 1966 werd hij opgevolgd door Ad Wessels. Na een periode van drie jaar droeg Ad Wessels de tot dan toe in één persoon verenigde functies over aan Martien Groendaal (penningmeester) en aan Alex Loesberg (secretaris). Toen Alex Loesberg voorzitter werd, werd Henk Stevens met het secretariaat belast.

Opleiding. Hoe was het gesteld met de positie van de professional? Meestal caddies, waren zij veelal van eenvoudige afkomst en zij werden vaak als zodanig behandeld. Professionals mochten niet in het clubhuis komen; hun meegebrachte eetwaren moesten zij opeten in de kleedkamer, of, indien aanwezig, in de shop. Dit was in de meeste gevallen ook zo als een professional ging spelen op andere banen. Onder het voorzitterschap van Piet Witte is dit veranderd. In die periode werd ook de opleiding beter gestructureerd.

Vroeger werd een caddie die een goede bal kon slaan, aangemoedigd om professional te worden. Van de ene op de andere dag werd hij tot assistent gebombardeerd en stond dan les te geven aan de leden. De goede professionals uit die tijd wilden echter dat die nieuwbakken assistenten er nog wat bij leerden. Dat gebeurde toen meestal door Britse professionals. Zij leidden hun assistenten op zoals zij zelf in Groot-Brittannië waren opgeleid.

Schoenen poetsen, de shop schoonmaken, clubs repareren of zelfs maken en assembleren. Veel professionals in de jaren 20 en 30 produceerden hun eigen golfstokken. Op diverse golfclubs hangen zij nu aan de muur, als aandenken aan deze meester-clubmakers.

Amateurs-Professionals op 1 mei 1929 op UGC De Pan. V.l.n.r. staand: V. Woodward, L. Ragless, S. King, jhr. mr. W.F. Roëll, D. Oosterveer, mr. A. Kerkhoven, Jos van Dijk, ir. T.F. Hubrecht, J. Blansjaar, B. Dunn. Tweede rij: D. Monk, jhr. mr. E. Michiels van Verduynen, W.F. Looman, K. van Leyden, G.M. del Court van Krimpen, H. Lambert, jhr. mr. A.M. Snouck Hurgronje, jhr. mr. A. Calkoen van Limmen. Hiervoor zittend: P. Witte en R.D. Schill

In 1962 werd, onder auspiciën van de NPGA/NGF, voor het eerst een examen voor professionals afgenomen. De voorzitter van de eerste examencommissie was jhr. P.J. van Swinderen, bijgestaan door de leden B.Henderson, P.Witte en J. Ottevanger. jhr. Van Swinderen heeft tot 1991 de voorzittershamer gehanteerd.

Met het examen werd de kwaliteit van de Nederlandse professional beter. Vooral in het buitenland, met name Duitsland, was de Nederlandse pro zeer gewild. In 1962 ging als eerste Henk Stevens de grens over naar de Aachener G.C. Nu vindt men Nederlandse professionals niet alleen in Duitsland, maar ook in België, Frankrijk, Spanje, Portugal en Zuid-Afrika.

Sinds 1991 is de opleiding opnieuw aangescherpt. Met medewerking van Contracton, een organisatie voor contract-onderwijs van het CIOS, wordt nu de professional in twee jaar voorbereid op zijn taak. Een groter studiepakket, waarin behalve golf ook anatomie, fysiologie, agogiek en management zitten, moet de toekomstige professional beter beslagen ten ijs brengen.

Met een blik op het Europa van morgen hebben zich reeds 26 Europese landen verenigd in de PGA of Europe. De grootste opdracht van deze associatie van PGA's is om de opleiding van professionals in een verenigd Europa nog meer te verbeteren en tot een eenheid te smeden. Het hoofdkwartier is gevestigd in La Manga (Spanje), waar de nationaal

Stokken van onze oude meesters. V.l.n.r. Douglas Monk, J. Blansjaar, V.W. Woodward, Piet Witte, Jos van Dijk en H. Lambert

Foto pag. 113:

Lesgevende pro, steun en toeverlaat van de serieuze amateurgolfer

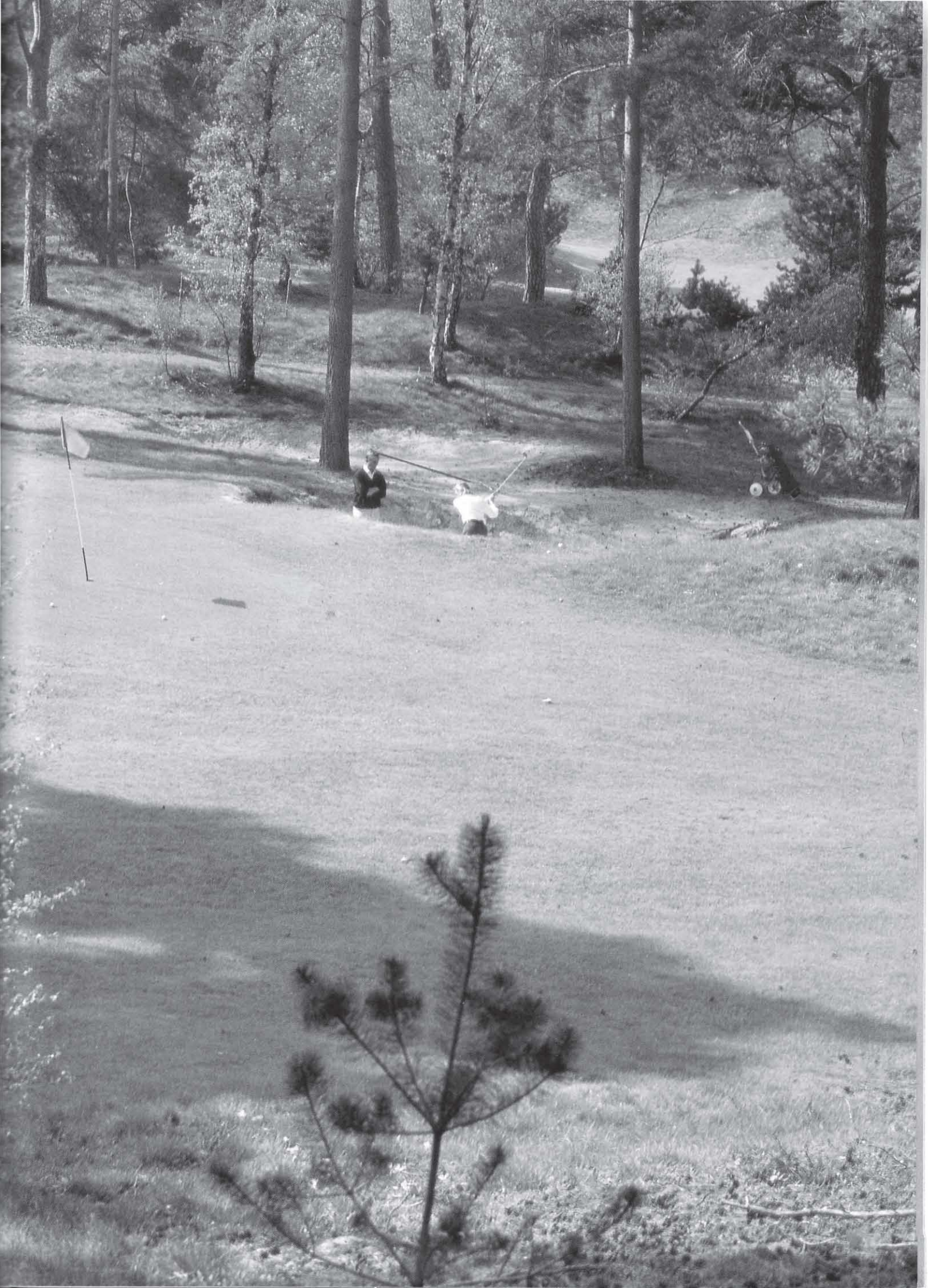
gekwalficeerde professional vanaf medio 1994 zijn opleiding op internationaal niveau kan afronden.

Tourspelers. Nederland is nooit een groot golfland geweest. Toch kennen we enkele professionals die internationaal zijn doorgebroken.

De grootste golfer die Nederland ooit heeft voortgebracht is waarschijnlijk Gerard de Wit. De Wit had een enorm talent. Toen hij als caddie op de eerste Haagsche Golfclub van zijn vader, die daar greenkeeper was, een oude golfstok kreeg, was er een kampioen in de maak. Met een geweldig doorzettingsvermogen lukte het hem om op de Wassenaarse 'Wildhoeve' golfclubassistent te worden bij Bob Mounce.

Na de oorlog brak hij definitief door en werd de beste speler van Nederland. Gerard de Wit won in totaal 15 keer het besloten professional kampioenschap. Hij speelde in alle grote wedstrijden van de wereld. Tot zijn tegenstanders behoorden o.a. Ben Hogan, Bobby Locke, Roberto de Vincenzo, Byron Nelson en Ken Bousfield. Vanaf 1953 vertegenwoordigde hij Nederland in de Canada Cup, de latere World Cup. Een van zijn beste prestaties was de achtste plaats op het Britse Open.

Een ander fenomeen was Martin Roesink. Hij was in Nederland een van de eerste gesponsorde professionals. Roesink werd vooral bekend door zijn lange drives, waarmee hij vele driving contests won.

Douglas Monk, initiatiefnemer van de Nederlandse Professional Golfers Associatie

Tijdens twee driving contests in één week wist hij een Cadillac en een Volkswagen Golf te winnen: de sponsors legden beslag op de Cadillac. Jan Dorrestein won als professional tweemaal het Kenya Open en hij werd tweede in het Zambia Open. Eenmaal bereikte hij als beste Nederlander de achtste plaats in het KLM Open. Ook Piet Witte was een speler van formaat. In 1953 werd hij tweede in het Internationaal Open te Eindhoven. Winnaar werd toen de beste golfer van het Europese vasteland van dat moment, de Belg Flory van Donk. Nu, in 1993, proberen meerdere professionals, inmiddels afkomstig uit de amateurwereld, hun geluk op de Tour. Het behalen van een tourkaart is een moeilijke opgave. De beste speler in 1992, Chris

Bertus van Mook: 'Een echte wedstrijdspeeler ben ik nooit geweest'

Foto pag. 115:

Chris van der Velde: twee keer de felbegeerde Tourkaart gehaald

van der Velde, wist deze felbegeerde kaart twee keer te bemachtigen.

Toekomst. Onder leiding van een nieuwe voorzitter en met enkele jonge mensen in het bestuur is een begin gemaakt met een nieuw beleid. Vooral de twee peilers van de NPGA, de opleiding en de toernooien, worden aangepakt. Voorts wordt een goede regeling van verzekeringen en sociale voorzieningen nagestreefd. De toekomst zal uitwijzen wat de positie van de golfprofessional zal worden. Terugkijkend op 67 jaar NPGA kan worden vastgesteld dat er een duidelijke opwaardering van de vroegere oefenmeester heeft plaatsgevonden.

ETIQUETTE, REGELS EN SPELVORMEN

That in all time coming the Law shall be ...

Captain Thomas Boswell van de Gentlemen Golfers van Leith heeft ongetwijfeld gedacht voor eens en voor altijd de regels te hebben vastgesteld, toen hij 14 jaar na de eerste publikatie van de Regels een amendement maakte op Regel V over het droppen vanuit waterige gebieden.

Eeuwenlang is golf gespeeld zonder geschreven regels, maar de vorming van golfgezelschappen in de tweede helft van de 18e eeuw in Schotland bracht daar verandering in. De plaatselijke afspraken verschilden nogal in de verschillende regio en bij georganiseerde competities kwam men alras in de problemen.

In 1744 organiseerde de Gentlemen Golfers van Leith een wedstrijd voor iedereen in den lande en speciaal voor die gelegenheid publiceerde het wedstrijdcomité regels waaraan iedereen zich had te houden. Slechts 13 regels telde het document en het paste gemakkelijk op een A-viertje. De 339 woorden die het reglement toen telde zijn inmiddels uitgedijd tot over de 30.000 woorden hedentendage. De aanpassing van Captain Thomas Boswell in 1758 bleek niet de laatste te zijn, maar juist de eerste. Maar nog steeds zijn de Regels een organisch geheel, uitgaande van het basisprincipe dat wordt beschreven in Regel 1-1:

Het Golfspel bestaat uit het spelen van een bal van de afslagplaats tot in de hole met een slag of opeenvolgende slagen volgens de Regels.

Anders dan bij tennis, hockey of voetbal, heeft het speelveld geen vaste afmetingen en is er niet direct

een scheidsrechter bij betrokken. De speler is zijn eigen scheidsrechter en zijn speelterrein is vrijwel onbegrensd en gevarieerd. Steeds ontstonden er weer situaties waar de Regels niet in voorzagen en aanpassingen lagen dus voor de hand. In vroeger dagen was het gebruikelijk uitsluitend tegen een directe tegenstander te strijden (matchplay), een wedstrijd van hole tot hole. Degene die de meeste holes won was winnaar. Daarna ontstond strokeplay, waardoor meerdere mensen tegelijkertijd hun krachten konden meten. De winnaar is degene die in het minst aantal slagen een vastgesteld aantal holes (meestal 18) heeft gespeeld. Voor beide vormen moesten voorzieningen worden getroffen om het spel eerlijk te laten verlopen en de voortgang te waarborgen.

De Gentlemen Golfers, later The Honourable Company of Edinburgh Golfers geheten, verloren rond 1830 hun invloedrijke positie aan de Royal & Ancient Golf Club of St. Andrews en steeds meer gezelschappen en clubs conformeerden zich aan de regels die de R&A hanteerde. Toen de R&A in 1891 aankondigde de Regels grondig te willen herzien, was het bijna vanzelfsprekend dat andere clubs zich hieraan zouden conformeren. In 1897 werd het eerste Rules of Golf Committee geïnstalleerd. In Amerika was in 1894 de United States Golf Association (USGA) opgericht en dit instituut dicteerde de Regels in Amerika. Hoewel beide organisaties dezelfde Regels hanteerden, verschilden de interpretatie aanzienlijk en dit kwam tot uiting in de *Decisions on the Rules of Golf*, besluiten over zaken waarin de Regels niet of op onduidelijke wijze voorzien, een soort jurisprudentie of reparatiewetgeving. Van tijd tot tijd werden de Regels aangepast op basis van gepubliceerde Decisions. Gelijke Regels en twee soorten Decisions werkte verwarrend voor spelers die op verschillende continenten speelden. Pas in 1929 stond de R&A bijvoorbeeld stalen shafts toe. Dat niet iedereen

Foto pag. 116:

Wacht met afslaan tot uw voorgangers buiten bereik zijn

daar op had zitten wachten, blijkt uit een artikel in het (Nederlandse) sportblad De Corinthian: *'We hebben vroeger persoonlijk deze clubs met stalen shafts eens geprobeerd, doch konden ze niet appreciëren. Vooral zeer hinderlijk is het fluitend geluid dat deze clubs maken tijdens de swing en ook het gevoel dat men had bij het raken van den bal kon ons niet aanstaan. Gelukkig dat ons bescheiden oordeel hetzelfde is als dat van grote spelers als Bobby Jones en Walter Hagen, die ook de houten clubs prefereren.'* (N.B. hier wordt bedoeld op clubs met hickory shafts)

Hoewel vanaf 1951 nauwer werd samengewerkt tussen R&A en USGA, bleven er verschillen bestaan over de grootte van de bal en, nog steeds, de voorschriften voor het materiaal. Pas in de Regels van 1988 werd verordonneerd dat per 1990 de 'kleine' (1.62 inch, door de R&A gepropageerde) bal niet langer zou zijn toegestaan. In de jaren daarvoor was eindeloos gediscussieerd of het niet wijs zou zijn tevens de hole te vergroten in verband met de sinds 1931 in de V.S. geïntroduceerde 'grote' bal (1.68").

In 1984 besloten R&A en USGA voortaan ook wat betreft de Decisions één lijn te trekken en dit had vrij forse regelwijzigingen tot gevolg, zoals bijvoorbeeld de manier van droppen. De laatste decennia komt elke vier jaar een aangepaste versie uit van de Regels, waarvoor de Decisions van de afgelopen jaren de voedingsbodem zijn geweest.

De evolutie van het droppen. In 1744 maakte men zich in Leith niet druk over de manier waarop gedropt moest worden. Het spel moest doorgaan, dat was het belangrijkste. In 1754 mocht op St. Andrews de bal uit het water worden gehaald en ten minste 5 meter achter de hazard gegooid worden. In de loop van de geschiedenis werd het droppen steeds verder verfijnd. In 1773 moest de tegenpartij de bal droppen, in 1776 moest de speler het weer zelf doen, maar dan door hem over zijn hoofd naar achteren te gooien. In 1807 moest de speler de bal over zijn schouder achter zich laten vallen en in 1839 wees men daarvoor de rechterschouder aan en men moest daarbij beslist met het gezicht naar de hole staan. Tegenwoordig doet dat laatste er weer niet toe, als de bal maar binnen het aangewezen gebied de grond raakt. Vaak gaat het om centimeterwerk en dichterbij de hole mag nu eenmaal niet. Maar hoe vergewis je je daarvan als de bal achter je rug neervalt? Daarom moet er vanaf 1984 gedropt worden *'door de speler zelf. Hij moet rechtop staan, de bal op schouderhoogte en armlengte vasthouden en deze laten vallen.'* Op deze wijze is precies te bepalen op welke plaats de bal eventueel geplaatst moet worden. Het lijkt overdreven, maar voor de professionals kan er een

plaats in het Ryder Cup-team vanaf hangen. Wie herinnert zich niet op tv gezien te hebben hoe Olazabal een paar jaar geleden in de laatste ronde van het KLM Open drie keer dropte? Er zat een referee op zijn knieën bij, maar half Nederland hing aan de telefoon: je mag maar twee keer droppen. Daarom zat die referee juist zo te turen: Olazabal moest wel binnen de grens van één stoklengte droppen en dat mislukte de eerste keer. Vroeger ging het er iets gemoedelijker aan toe. In 1957, de allereerste keer dat de televisiecamera's het Britse Open op St. Andrews van dag tot dag op de voet volgden, zagen duizenden kijkers hoe Bobby Locke zijn bal op de laatste green verkeerd terugplaatste en zijn putt van 60 cm maakte voor de overwinning. De commissie greep niet in maar schreef hem dat deze technische fout hem niet had bevooroordeeld en dat hun beslissing was gebaseerd op 'billijkheid en de geest van het spel.' Locke, altijd in plusfours gekleed, zijn handelsmerk, vond het een onvergetelijke uitspraak en hing als teken van dank zijn plusfours voor eeuwig aan de wilgen.

Etiquette. De etiquette beslaat slechts drie pagina's in het huidige regelboekje. Er is in de loop der tijden nauwelijks iets aan veranderd. Er staat geen straf op het niet naleven van de etiquette, maar in het sociale verkeer aan de bar (de negentiende hole) lopen de discussies soms hoog op, vooral over langzaam spel en het niet op tijd doorlaten. De laatste toevoeging aan de etiquette-voorschriften stamt uit 1980 toen gewaarschuwd werd dat men op de green niet op zijn putter moest leunen, vooral niet bij het uit de hole halen van de bal. De R&A is de mening toegedaan dat een ieder zich vanzelfsprekend aan de etiquette zal houden, het is een kwestie van hoffelijkheid, van innerlijke beschaving en legt dan ook geen straf op voor overtreding van bijvoorbeeld het volgende: *Een speler dient niet te spelen alvorens de spelers voor hem buiten bereik zijn.* Dat was vroeger wel anders. Tijdens het Britse Open op St. Andrews in 1876 was er sprake van dat Davie Strath, die op dat moment gedeeld aan de leiding ging, gediskwalificeerd zou worden omdat hij, gehaast door de invallende schemering, op de beruchte Roadhole met zijn tweede slag een speler die niet eens meedeed aan de wedstrijd, op de green raakte. Hij was zo gegriefd over de discussie dat hij weigerde de play-off te spelen en Bob Martin kreeg de overwinning in de schoot geworpen.

'Fore!!' In de baan duikt men ineen om de langssuizende bal te ontwijken, tijdens de prijsuitreiking van de maandbeker kun je op slag een speld horen vallen, en in de Kalverstraat houdt men verwachtingsvol de pas in om te zien wat er voor kunsten zullen worden vertoond.

Putten onder een paraplu mag niet. Slaan trouwens ook niet

Folklore? Nee, een overblijfsel uit de tijd dat kleine jongetjes de hele dag voor een sixpence in de vuurlinie op de top van een heuvel in de gaten moesten houden waar de ballen terecht kwamen. Tevergeefs zult u in de Regels naar het woord fore zoeken. 'Fore' stamt af van 'forecaddie', een functie die in 1956 door de R & A werd opgeheven. Het was vroeger gebruikelijk om een 'draagcaddie' te hebben en een of meerdere 'forecaddies'. De banen hadden in vergelijking met nu veel holes met blinde slagen. Jongetjes werden ingehuurd om vooruit te lopen en de plaats waar de bal van hun

speler terecht kwam te merken met een papiertje en de ligging van de bal naar de spelers door te seinen of te roepen. Caddies wedden onder elkaar op de uitslag van de wedstrijd en het moge duidelijk zijn dat een forecaddie, voor zijn verdienste afhankelijk van het spelpeil van zijn broodheer en door zijn vooruitgeschoven positie onbespied, soms moeite had met regel 1-2: *Geen enkele speler of caddie mag iets doen om de ligging of de beweging van een bal te beïnvloeden, tenzij volgens de Regels.*

Zo beklagde zich eens een speler na een goede

Regel 13-1. De bal moet worden gespeeld zoals hij ligt

Foto pag. 121:

Droppen op schouderhoogte met gestrekte arm

afslag tijdens een oefenronde over de slechte ligging van zijn bal: 'Als ik morgen in de wedstrijd zo lig, zou me dat wel dik tegenvallen'. Waarop de caddie orakelig antwoordde: 'Als het vandaag morgen was, zou u geen slechte ligging hebben.' Royal Wimbledon bij Londen had rond 1920 een korte hole waar de green deels aan het oog onttrokken werd door een talud en de Prince of Wales stond bekend om zijn royale fooien na een hole-in-one. Hij zal wel nooit geweten hebben waarom hij zo vaak fortuinlijk was. Tegenwoordig heeft elke topprofessional

onofficieel duizenden forecaddies: het meelopende publiek en zelfs de televisiecamera.

Vroeger werd op veel banen gebruik gemaakt van vaste forecaddies die op strategische plaatsen bij blinde holes of bij water (soms zelfs in het water) moesten opletten. Deze stakkers hadden het bijzonder zwaar omdat ze in weer en wind de hele dag vastgepind zaten op een muurtje of boven op een heuvel, vaak precies in de vuurlinie en ze werden dan ook regelmatig getroffen. De spelers waarschuwden hen door 'forecaddie' te roepen, al snel afgekort tot 'fore'. De forecaddie van vandaag

is publiek dat meeloopt of bij de green op een tribune zit, en hoewel niet beklagenswaardig, kan het wel degelijk geraakt worden. Wellicht om het publiek niet teveel in verleiding te brengen een bal terug op de green te gooien, maakt de PGA (organisatie van de beroepsspelers) bij grote tournooien gebruik van droppingzones als greens omzoomd zijn met tribunes of hospitalitytenten. De R&A hebben ook ingespeeld op die publieke voorzieningen en kwamen in 1992 met de uitbreiding van Regel 24-2c: *als de bal vermoedelijk verloren is in een vast obstakel, mag de speler de bal vervangen door een andere en handelen volgens Regel 24-2b*. Eigenlijk eenzelfde procedure als bij het vermoedelijke verlies van de bal in grond in bewerking (vaak aangegeven met het bordje GUR).

Nog meer oude uitdrukkingen. Stymie is ook zo'n woord dat niet meer in de Regels voorkomt, maar nog wel wordt gebruikt als we in ons spel of het dagelijks leven belemmerd of gehinderd worden. Van oorsprong omschreef het woord 'stymie' de situatie dat andermans bal de rechte weg naar de hole belemmerde. De speler had dan pech en moest er maar omheen of overheen zien te slaan, zonder zijn tegenstanders bal te raken. Het was weliswaar al in 1744 niet toegestaan iemand expres 'stymie' te leggen, maar in de praktijk was opzet vaak moeilijk aan te tonen. Alleen als de twee ballen tegen elkaar aan of vlak bij elkaar lagen was er geen sprake van stymie en mocht een van de twee ballen worden opgenomen. Na ettelijke aanpassingen van de Regels over wanneer een bal stymie was, bijvoorbeeld door de afstand tussen de ballen op de green (6 inches) en door de baan (1 stoklengte) aan te geven, werd de stymie tot groot verdriet van de stymie-aanhangers in 1951 afgeschaft. Een laatste, bijna in onbruik geraakte uitdrukking (slechts nog in de definities en in Regel 19-1 aanwezig en in de Nederlandse Golfregels zelfs helemaal niet meer) is Rub of the Green. Oorspronkelijk, in 1812, geïntroduceerd met de volgende simpele omschrijving: *whatever happens to a ball by accident*, volgden in de loop der jaren steeds uitbreidingen en uitzonderingen. Uit deze rub of the green kwamen uiteindelijk voort de Regels 19 (Bal in beweging van richting veranderd of gestopt), 18 (Stilliggende bal bewogen), 14-4 (Bal meer dan eenmaal raken) en 15 (Verkeerde bal spelen).

In de Engelse taal, en met name in de golfliteratuur, wordt rub of the green levend gehouden en nog steeds gebruikt voor pech of geluk door een toevallige omstandigheid.

Spelvormen. Vanuit de oervormen matchplay en strokeplay zijn vele variaties ontstaan. Los van de vele weddenschappen tegen al of niet grote

bedragen tijdens de obligate vierballen, zijn ook andere spelvormen te bedenken die een ronde levendig maken. Een daarvan, Chairman, doet veel aan het echte leven denken. Degene die de hole wint wordt Chairman en verdient, als hem dat de volgende hole ook weer lukt, een punt. Hij blijft chairman zolang hij holes wint of halveert met degene(n) die het laagst scoren. Wint een andere speler de hole, dan wordt die chairman en kan bij winst op de volgende hole een punt scoren. In steeds wisselende samenstelling wordt eendrachtig samengewerkt de chairman beentje te lichten. Is dat niet levensecht?

De foursome wordt vrijwel niet meer gespeeld. Twee partners spelen met één bal. Speler A begint op hole 1 met de afslag, B op hole 2 enzovoort. In de baan slaan de partners de bal om beurten. Alleen in de competitie, in de Ryder Cup en in een doodenkele wedstrijd komt deze spelvorm nog voor. Vrijwel niemand gaat tegenwoordig meer de baan in om maar de helft van het aantal slagen te mogen doen en om de missers van zijn partner goed te maken; zoals Mark Twain het noemde: 'a walk ruined'. Het is alles vierbal wat de klok slaat. Toch heeft het zijn charme, zoals Bernard Darwin in zijn autobiografie uit 1955 over golf in zijn jeugd (rond 1900) schrijft: *'Ik denk dat golfers misschien kameraadschappelijker waren; de goede speler was meer genegen een zwakkere broeder als partner te nemen en hem op weg te helpen. Tegenwoordig speelt men uitsluitend met spelers van gelijke sterkte en dat is begrijpelijk; spelen in een vierbal met beduidend beteren is saai en ondoenlijk. In een foursome is geen sprake van 'die ene bijdrage' per 18 holes; de zwakkere deelt in zowel de malaise als de glorie.*

De golfregels. De Handicap & Regelcommissie van de Nederlandse Golf Federatie verzorgde een Nederlandse vertaling van de 'Rules of Golf, as approved by the Royal and Ancient Golf Club of St. Andrews and the United States Golf Association'. Iedere golfer zou dat handige boekje met de gedragsregels, definities en spelregels in zijn tas moeten hebben. Niemand kent alle regels en bij twijfelgevallen brengt dit kleine naslagwerkje uitkomst.

Foto pag. 123:

Bedankt voor het spelen en gefeliciteerd met de overwinning

EEN GOEDE UITRUSTING ZEKER BIJ GOLF VAN BELANG

Dat het belangrijk is om over een goede uitrusting te beschikken bij het beoefenen van het golfspel zien we al vroeg in de geschiedenis van deze sport. De Schotten die, zoals vrijwel zeker is met hun handelsnederzettingen in ons land, deze fraaie sport leerden kennen en in de rest van de wereld hebben geïntroduceerd, hadden een koning die zijn 'golfballen' vanuit Nederland importeerde. Tijdens de regering van Jacobus I (1603-1625) was de export vanuit ons land naar Schotland zo groot dat de koning het geraden achtte hogere invoerrechten op te leggen. De koning besloot voor zichzelf een officiële ballenmaker aan te stellen en de invoer van ballen onmogelijk te maken, omdat teveel goud uit het land dreigde te stromen.

Aan het eind van de 18e eeuw begint het golfspel meer te lijken op het spel zoals wij het nu spelen. Hoe zag een golfset er omstreeks 1800 uit? Er bestond een play club, tegenwoordig driver genoemd, aangevuld met enkele houten spoons. Zo was er een long spoon, een middle spoon, een short spoon en een baffing spoon. Een houten putter en nog twee ijzers die sterk doen denken aan de huidige pitching- en sandwedge. De clubhoofden waren uit een stuk hout gesneden en hadden een langwerpige vorm.

Omdat de eerste banen vrijwel allemaal links courses ('Linked to the sea') waren en dus met sterke weersinvloeden te maken konden hebben, was er een zogenaamde driving putter ontstaan. Een wooden club die ervoor zorgde dat de bal niet hoger dan kniehoogte vloog. Op die manier werd geen ballengte aan de invloeden van de wind afgestaan.

In die tijd waren shafts erg flexibel. Ze waren vervaardigd uit hazelnoot- en essehout. Het feit dat ze whippy waren, leidde ertoe dat de speler zijn swing aan zijn club moest aanpassen. Te snel slaan bracht het clubhoofd niet exact achter de bal, waardoor afwijkingen konden ontstaan. Het lichaam moest volledig gedraaid worden.

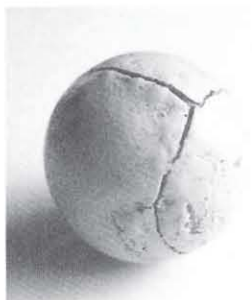
Omstreeks 1850 zien we een nieuwe revolutionaire ontwikkeling met betrekking tot het materiaal: de uitvinding van Hickory shafts. Deze Amerikaanse shafts waren een openbaring. Zij zijn het begin geweest van onze tegenwoordige moderne shafts. Door de introductie van de Hickory shafts werd in 1885 duidelijk dat de 'oude' clubheads ook een verandering moesten ondergaan. Men kon dan wel

Foto pag. 124:

Een goede uitrusting geeft zelfvertrouwen en verhoogt de spelvreugde

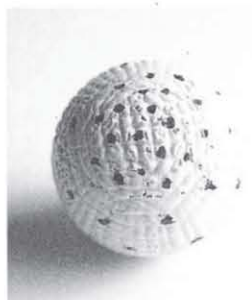
Stokken zoals we ze 60 jaar geleden nog gebruikten

Feathery ca. 1400

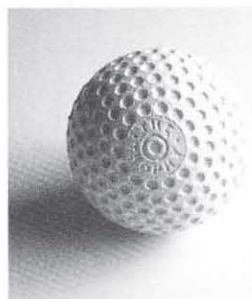
Gutta Percha ca. 1869

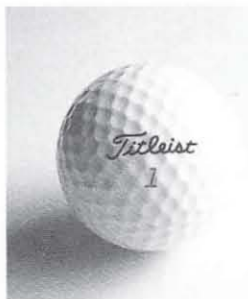
Hand-Hammered ca. 1870

Bramble ca. 1890

Wound Rubber bal ca. 1900

Moderne bal vanaf 1930

een krachtiger swing ontwikkelen met de verbeterde shaft, maar men merkte dat de grote langwerpige clubheads torsie voortbrachten. De clubheads werden daarom kleiner gemaakt. In 1890 werd ontdekt dat een boller slagvlak resulteerde in langere rechte slagen. De club, die volgens dit principe werd gemaakt, werd 'the Bulger' genoemd. Deze Bulger is de voorvader van onze drivers. Nog steeds wordt het bolle slagvlak in een aantal graden Bulger uitgedrukt.

Uniek aan het eind van de 19e eeuw was dat bij de verschillende clubs uit een complete set steeds een andere houding werd aangenomen. Bij de lange clubs, zoals de drivers en de lange ijzers, ging men verder van de bal staan om meer kracht te kunnen zetten. Bij de kortere clubs, de ijzers, stond men dichterbij de bal.

Tijdens de eeuwwisseling waren er verschillende soorten shafts die uit staal waren vervaardigd. Het duurde tot 1913 voor een Britse firma de voorloper van de tubular steel shaft als eerste ontwikkelde en patenteerde. De stalen shafts waren zo nieuw dat men niet wist of ze voor de wedstrijden goedgekeurd mochten worden. Dit gebeurde pas in 1925 in de Verenigde Staten door de USGA en in 1929 voor Europa door de Royal & Ancient. De productie van stalen shafts nam hierdoor hand over hand toe. Het tijdperk van de Hickory shafts was daarmee afgelopen. De 'Ruling Committees', de USGA en de R&A, vreesden dat met de stalen shafts verder zou worden geslagen. Dit was inderdaad het geval.

In de dertiger jaren werd in de shaft een step by step patroon ter versteviging opgenomen. Wanneer Henry Cotton in 1934 met deze stepped shafts het British Open op zijn naam schrijft, wil niemand meer andere shafts.

Pas in de zestiger jaren is een Amerikaanse firma de eerste die met een shaft op de markt komt die uit graphite en hars bestanddelen is gemaakt en die veel lichter is dan de stalen shaft. De zogenaamde 'Wonder Shaft'. Jammer genoeg was het publiek nog niet klaar voor deze nieuwe ontwikkeling. Doordat het graphite ook niet helemaal volmaakt was, verdween het weer snel van de markt. Er was echter een begin richting graphite shafts gemaakt. Tien jaar later probeerden de firma's Graffaloy en Aldila het nog eens. Zij kwamen uit met een graphite shaft, wel geschikt voor golfdoeleinden. Het werd een groot succes.

In dezelfde periode kwam een firma op de markt met woods gemaakt van metaal, de zogenaamde metalwoods. Stokken die lichter waren doordat ze, in tegenstelling tot woods, niet massief waren. Spelers vonden de nieuwe woods fijner slaan omdat de bal in hun ogen beter van het clubhoofd afkwam en tijdens het slaan een beter gevoel gaf. Met de komst van de metalwoods is een nieuwe trend gezet.

De laatste twintig jaar kunnen we concluderen dat de clubs grote veranderingen hebben ondergaan. Aanvankelijk werden de ijzers hoofdzakelijk uit stukken staal gesmeed, nu werden zij hoofdzakelijk uit mallen gegoten.

Ook het uiterlijk onderging een verandering. De zool van de clubhead is breder gemaakt om de bal een betere vluchtbaan te geven. Het blad werd groter om een betere sweetspot te verkrijgen. Bovendien hebben de clubs de laatste jaren een betere balans.

Zo zien we dat het materiaal altijd een grote invloed op het spel heeft gehad en nog steeds heeft. Een

Voor verzamelaars zijn ballen met speciale opdruk een geliefd object

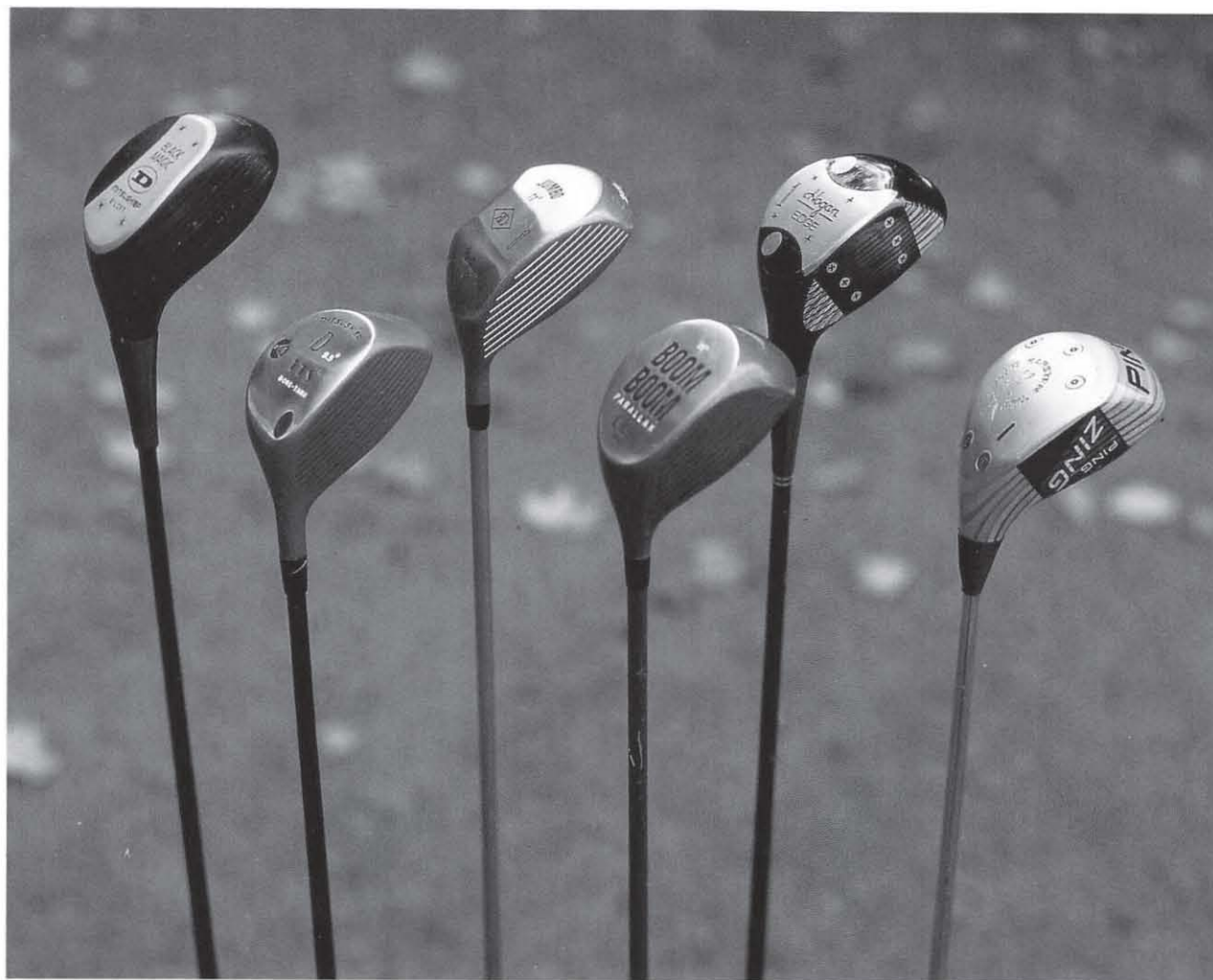
Shafts. Het aanbod is zo gevarieerd dat het moeilijk is een keus te maken. Advies van een vakman is beslist noodzakelijk

verandering in het één leidde vaak ook tot een verandering in of aanpassing van het ander. Er wordt wel eens gezegd dat juist het materiaal 50% van het hele spel uitmaakt.

De ontwikkeling van de golfbal. De eerste golfbal was de 'feathery'. Een leren balletje, dichtgenaaid en volgestopt met koeien- en of paardehaar. De feathery werd tot ongeveer 1850 gemaakt, totdat de 'guttie' als nieuwe bal werd uitgevonden. De guttie was een veel goedkopere bal omdat hij massa geproduceerd kon worden. Daar waar een feathery-maker tien uur nodig had om vier ballen te produceren, kon men in dezelfde tijd tientallen gutties maken. Omdat de guttie harder was, kon, bij het verkeerd slaan van de bal, een onprettig gevoel in de handen optreden. Om dit tegen te gaan vonden twee ontwikkelingen plaats: er werden inserts in de clubhoofden aangebracht, die de schok absorbeerden en de grips werden dikker

gemaakt. De allereerste grips waren dunne leren laagjes. De nieuwe grip leidde zelfs tot het ontstaan van een andere grip van de handen. Toch was de guttie niet optimaal. Het was moeilijk met de bal hoogte te krijgen. Spelers gingen

Extra grote clubheads, de laatste ontwikkeling voor spelers die vooral ver willen slaan

daarom de swing aanpassen en merkten dat, wanneer zij dicht op de bal gingen staan, de bal hoger ging.

Pas in 1899 komt een geheel nieuwe bal op de markt. De 'Haskell'bal, genoemd naar zijn ontwerper. Een bal die uit drie onderdelen bestond. Een harde kern omwonden met een elastieken draad en daar omheen een schil van 'gutta percha' materiaal. De Haskellbal was een succes. Hij ging hoog, gaf een fijn gevoel en vloog gemiddeld 25 meter verder dan zijn voorganger. De guttie was met de intrede van de Haskellbal verleden tijd geworden.

Een paar jaar later werd balata ontdekt. Een zacht

materiaal, ideaal voor de fabricage van golfballen. Hiermee kon de dikte van de grips die gebruikt werden, worden teruggebracht. Weer veranderde de grip van de handen. De nadruk kwam hierdoor met name op de positie van de vingers te liggen.

Metal woods zijn niet meer weg te denken uit de golf tas

Oppomphave schoenen, voor golfers met gevoelige voeten

Deze nieuwe grip werd de basis van onze huidige grip.

De laatste jaren zijn er op het gebied van golfballen een aantal veranderingen geweest. Door gebruik te maken van het materiaal Lithium Surlyn als schil van de bal is het nauwelijks nog mogelijk een snee in de bal te slaan. De ballen zijn tegenwoordig in verschillende hardheden, oftewel compressies, verkrijgbaar. Ook probeert men de luchtweerstand, die de bal in zijn vlucht ondervindt, zoveel mogelijk te miniseren. Dit wordt onder andere bewerkstelligd door het aantal dimples (putjes), dat zich op de oppervlakte van de bal bevinden, te vergroten.

Naast onze gebruikelijke speelballen bestaan er ook Floaters, ballen die blijven drijven in een waterhindernis. En wat dacht u van illegale ballen, zoals de 'Pirate', die enorme afstanden afleggen.

De ontwikkeling van de golfkleding. Op oude tekeningen en schilderijen die uit de dertiende eeuw dateren zien we kolfspelers afgebeeld in dikke warme kleding. In de 19e eeuw is het niet veel anders. Juist omdat de eerste banen vrijwel allemaal aan de zee lagen, was de invloed van het weer op het spel erg groot. Zelfs in zomerse julimaanden kon de sterke wind er voor zorgen dat warme kleding aan te bevelen was. Vandaar de dikke vesten en broeken voor mannen en gevoerde rokken en jassen voor vrouwen.

Deze kleding had zijn weerslag op het spel. Door de dikke kleding was een daarop aangepaste swing ontstaan, een grote zwaaiende beweging. Later zien we dat de golfkleding verandert met de mode. Voorop gestaan heeft te allen tijde dat men correct gekleed ging. Dat wil zeggen in de zomer voor mannen bermuda's slechts in combinatie met lange kniekousen en voor de dames eveneens gepaste kledij. In de dertiger jaren ergerden enkele leden zich soms aan de kleding die door de caddies gedragen werd. Men kwam met het voorstel de caddies in een standaarduniform van clubkleuren te kleden. Zoals bijvoorbeeld bij de ballenjongens van Wimbledon het geval was.

Vandaag de dag trekt iedereen aan wat lekker zit en waarin men zich ruim kan bewegen. Voor sommige beroemde spelers is de kleding de manier waarop men zich van andere spelers kan onderscheiden. Neem de Amerikaanse speler Payne Stewart, hij zal zich nooit zonder plusfour op de golfbaan vertonen.

Bij golfkleding hoort ook het schoeisel dat gedragen wordt. De eerste golfschoenen bestonden uit een stuk zool waar noppen op bevestigd waren,

Een tas als kunstwerk

die met een gesp over de normale draagschoen vastgezet konden worden. Er is veel veranderd. Golfschoenen zijn er vandaag de dag in honderden verschillende soorten. Ze zijn verkrijgbaar in modellen met stalen spikes of met rubberen noppen. Het voordeel van laatstgenoemde modellen is dat ze ook in het clubhuis of in de auto kunnen worden gedragen. De spike modellen daarentegen bieden tijdens het slaan meer stevigheid in het gras. De meeste golfschoenen worden tegenwoordig waterdicht gemaakt. In ons klimaat, met zijn natte banen, is dat ideaal. Schoenen gaan daardoor ook langer mee. Het Amerikaans model Reebok is zelfs uitgekomen met een schoen die opgepompt kan worden en zich geheel om de voet sluit.

De ontwikkelingen van het materiaal blijven doorgaan. Jaarlijks komen de verschillende firma's, die zich bezig houden met de fabricage van golfprodukten, op de markt met nieuwe modellen die de speler al datgene bieden waarmee de score

Samurai, nieuwe clubs die sterk doen denken aan de vroegere kolfstokken

verbeterd kan worden: clubs die rechter slaan, ballen die meer afstand geven, enzovoorts. Vanuit commercieel oogpunt is het wenselijk om jaarlijks met iets nieuws te komen. Vaak is er inhoudelijk echter weinig veranderd. Toch zijn er temidden van deze talloze ontwikkelingen gelukkig ook opmerkelijke gevallen die interessant zijn om eens nader te bekijken.

Op het gebied van clubs is dat het Amerikaanse merk Ping. Dit merk, dat in 1961 zijn eerste clubs fabriceerde, ontdekte dat niet elke speler hetzelfde is. De een is lang, de ander kort, de een heeft lange armen, de ander kortere. Als gevolg hiervan werd een systeem ontwikkeld waarbij een speler een set werd aangemeten die op zijn lichaamsbouw was afgestemd. Dit unieke systeem, dat beter bekend is onder de naam 'colour code system', bepaalt onder andere de hoek waarin de speler ten opzichte van de bal in de adressering position staat en meet daarbij de juiste lie van de club op. Ook levert het merk daarbij de exacte lengte van de shafts en is er een

mogelijkheid om de juiste bijbehorende grips te krijgen.

Ping staat erom bekend dat het slechts één model heeft voor zowel heren als dames. Na acht jaar lang hetzelfde model te hebben gehad kwam men onlangs, na jarenlange research, uit met een verbetering op het bestaande model.

Een andere opmerkelijke ontwikkeling is die van de Jumbo woods. Wie kent ze niet, die grote koppen aan het eind van de driver? De achterliggende gedachte is heel simpel: plaats meer massa achter de bal en bij het slaan van de bal zal deze hierdoor grotere afstanden bereiken. En inderdaad. Er zijn enkele firma's geweest die met een zogenaamde Jumbo wood op de markt zijn gekomen die verder dan andere houten zou slaan. Er is er niet één geweest die het produkt zo heeft weten te brengen als het Amerikaanse merk Callaway. Met zijn pakkende slogan 'Don't argue with Physics' en de niet te vergeten naam 'Big Bertha' voor zijn driver is dit momenteel 's werelds meest verkochte wood.

Golfkleding in 1894, meer mode dan prettig draagbaar

Hoe lang dit zo zal blijven is moeilijk te zeggen. Vaak gaat het succes van een produkt er na een tijdje weer af. Er bestaan overigens wel degelijk merken die verder slaan dan Callaway. Andere longhitters zijn bijvoorbeeld de Boom Boom woods van Fred Couples, de Fusion woods van Merit of de Big Mo van Slotline.

Verder actueel, met betrekking tot het huidige materiaal, is de herintroductie van inserts. We zagen al eerder inserts in clubheads. Nadat dit aanvankelijk verboden was, stelde de Amerikaanse

Golf Federatie, de USGA, een nieuwe wet in die het mogelijk maakte inserts van verschillende materiaalsoorten in clubheads te plaatsen. We spreken dan bijvoorbeeld over gesmede (forged) en graphite inserts. Deze geven een zachter gevoel bij het slaan. Nadat de nieuwe wet per 1 januari 1992 van kracht was, dacht iedereen dat dit de nieuwe trend zou worden, maar tot nog toe lijkt de markt nauwelijks geïnteresseerd te zijn in deze ontwikkeling.

Wel zien we steeds meer clubs op de markt komen die niet alleen een graphite insert hebben maar

De kleding 100 jaar later is niet minder modieus, maar speciaal ontworpen om gemakkelijk in te bewegen

waarbij de clubhead geheel uit graphite bestaat. De clubs hebben een uiterlijk gekregen dat sterk doet denken aan de vroegere kolfstokken. Juist door de bolle vorm van de clubs wordt meer gewicht achter de bal geplaatst waardoor vaak verder zal worden geslagen. Dit proces wordt nog eens versterkt door de graphite shaft in deze club. Voorbeeld van zo'n ijzer, vaak ook driving iron genoemd, is de Samurai.

Wat de ballenmarkt betreft worden er jaarlijks allerlei nieuwe vindingen gedaan die de kwaliteit van de bal moeten verbeteren. Zo worden er meer

putjes (dimples) op een bal aangebracht om de luchtweerstand van de bal te verkleinen, nog grotere kernen om grotere energieverplaatsingen mogelijk te maken. Alles om een fijner gevoel te geven en om verder te kunnen slaan. Tassen, trolleys, schoenen en aanverwante accessoires zijn onderhevig aan mode. Het zijn tegenwoordig de gimmicks die het ene produkt van het andere onderscheiden. Kwalitatief gezien is het meeste aan elkaar gelijk, het zijn daarom de kleine extra's die het ene produkt wel en het andere niet tot een succes maken.

WEDSTRIJDEN, WEDSTRIJDEN EN NOG EENS WEDSTRIJDEN

Dankzij het handicapsysteem is het bij golf mogelijk dat een mindere speler van een veel betere wint. Bijna alle wedstrijden in clubverband worden met verrekening van handicap gespeeld. De NGF publiceert ieder jaar een wedstrijdkalender met daarop een groot aantal internationale en nationale ontmoetingen voor de dames- en herentop van Nederland, voor jeugd en voor veteranen, nationale kampioenschappen en landenwedstrijden. Deze wedstrijden worden hoofdzakelijk 'open' gespeeld, wat wil zeggen dat geen handicapverrekening plaatsvindt. Hierbij wint dus echt de beste. Veel van de wedstrijden worden gebruikt om tot een selectie te komen voor Nederlandse teams, zij het dames, heren of jeugd.

De voortschrijdende commercialisering, de sponsoring en de toenemende belangstelling om zelf te gaan golfen hebben er voor gezorgd dat tegenwoordig veel handicapwedstrijden worden gehouden die niet onder de auspiciën van een club of van de NGF vallen. Vaak betreft het een serie wedstrijden (op niet altijd even mooie banen) onder de naam van bijvoorbeeld Saab, Dunhill, Volvo, Teacher's etc. Veel drank en auto's in ieder geval. De winnaars van de voorronden mogen op kosten van de sponsor meedoen aan een eindtoernooi in een warm land of meespelen in een pro-am van een echt PGA-Tour-event. De organiserende bedrijven staken elkaar de loef af met overdreven prijzen en even leek het er op dat de amateurstatus van de winnaars in gevaar zou komen. Sinds een paar jaar heeft de NGF daar het volgende op gevonden: aanmelding van sponsorwedstrijden dient te geschieden bij de Commissie voor de Amateurstatus. Deze Commissie waakt hiermee voor extravagantie en geeft de organisator een zgn. CAS-nummer. Tegenwoordig is men zo trots op dit nummer dat al geadverteerd wordt met de slogan: 'Goedgekeurd door de NGF'. Steeds meer niet bij een club aangesloten golfers

maken op deze manier gebruik van de mogelijkheid om op andere banen te spelen en mee te dingen naar prachtige prijzen. Wie zou niet graag met Ian Woosnam willen spelen op de Old Course van St. Andrews? Of mee willen doen aan de pro-am, voorafgaand aan ons eigen Heineken Open?

Het Internationale Open Kampioenschap van Nederland. Verreweg de belangrijkste wedstrijd op de NGF-kalender is wat tegenwoordig het Heineken Open heet. Een wedstrijd voor professionals en een gelimiteerd aantal amateurs (die uiteraard niet meedelen in het prijzengeld, maar spelen om de titel 'beste amateur').

Voor het eerst werd het 'Dutch Open' gespeeld in 1912 op de Haagsche, de oudste club in Nederland. De Engelsman G. Pannell was met een score van 162 slagen (er werden toen 2 rondes van 18 holes gespeeld) de winnaar. In 1915, 1916 en 1918 werd het Open door amateurs gewonnen en in 1917 door de Nederlandse (verbonden aan de Haagsche) professional Dirk Oosterveer. De Eerste Wereldoorlog verhinderde golfers van overzee mee te spelen, maar latere overwinningen van Oosterveer in 1919 en 1930 tonen aan dat het peil ook in tijden van oorlog hoog was. Nog eenmaal werd het 'Dutch Open' door een Nederlander gewonnen, en wel in 1947 door Joop Rühl.

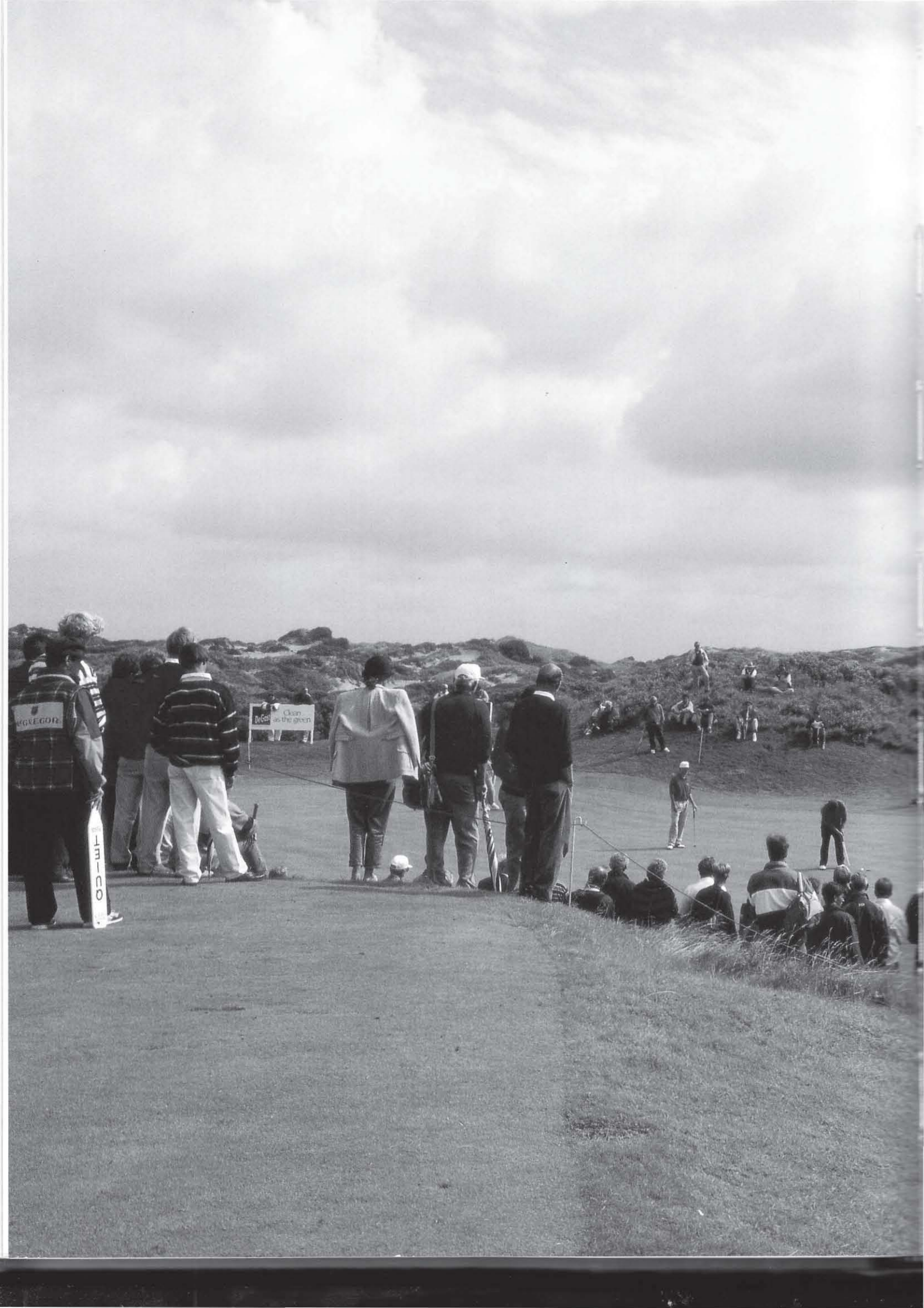
De beste speler die ons land heeft voortgebracht, is Gerard de Wit. Hij heeft weliswaar nooit een Open gewonnen, maar kwam er wel dichtbij toen hij zowel in 1954 als 1955 een play-off moest spelen tegen een Italiaan en beide keren verloor. In die dagen ging de play-off over 36(!) holes, te spelen op maandag. In 1954 hadden Grappasonni en De Wit na die extra 36 holes elkaar nog steeds geen duimbreed toegegeven. Nu trad de 'sudden-death-play-off' in werking, die door De Wit op de eerste extra hole werd verloren. Van 1946 tot 1966

Gerard de Wit, de beste speler die ons land heeft voortgebracht

Foto pag. 136 en 137:

Heineken Open op Noordwijk, het belangrijkste toernooi in ons land

Colin Montgomerie, winnaar Heineken Open 1993

veroverde hij 33 nationale titels en elf keer kwam hij voor Nederland uit in de World Cup. Ooit eindigde hij op een toernooi op Wentworth met vijf drieën op rij, een bijzondere prestatie. In 1988 is De Wit overleden.

Vele klinkende namen sieren de zilveren bokaal die sinds mensenheugenis ieder jaar door Z.K.H. Prins Bernhard wordt uitgereikt. Onder de winnaars van het Open zijn zeker grote namen te vinden. Zo werd in 1939 het Open gewonnen door de legendarische Zuidafrikaan Bobby Locke. Dankzij *'de vriendelijke bemiddeling van den heer Frankenberg, vertegenwoordiger van Gradidges'* deed de beroemde speler ons land aan. Zijn voorsprong bedroeg zes slagen, en zijn score was 281. In zijn dankwoord meldde Locke fijntjes dat hij door de *'positions of the pins'* vaak niet in staat was met één putt te volstaan. De beste amateur dat jaar was het bekende

Pan-lid jhr. mr. A. Calkoen van Limmen, die met een totaal van 319 op de 19e plaats eindigde.

In 1947 had Maandblad Golf een foto van Locke van het volgende onderschrift voorzien: *'Bobby Locke viert thans triomfen in de Amerikaanse geld-tournooien.'* In het artikel wordt met ontzag gesproken over zijn verdiensten. Met de 2500 dollar die hij gemiddeld per wedstrijd won, kon hij dat jaar wel op 75.000 dollar uitkomen. Golf vervolgt: *'Een cijfer, waarbij de oudere professionals zich eens achter het oor krabben ...'*

Colin Montgomerie, winnaar van het Heineken Open in 1993, incasseerde bij deze gelegenheid meer dan 300.000 gulden. Met een totale prijzenpot van 650.000 pond behoort ons Open op het ogenblik tot de drie hoogst gedoteerde toernooien van de Europese Tour.

Bernhard Langer, hier met José Maria Olazabal, won twee maal de Nederlandse titel

Joop Rühl, hier samen met mevr. A. Buma-van Tienhoven, werd in 1947 winnaar van het Internationale Open

Dat professionals in vroeger dagen ook kieskeurig konden zijn, blijkt uit het verslag van het Internationale Open van 1947. Joop Rühl was op Eindhoven de winnaar geworden met 13 slagen onder par en twee slagen voorsprong. De baan kreeg veel lof toegezwaaid, 'n'en déplaise het feit dat de caddie van de Australische professional Von Nida - die aanvankelijk had ingeschreven en z'n caddie per K.L.M. op inspectie had gezonden! - de greens niet 'up to his master's standard' had bevonden, waarna Von Nida zijn inschrijving dan ook prompt had ingetrokken!

Severiano Ballesteros, in 1975 door Maandblad Golf voor het eerst beschreven als 'een moeilijke naam, maar wel een om te onthouden' en in 1976 als 'veelbelovende teenager' aangeduid, heeft drie maal het Nederlandse Open op zijn naam gebracht. Seve was amper 19 jaar oud, net twee jaar prof en had al behoorlijk van zich doen spreken, maar nog geen internationale titel behaald. In 1976 bereikte hij, achter Johnny Miller, een prachtige, met Jack Nicklaus gedeelde tweede plaats in het Britse Open. Miller zei na zijn overwinning over hem: 'Het is in dit stadium beter voor hem om tweede te worden. Als hij had gewonnen zou hij onder druk en spanningen hebben komen te staan. Seve mag blij zijn dat hij niet heeft gewonnen.' Maar Ballesteros had lak aan de wijze woorden, hij wilde niets liever dan winnen. Zijn aanvallende speelstijl, de miraculeuze 'reddingen', zijn roofdierachtige bewegingen, alles was wonderbaarlijk aan Seve en iedereen was diep onder de indruk van de manier waarop hij een paar weken later met een voorsprong van 8 slagen op Howard Clark zijn eerste internationale titel op de Kennemer veroverde. Ballesteros won het Open nog twee keer: in 1980 op Hilversum en in 1986 op Noordwijk, de

huidige lokatie van het Heineken Open. Maar, zoals Maandblad Golf trots in 1976 in het verslag meldde: *'Zijn lange, succesvolle carrière begon op de Kennemer Golf en Country Club, een zich door duinlandschap slingerende baan in Nederland. Goed materiaal voor de geschiedenisboekjes over golf.'*

De Haagsche is veelvuldig het strijdtoneel geweest van het Open. In 1981 kwam daar een einde aan. Met spijt moest men constateren dat de baan zich niet leende voor de toenemende stroom bezoekers. De Pan ondervond datzelfde in 1982 en besloot ook af te zien van verdere Opens op haar baan. Afgezien van Hilversum, het decor voor de Opens van 1987 en 88, is het Open sinds 1983 uitsluitend op de zeebanen Kennemer en Noordwijk gehouden. Het is zeer waarschijnlijk dat Noordwijk ook de komende jaren de lokatie zal zijn voor een immer in populariteit en prijzengeld toenemend evenement.

NGF wedstrijden. Op de wedstrijdkalender van de Nederlandse Golf Federatie staan, naast nationale kampioenschappen stroke- en matchplay voor jeugd, dames, heren en veteranen, ook bijzondere wedstrijden. Sommigen staan al meer dan 50 jaar op die kalender, zoals de Pan Mixed Foursomes en de Army Tankard. Voor de dames werd in 1950 Dames-Professionals in het leven geroepen.

De het jaar daarvoor geïnstalleerde Dames-Commissie had oor voor de wens van de vrouwen om ook eens met de Nederlandse professionals te mogen spelen. Bovendien achtte de commissie zulks bevorderlijk voor het spelpeil. Ons land heeft nimmer een Tom Okker of een Max Euwe gekend bij golf. Onze oosterburen hebben sinds jaar en dag Bernhard Langer, maar ondanks de inspanningen (ook geldelijke: voor topsport wordt een aanzienlijk bedrag uitgetrokken) van de NGF en de NPGA zijn de resultaten niet bijzonder. Golf blijkt in Nederland toch voornamelijk gezien te worden als een recreatiespel waarbij het maken en ontmoeten van vrienden een belangrijk aspect is. De ondertoon, zeker in de lagere regionen, is nog altijd 'gezelligheid'. Dit blijkt ook uit het succes van de competitie. Nergens ter wereld is zo'n fijnmazig systeem om teams van clubs tegen elkaar te laten uitkomen. Ieder jaar worden meer teams aangemeld. Van oudsher is er een dames- en een herencompetitie. De dames spelen op dinsdag en de heren op zondag. Dit stamt nog uit de tijd dat dames niet geacht werden te werken en bovendien werd de baan van een club op die manier niet overbelast. De angst voor overbelasting is de voornaamste reden dat hier nimmer verandering in is gekomen. Werkende vrouwen spelen gewoon geen competitie, of ze nemen er speciaal vrij voor.

De Pan Mixed Foursomes staan al meer dan 50 jaar op de wedstrijdkalender. V.l.n.r. de winnaars van 1993 Joop Bleekemolen en Onno Meyer, en hun tegenstanders in de finale, Joyce Hryster en Guus Honig

*Foto pag. 141:
Seve Ballesteros, een charismatische speler die met de bal kan toveren*

Finale clubkampioenschappen 1993 op de Rosendaalsche, een van de vele wedstrijden die jaarlijks worden georganiseerd

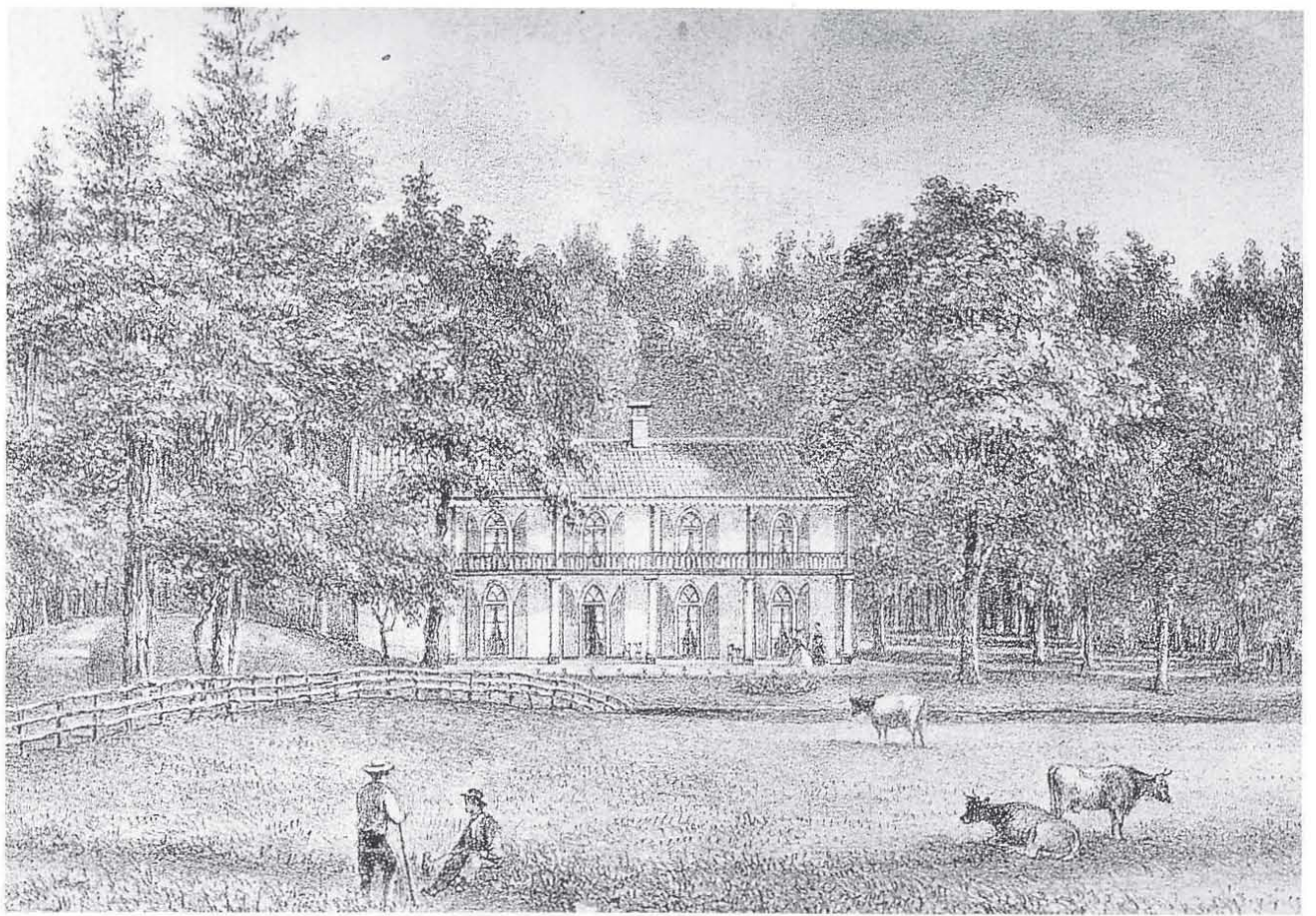
Er is misschien wat voor te zeggen om de damescompetitie te verplaatsen naar het najaar. Dan is er meestal wat meer ruimte op de zondag.

De jeugd, in vroeger jaren dun gezaaid en gewoon meedraaiend met de groten, speelt tegenwoordig dankzij sponsoring een groot aantal regionale wedstrijden. In de 60-er jaren werd een jeugdcompetitie om de Asterix-beker van de grond getild. Er werd gespeeld op een stuk of zes oude clubs en aangezien een 26-jarige in die tijd nog voor jeugd doorging, was ook dit fenomeen weer eerder een gezelligheidstreffen dan een werkelijke krachtmeting. Met de groei van golf, de uitbreiding van het aantal banen en het dalen van de leeftijd waarop men met golf begint, ontstond behoefte aan meerdere, echte competitiewedstrijden. De NGF nam ook hier het voortouw en er is nu een volwaardige jeugdcompetitie. De Asterix-beker, nu

speciaal voor oudere jongeren, kwijnde weg maar is onlangs nieuw leven ingeblazen.

Clubwedstrijden. Anders dan bij andere sporten zoals tennis, squash en hockey, waar naast competitie slechts een enkele keer per jaar wedstrijden voor de leden worden georganiseerd, bruist iedere club van de wedstrijden. Pretwedstrijden, maandbekers, damesdagen, woensdagmiddagclubs, enz. enz. De wedstrijdkalender van een club is voller dan die van de NGF.

Gelukkig blijft er altijd ruimte voor de echte liefhebber die zijn eigen wekelijkse vierballetje wil spelen of 's morgens vroeg geniet van de ongerepte, stille natuur terwijl zijn voetstappen door de dauw hun spoor trekken naar friskemaalde greens zonder pitchmarks.

Het Doornse landgoed 'Nieuw Sterkenburg', waar op een weide een aantal 'gaten' waren aangelegd om het golfspel te beoefenen

100 JAAR UTRECHTSE GOLF CLUB DE PAN

Ongeveer gelijktijdig met het begin van het golfspel in Den Haag, werd er gespeeld op het Doornse landgoed Nieuw Sterkenburg, op een weide, waarin enkele 'gaten' waren aangelegd. Het werd beoefend door dames en heren uit de omgeving, die er in het buitenland mee kennis hadden gemaakt. Na enige jaren deed de noodzaak van een groter terrein, geschikt voor negen holes, zich voelen. Bij jhr. Frederik van Reenen op Huize Schaerweijde te Zeist vond een oriënterende bijeenkomst plaats. Een fervent speler van de Haagsche Golfclub, Ernest Cremers, was uitgenodigd om het spel te komen propageren. Tegen het einde bleek men zeer enthousiast en werd er besloten te komen tot een oprichtingsvergadering op 28 januari 1894. Het voorlopige bestuur zou bestaan uit de heren F. Labouchere, jhr. H.D.W. Hooft, jhr. L.M.J. Schuurbeque Boeye, mr. W. van Son, Ch. H. Labouchere, jhr. A.E. Rutgers van Rozenburg, jhr. L. van Loon, en jhr. H. Pauw van Wieldrecht. De twee laatsten zouden de statuten gaan opstellen. Er kwam een discussie op gang over de meest ideale plaats voor een golfbaan. Enkelen waren er die voor Nieuw Sterkenburg opteerden, maar anderen pleitten ervoor geheel opnieuw te beginnen op de uitgestrekte gronden achter Huize Bornia, ten noorden van de Oude Arnhemse Bovenweg. Een commissie werd gevormd om de pro's en contra's af te wegen. Op 21 maart 1894 rapporteerde deze dat de terreinen achter Huize Bornia uitstekend geschikt bleken. Bovendien was men tot de overtuiging gekomen dat het terrein van Nieuw Sterkenburg te klein zou zijn voor het aanleggen van negen holes.

Voor de zekerheid meende men toch een onafhankelijk persoon te moeten consulteren. De hiertoe uitgenodigde Ch. de Graz, verbonden aan de Britse Legatie en medeoprichter van de Haagsche Golfclub, bleek zich liever te onthouden van een beslissing, waarvan de keuze van een terrein zou afhangen. Het besluit werd genomen

een Engelse professional te laten komen, aan wie de beslissing zou worden overgelaten.

De eerste Algemene Vergadering van de Doornsche Golfclub werd voorgezeten door F. Labouchere. Secretaris was jhr. A.E.W. Rutgers van Rozenburg. De statuten werden goedgekeurd en met algemene stemmen werd het erelidmaatschap aangeboden aan Mevrouw Kneppelhout, 'slotvrouwe' van Nieuw Sterkenburg en J.D.C.W. baron d'Ablaing van Giessenburg, die eerder ook zijn terrein voor een golfbaan had aangeboden. jhr. mr. W.H. de Beaufort, burgemeester van Driebergen, werd het erevoorzitterschap aangeboden. De officiële kleuren van de gemeente Doorn, geel en rood, werden voor de clubvlag gekozen.

De terreinen achter Huize Bornia werden op 2 juni 1894 gehuurd, ondanks het feit dat professional Dunn nog niet uit Engeland was aangekomen. Men wilde op 18 juli de course officieel openen; er werd derhalve een begin gemaakt met de aanleg van vier 'gaten'. De Doornse Fanfare luisterde de feestelijkheden op. De pers was ook aanwezig. In de archieven van het Utrechts Nieuwsblad bevindt zich het eerste Nederlandse dagbladartikel over de golfsport.

De eerste clubkampioenschappen voor dames en heren werden gespeeld op 22 en 23 oktober. Bij de dames won H. Hooft-Labouchere met 68 slagen over negen holes en mr. Noaks bij de heren met 122 over tweemaal negen holes.

Voor het einde van het seizoen moest nog diep in de clubkas worden getast: rijtuighouders dreigden hun lidmaatschap op te zeggen als de weg naar de golfbaan niet zou worden verhard. Om zoveel mogelijk contributie binnen te krijgen werden nieuwe leden, die niet veel zagen in dit vreemde spel, gepaaid met claypigeon traps, met de uitdrukkelijke voorwaarde dat er alleen op dinsdag geschoten mocht worden.

Klaar voor de afslag op de eerste tee van de Doornsche

Het eerste clubkampioenschap werd, op initiatief van de Haagsche Golfclub, gehouden op 10 oktober 1895 bij de Haagsche op Clingendael, tegen de Doornsche Golfclub. Er werd gespeeld om de Challenge Cup, beschikbaar gesteld door A.N.J.M. baron van Brien, de voorzitter van de Haagsche. De cup werd in 1896 en in 1897 gewonnen door de Doornsche Golfclub en bevindt zich nog steeds op De Pan.

De toestand van de baan liet veel te wensen over. Men had zich verkeken op het onderhoud van een terrein

dat bestond uit zandverstuivingen en een beetje heide. Geldgebrek, maar ook het plaggensteken van de eigenaren van de grond verhinderden een goede aanpak. Een lid dat regelmatig te paard over de baan galoppeerde, ontving een brief van het bestuur "...met het vriendelijke doch dringende verzoek niet langer de golflinks in het algemeen en de greens in het bijzonder te beschouwen als een terrein waar concours hippique gehouden wordt, noch de aarden wallen als even zoveel hindernissen aan te zien, zijnde het een en ander zeer bevorderlijk voor de hippische, echter in mindere mate voor de golfsport".

Het eerste lustrum werd gevierd met puttingwedstrijden. Het tweede lustrum werd gevierd op 14 juli 1904, maar dreigde door aanhoudende regen letterlijk en figuurlijk in het water te vallen. Het clubhuis bleek veel te klein: een groot deel der gasten zat buiten onder paraplu's. Een orkestje begeleidde het claypigeon-schieten, waarmee het feest was begonnen. Het omwaaien van een vlaggemast en het scorebord maakte een einde aan het feest.

Tot de goede gewoontes uit die tijd behoorde het schenken van een afscheidscadeau als men naar elders vertrok. Zo schonken bijv. baron en baronesse Taets van Amerongen bij zo'n gelegenheid een zilveren 'schoenenhoorn en knopenhaak'.

In 1905 kwamen er twee dames in het bestuur: C.J. Calkoen-Gerlings en mevrouw Bicker.

In mei van dat jaar reden er plotseling zandkarren over de greens en was men druk bezig een smalspoor aan te leggen. Een van de eigenaars bleek zijn terrein verkocht te hebben aan een zandsteenfabriek. Er werd een commissie ingesteld om, met behulp van een advocaat, deze 'ontolereerbare zaak' te regelen.

In 1908 trad jhr. H.D.W. Hooft af als voorzitter. Hij werd opgevolgd door jhr. L. van Loon. Het ledental was inmiddels gezakt van 150 naar 90 en zou nog gestadig afnemen. Dit betekende een gevoelig verlies aan inkomsten uit contributies. De naast de course op Groot Heidestein wonende heer De Wetstein Pfister had een deel van de golfbaan gekocht en stelde een deel van zijn aangrenzende terrein beschikbaar. Hij verlangde hiervoor geen huur zolang de financiën van de golfclub zo precair waren. Als dank werd hem het erelidmaatschap aangeboden.

De eerste professional, die voor de Doornsche Golfclub werkte was de Schot Dunn. Hij legde de eerste tees en greens aan. Tussen het geven van lessen speelde hij op de doedelzak. Voor een wedstrijd heeft hij nog eens een putter met zilveren knop beschikbaar gesteld. Hij werd opgevolgd door A.J. Iffé. Hij was professional op de Haagsche Golfclub, als assistent van John Duncan Dunn en werd welwillend afgestaan aan de Doornsche Golfclub en soms ook aan de Rosendaelsche. Na Iffé kwam omstreeks 1910 de professional H. Burrows. De secretaris van de Doornsche Golfclub, jhr. G.F. van Tets, kreeg een mandaat van zijn bestuur om zijn voorstel uit te werken, namelijk met andere golfclubs te komen tot een 'golfcomité', dat wedstrijden zou moeten coördineren. In 1914 werd het Nederlandse Golf Comité opgericht. Met het oog op de internationale toestand werden er in 1914 geen wedstrijden georganiseerd. Professional H. Burrows vroeg en kreeg gedurende

de oorlog f 15,- per week plus de opbrengst van vijf lessen. De club verdiende er iets van terug door hem toe te staan bij de Rosendaelsche en Luctor et Emergo in Domburg les te geven.

De periode tussen 1918 en 1923 deed men in het notulenboek simpelweg af met de vermelding dat er bestuurs- en algemene vergaderingen waren gehouden en dat de penningmeester décharge was verleend voor het gevoerde beleid. In 1924 werd er blijkbaar helemaal niet vergaderd. Wel werd in dat jaar Jos van Dijk voor het eerst genoemd, omdat hij meer wilde gaan verdienen. Hij moet al in 1908 als tienjarig jongetje begonnen zijn en in 1919, na het vertrek van Burrows, als professional zijn benoemd. Twee jaar na zijn verzoek om opslag kreeg hij f 35,- per week, plus de opbrengst van de lessen.

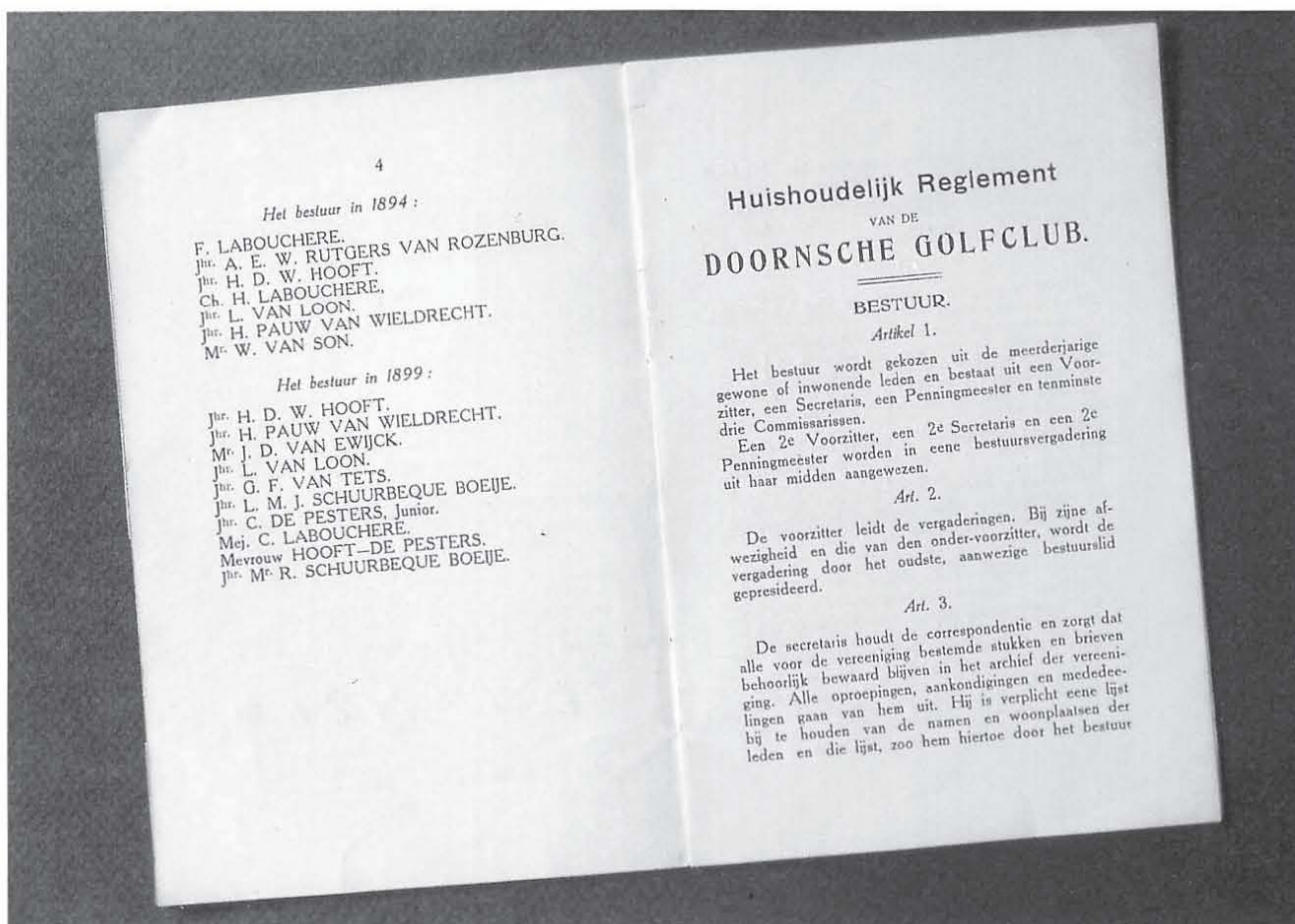
Jhr. L. van Loon trad af als voorzitter en werd opgevolgd door jhr. C.A. de Pesters. Onder leiding van de laatste zou de inmiddels met opheffing bedreigde Doornsche Golfclub, een belangrijke ontwikkeling doormaken.

Met hulp van de heren Haitsma Mulier, Huydecoper, Van Tienhoven, Sölner en Peletier wist hij het ledental weer fors omhoog te krijgen, daarin bijgestaan door de niet aflatende steun van de tot erevoorzitter benoemde jhr. L. van Loon.

Problemen met de eigenaar van de terreinen achter Huize Bornia noopte het bestuur uit te kijken naar een ander terrein, waar een golfbaan ontwikkeld kon worden. Dit werd gevonden in de 'Panbossen' bij Huis ter Heide. Het behoorde tot de bezittingen van de NV Schaerweijder Bosschen. Er kon een erfpachtcontract worden afgesloten voor een periode van 105 jaar. Het recht van de verhuurster om na 1 juli 1952 het contract met een opzegtermijn van twee jaar te mogen opzeggen, zou partijen in de toekomst nog een paar maal om de onderhandelingstafel brengen.

De firma Copijn kreeg opdracht om voor f 40.000,- de eerste negen holes aan te leggen, naar ontwerp van baanarchitect Colt. Architect Mertens uit De Bilt tekende voor het ontwerp van het clubhuisgebouw dat, inclusief de inrichting, f 45.000,- zou gaan kosten.

De nieuwe naam, Utrechtse Golfclub De Pan, en de nieuwe plaats van vestiging betekenden een wijziging in de statuten, die bij K.B. van 16 juni 1928 werden goedgekeurd. Over de opening staat niets vermeld, maar er zijn foto's bewaard gebleven. De eerste steen, nog steeds zichtbaar naast de hoofdingang, werd gelegd door jhr. L. van Loon. In 1930 pleitte jhr. A. Calkoen van Limmen voor uitbreiding met nog eens negen holes, omdat pas een 18-holes-course gaat meetellen in nationale en internationale wedstrijden. Door een bijdrage van

Het Huishoudelijk Reglement van de Doornsche Golfclub

Linksonder: kwitantie voor de jaarcontributie van twintig gulden

Foto pag. 149: De baan van de Doornsche

f 6000,- van de leden en een contributieverhoging kon de baan worden uitgebreid. Vele jaren nadien was nog steeds te zien dat de extra negen holes waren aangelegd zonder voldoende vruchtbare grond. Geldgebrek speelde daarbij een rol. In 1932 werd jhr. A. Calkoen van Limmen secretaris

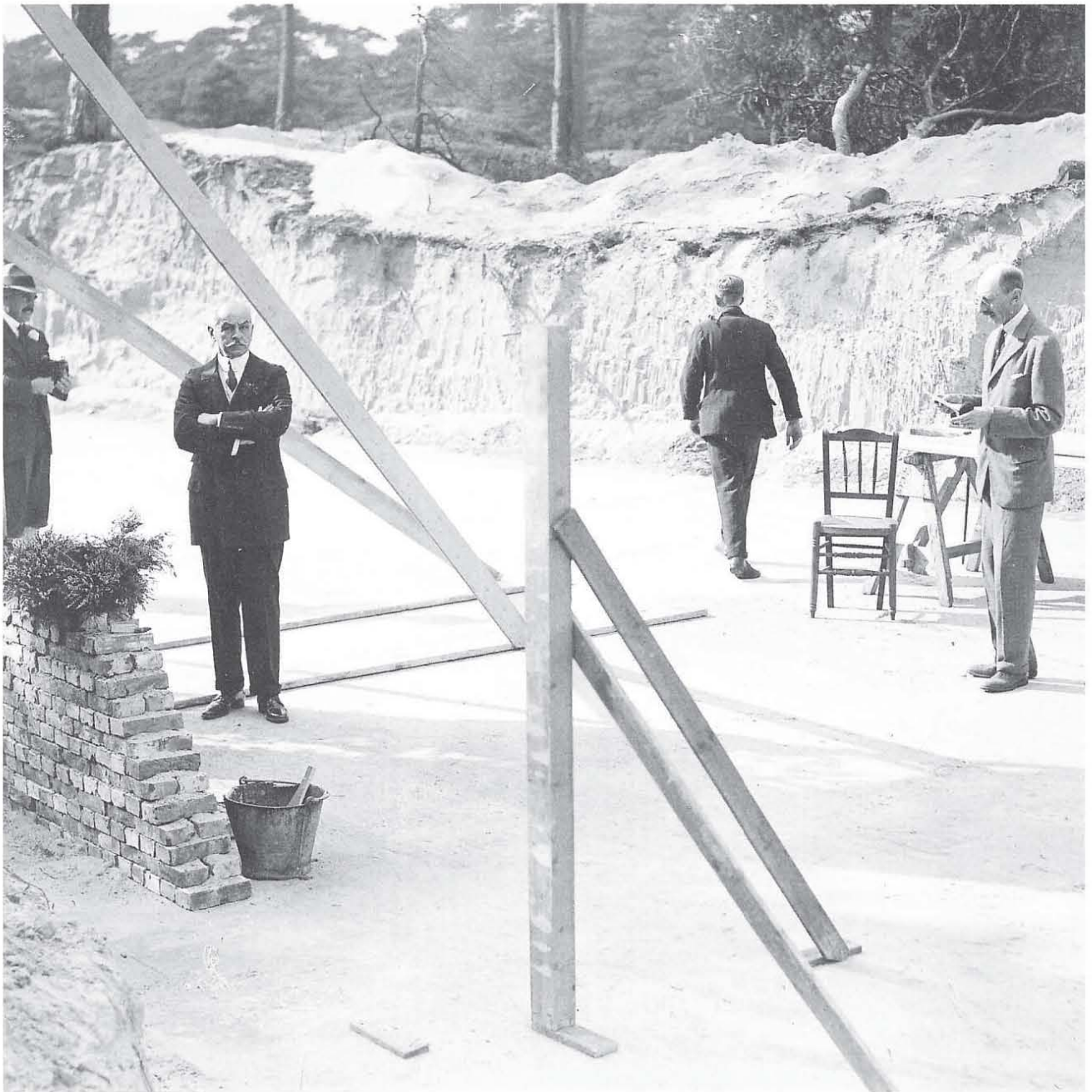
van de club. In 1937 werd de scheidende penningmeester, jhr. K.J.H. Huydecoper, het erelidmaatschap aangeboden. Voor de oorlog vond een eerste verbouwing van het clubhuis plaats; een nieuwe herenkleedkamer werd voltooid. In 1939 bedroeg het aantal leden 183; er zat geen groei in.

In de Tweede Wereldoorlog werd er weliswaar gespeeld, maar naarmate de kans groter werd om door de Duitsers opgepakt te worden, bleven de jongeren weg. Toch werd nog het 50-jarig jubileum gevierd met een cabaret. Zij die nog speelden kwamen per fiets door het hek bij de spoorbaan, of het hek bij de vierde green. jhr. A. Calkoen van Limmen gaf golfles en droeg vervolgens het lesgeld af aan Jos van Dijk, die met de caddies en het baanpersoneel ondergedoken zat bij Inventum. Het clubhuis diende als vluchthuis voor vele jongeren uit de buurt.

De eerste wedstrijden na de oorlog werden overschaduwd door het overlijden op 15 oktober

Eerste steenlegging voor het clubhuis van De Pan door jhr. C.A. de Pesters

1945 van de populaire voorzitter jhr. C.A. de Pesters. Hij was al vanaf 1898 lid van het bestuur; 26 jaar als secretaris en 22 jaar als voorzitter. Hij behoorde tot de vooraanstaande pioniers van de golfsport in Nederland. Hij werd opgevolgd door jhr. A. Calkoen van Limmen.

De NV Schaerweijder Bosschen klaagde dat de verschuldigde canon niet werd betaald. Er werd een 'mestfonds' gesticht, waarin alle leden voor f 20,- per kar konden meedoen. Aan het einde van de vergadering was er f 750,- toegezegd, in 1947

was het 'mestfonds' aangedikt tot f 2000,-.

In 1952 werd het bestuur voor het eerst geconfronteerd met tegenkandidaten bij bestuursverkiezingen. De voorzitter dreigde met aftreden, maar na veel overleg konden de voorgestelde kandidaten toch gekozen worden. In 1953 bedroeg het ledental 258. De dameskleedkamer werd voorzien van een douche, "die warm water kan geven". In 1954 werd het 60-jarig bestaan gevierd, waarvoor beheerder Jan van Klingereren een koud buffet verzorgde. In 1958 kreeg professional Jos van Dijk een koninklijke

onderscheiding bij zijn 60ste verjaardag en zijn 50-jarig dienstverband bij de club.

De baan zag er in de zomer beroerd uit, vooral bij droge periodes. Besloten werd, met vrijwillige bijdragen van de leden, een besproeiingsinstallatie voor de greens aan te leggen.

Een geweldig succes waren de 'wildwedstrijden', dankzij Jan van Rietschoten, die het wild schoot en schonk.

In 1962 werd er zware kritiek geleverd op de verlenging van de elfde hole, waar niemand van wist. Er waren plotseling twee greens op één hole ontstaan.

Op initiatief van dr. G. Vleugels Schutter kwam de eerste aanzet tot een clubblad tot stand.

Cees Dorrestein deed zijn intrede als assistent professional. Jonkheer en mevrouw Rutgers van Rozenburg loofden een zilveren doos uit, die op Koninginnedag verspeeld zou worden en de Oranje Wisseltrofee werd genoemd.

In 1964 leidden bestuurlijke troebelen tot het aftreden van jhr. A. Calkoen van Limmen, die 32 jaar deel had uitgemaakt van het bestuur, waarvan 18 jaar als voorzitter. Op voorstel van dr. R.L. Baart de la Faille werd hij benoemd tot erevoorzitter. Het bestuur bood de scheidende voorzitter een beker aan, die de 'Calkoen van Limmen'-beker zou heten. De nieuwe voorzitter werd dr. G. Vleugels Schutter. Jos van Dijk, 45 jaar professional, werd benoemd tot erelid.

In 1967 kon in goed overleg met de directie van de NV Schaerweijder Bosschen de passage worden geschrapt die het voor verhuurster gunstige recht van opzeggen beschreef. Ter compensatie werd de waarde van het terrein f 800.000,- de nieuwe basis voor de canonbetaling. Voortaan moest jaarlijks 1,25 % van dit bedrag betaald worden als huur voor het terrein.

In 1968 werd een commissie ingesteld voor de verbouwing van het clubhuis. Het begrote bedrag van ca. f 175.000,- kon, met een looptijd van 20 jaar, bij een bevriende relatie worden geleend. Anton Pott, 25 jaar in dienst, werd 65 jaar en gehonoreerd met de zilveren medaille in de Huisorde van Oranje.

1969 was een jaar van festiviteiten. Onder leiding van jhr. E. van den Berch van Heemstede werden de voorbereidingen gemaakt voor de viering van het 75-jarig bestaan. Door hoofdelijke omslag plus deelname per persoon zouden de kosten van f 12.500,- worden opgebracht.

Voorafgaande aan die viering zou op 19, 20 en 21 juli het Internationale Open op De Pan worden gespeeld. De inmiddels onder leiding van architect Van Erven Dorens ter hand genomen verbouwing

van het clubhuis kwam niet op tijd klaar. Er moest van noodvoorzieningen gebruik gemaakt worden. De receptie was druk bezocht. Ook jhr. Snouck Hurgronje, voorzitter van het NGC, kwam De Pan gelukwensen. De Club van Honderd schonk nieuw meubilair.

De heer Huszâr, die vele jaren deel uitmaakte van het bestuur, werd in 1970 benoemd tot lid van verdienste. Voor het tweede jaar in successie had de baan te lijden onder de grote droogte. De course zag er, met uitzondering van de greens, slecht uit. In oktober moesten er zelfs enkele holes gesloten worden.

Op 25 juli 1972 overleed de erevoorzitter, jhr. A. Calkoen van Limmen. Hij was een voortreffelijk golfspeler, vele malen nationaal kampioen, maar ook een zeer erudiet man. Niet alleen 'zijn' Mixed Foursomes, ook de jeugd had zijn warme belangstelling.

De zware stormen in het najaar van 1972 en het begin van 1973 brachten grote schade toe aan de bossen van De Pan. Na de plotselinge dood van de voorzitter, dr. G. Vleugels Schutter werd als zijn opvolger J.J.H. Nagel gekozen. Hij kreeg al meteen te maken met uitingen van grote ontevredenheid over het onderhoud van de baan. In zijn zittingsperiode kwam een gezondere basis van het beheer en de financiering tot stand. In december 1973 werd mevrouw N.J. Vleugels Schutter benoemd tot erelid van De Pan.

Er werd een nieuwe overeenkomst met de NV Schaerweijder Bosschen getekend. Het clubblad beleefde een moeilijke tijd door gebrek aan kopij. De mannelijke hegemonie in het bestuur werd doorbroken door de verkiezing van mevrouw J.M.Th. Mundt-van der Laan, die zich met de wedstrijden ging bezighouden.

Het dalende ledental inspireerde de heren Frederikse en Galema tot een succesvolle ledenwerfactie, vooral in de regio Amersfoort. Het clubblad kreeg een echte naam: Panflet.

Mevrouw C. van Duursen-Faust, de toeverlaat van de golfclub, werd tot erelid benoemd. Eind 1976 bereikte de club het streefgetal van 800 leden.

In 1977 werd J.H.C. Thomassen de nieuwe voorzitter. De scheidende voorzitter, J.J.H. Nagel, bood twee zilveren schalen aan, als prijzen voor de Mixed Foursomes. De Heer H.J. Holthuis, oud-adjudant van Prins Bernhard, werd toegevoegd aan de administratie.

In 1978 werd, na soms heftige discussies, machtiging van de leden ontvangen om het clubhuis te gaan verbouwen. Het ging om f 400.000,-.

Het 80-jarig bestaan van De Pan werd o.m. gevierd met een cabaret. Professional Jan Ouderdoorn vierde zowel zijn 60ste verjaardag als zijn 45-jarig jubileum.

Jubileum van Jos van Dijk in 1944. V.l.n.r. ir. Th.W. Mundt, W.P. Peletier, mr. W.H. Verloop, J. Kakebeeke, mevr. A. Stahl-Wytema, jhr. mr. F.F. Hooft Graafland, H.O. Stroink, Jos van Dijk, jhr. C.A. de Pestors, jhr. L. van Loon, J. Ruys, mevr. de Pestors, G. Schoemaker, jhr. G.F. van Tets en I.G. Huitsma Mulier

De 70ste verjaardag van Prins Bernhard, lid van De Pan sinds 1938, kreeg in 1981 bijzondere aandacht. Hem werd het erelidmaatschap aangeboden. Een feestelijk golfpartijtje, begeleid door vrijwel alle leden van het Koninklijk Huis, bevestigde nog eens de vriendschappelijke banden tussen de Prins en De Pan.

Het begrip 'sponsor' deed zijn intrede op De Pan. Het wachten op de baan werd prettiger gemaakt door het aanbieden van een drietal schuilhutten. Het Internationale Open 82, waarvoor de club als organisator was gevraagd, werd gespeeld onder schitterende weersomstandigheden. George O'Grady schreef in zijn dankbrief o.a.: "The quality of the golfcourse is unparalleled and its actual condition is the finest of any we have played in Europe this year."

Professional Keith Arnold trad in dienst op een nu van beide kanten bespeelbare en verlengde oefenbaan.

In april 1983 werd A.F. de Ven tot voorzitter gekozen. Oud-voorzitter Thomassen en oud-bestuurslid mevrouw Mundt werden tot leden van verdienste benoemd. Er werd een 'lange-termijn' planning voor de gebouwen voorbereid. Voor de baan functioneerde een dergelijk plan al, compleet met een eigen 'nursery', om jonge aanplant een betere kans te geven. Een 'baan'-commissie zou proberen pitchmarks, plaggen en peukjes onder controle te krijgen. 'Marshals' zouden hetzelfde proberen met de spelers. De 'Woensdag-middagclub' van redelijk spelende oudere heren vierde zijn 20-jarig bestaan. Met groot enthousiasme werden de Vleugels-Schutterbeker, de Claar-van-

Duursenkandelaars en de Pandawedstrijden verspeeld.

Twee jaar na het 90-jarig jubileum bleken er ernstige communicatiestoornissen te bestaan tussen het bestuur en de leden. Een daartoe ingestelde commissie van goede diensten maakte een inventaris van wensen, meningen en bezwaren van leden. Daarna werd er een structuurplan voor de club opgesteld. In een speciale Algemene Ledenvergadering kreeg een commissie van 'formateurs' opdracht een voordracht te maken voor een klein bestuur van vijf leden. De voordracht werd overgenomen en dit bestuur, onder voorzitterschap van de heer J. Rijks, begon met de uitvoering van de herstructurering conform de aanbevelingen van de commissie van goede diensten.

Een aantal commissies, met in totaal 86 leden, zouden dit bestuur assisteren. Zo ontstonden er o.a. een plannings- en een ledencontactcommissie. De ballotage werd herzien: een selectie uit de kandidatenlijst zou maximaal 40 personen omvatten, of zoveel minder als er plaatsen beschikbaar zijn.

Leden, die minstens tien jaar lid van De Pan waren, mochten één persoon voorstellen.

Het clubblad Panflet werd onder leiding van eindredacteur Herman Lieve in een nieuw jasje gestoken, daarin bijgestaan door mevrouw van Duursen als secretaresse. Het eerste nummer van februari 1987 opende met het voorstel van 'formateur' Eykel om drs. G. van der Plassche voor te dragen als voorzitter. Hij zou de heer Rijks opvolgen, die zo voortreffelijk de zaken op De Pan weer op een rijtje had gezet.

Mevrouw Mundt werd in 1987 voor de twaalfde keer clubkampioen (de eerste maal in 1963). De heer W.G. van Dijk werd kampioen bij de heren.

De Pan kreeg voor het eerst een 'petekind', De Hoge Kleij. Dat hield in dat de 'Kleitrappers' met raad en daad zouden worden geholpen bij de organisatie van hun club.

In 1987 kwam er een verloren gewaande beker van De Pan boven water. Een van de beste speelsters van De Pan, mevrouw A. Stahl-Wietema bleek bij de viering van het 50-jarig bestaan van de club deze bij de Jubileumwedstrijd over 36 holes strokeplay te hebben gewonnen. Zij gaf de, destijds door jhr. C.A. de Pesters beschikbaar gestelde, beker terug met het verzoek er een andere bestemming aan te geven.

De heer Holthuis werd in 1987 tot lid van verdienste benoemd. Hij zou later als secretaris/administrateur worden opgevolgd door de oud-marinier Hans van den Brink.

Het onderkomen van het baanpersoneel was

Bernard Bongers, markante persoonlijkheid en een groot man in de Woensdagmiddag Club

Het informatieteam van De Pan op het Open in 1982

Cees Dorrestein, meer dan 30 jaar trouw aan De Pan

Competitiewedstrijd op 11 mei 1941 De Pan-Hilversumsche, met W.P. Peletier voor De Pan tegen Rinkel van de Hilversumsche

Onder de bezielende leiding van Ron Meyer veroverden Guus Honig, James Muller, Jerry van de Weert, Frank van der Zee en Ursul de Geer in 1969 en 1970 het competitieschild

De Pan werd uitstekend vertegenwoordigd tijdens de pro-am van het KLM Open in 1982 door v.l.n.r. James Muller, Joke Mundt, Henk Bouwman en Jan Ouderdorp

dringend aan vernieuwing toe. Ook moesten vele machines in weer en wind buiten staan. Er werd een schuur gebouwd, waarin ook een kantoor, een ontspannings- en een doucheruimte werden ondergebracht. De oude machineloods werd gecamoufleerd met hetzelfde houtbeslag, dat door een lid werd aangeboden.

Het wedstrijdprogramma werd uitgebreid met de 'Slag om de Leusderheide', tussen spelers van De Pan en De Hoge Kleij. De inzet, een gravure van een landkaart, mocht door de winnaar een jaar mee naar huis worden genomen.

In 1987 werd de baan geteisterd door engerlingen. Bovendien kon er door sneeuwval 55 dagen niet gespeeld worden.

De filosofie van De Pan, ontwikkeld onder het voorzitterschap van de heer J. Rijks, stond geen al te nadrukkelijke prestatiedrang voor. De goede man was nauwelijks weg of men werd geconfronteerd met de dreigende 'Q'-vlag op de eerste tee. Velen werden hiervan het slachtoffer en zagen de handicap stijgen.

De lange ziekte van Flip Ouderdorp noopte het bestuur drie oud-militairen in dienst te nemen, die bij toerbeurt als caddiemaster zouden fungeren.

In het najaar van 1987 en het voorjaar van 1988 verloor De Pan door tragische ongelukken twee personeelsleden: mevrouw Sue Burnhope (20 oktober 1987), die werkzaam was in het clubhuis, en de headgreenkeeper de heer Jan van Dijk (14 maart 1988).

Met de bouwactiviteiten op De Pan werd voortgegaan. Op 28 maart 1988 werd het plan voor een administratiegebouwtje naast het hoofdgebouw goedgekeurd.

Onder grote belangstelling vierde op Tweede Pinksterdag Cees Dorrestein zijn 25-jarig jubileum als professional, eerst als assistent van Jos van Dijk, later als full pro naast Jan Ouderdorp.

Tot de kleurrijke leden van De Pan behoorde de in 1988 overleden mr. G.W. Post van der Molen, bij de Schotten beter bekend als 'Willy Carnoustie'. Hij was in 1943 lid geworden en viel op door zijn correcte kleding. Hij maakte deel uit van de eerste lichting van leden van de Woensdagmiddagclub, die 'ontdekkingsreizen' maakten naar Schotland.

Twee leden werden in mei 1989 gehuldigd voor hun 60-jarig lidmaatschap. Bij deze gelegenheid ontvingen de heren H.L. Mundt en W.H. Verloop een luchtfoto van De Pan. Toon Hendrikse vierde in hetzelfde jaar zijn 60-jarig caddieschap. Vooraf werd zijn beker gespeeld.

Een bijzonder lid van De Pan en een geliefd man in de golfwereld, Freddy Hooghiemstra, stierf op 21

VOORZITTERS UTRECHTSE GOLFCLUB DE PAN

F. Labouchere
1894-1896

jhr. H.D.W. Hooft
1896-1908

jhr. L. van Loon
1908-1922

jhr. C.A. de Pesters
1922-1946

jhr. mr. A. Calkoen van Limmen
1946-1964

Dr. G.J.N. Vleugels Schutter
1964-1973

J.J.N. Nagel
1973-1976

J.H.C. Thomassen
1976-1983

A.F. de Ven
1983-1985

J. Rijks
1985-1987

Drs. G. van de Plassche
1987-1993

Ir. P. van Duursen
1993-

Caddiemaster Anton Pott. Een man die door zijn natuurlijke beschaving en aangeboren mensenkennis voor de De Pan een betekenis heeft gehad die ver boven zijn functie uitsteeg.

Jan Ouderdoorn. De professional met een van de mooiste swings van Nederland. Zijn grote talent ging gepaard met een even grote bescheidenheid. Hij was de spil van de Woensdagmiddag Club en bedacht ieder jaar voor de Langste Dag wedstrijd een nieuw, prikkelend parcours.

Toon Hendrikse. Meer dan een caddie. Een vriendelijke adviseur op de baan. Een steun voor vele ouderen. De eerste wedstrijd van het jaar draagt zijn naam.

Dit drietal, en Jos van Dijk, zijn onvergetelijk verbonden met de geschiedenis van De Pan.

De Woensdagmiddag Club, de eerste club binnen de club, bestaat sinds 1963

oktober 1990 tijdens een partij golf op de Rijswijkse Golfclub.

Wim van Dijk werd in 1990 - "waar hij veertig jaar voor gewerkt had" - Clubkampioen, Stroke-play-kampioen en Kampioen der Senioren en dus Golfer van het jaar.

De heer W.A. Storm de Grave, een man, die als directeur van de Stichting De Pan nauw met het wel en wee van de club te maken heeft gehad, overleed in 1991. Hij heeft zeer veel gedaan om het de club mogelijk te maken het gepachte terrein te ontwikkelen. Zelf een golfspeler, wist hij zich te verplaatsen in de problemen die de diverse besturen moesten oplossen.

Zware stormen brachten grote schade aan. De greens bleven gelukkig gespaard, maar er waren tientallen bomen ontworteld. De baan is voor stormen zeer kwetsbaar geworden. Dit bleek ook toen in maart 1992 twee ballonvaarders door windstilte gedwongen werden hun ballonnen op de 15e green en op de fairway van de 11e neer te zetten.

Het beboste gedeelte van de baan werd door bosbouwkundig ir. Thate aan een inspectie onderworpen. Hij constateerde dat het bos in het algemeen vitaal is. Honderden jonge bomen uit eigen kweek zijn weer ingeplant.

De leiding van de baan werd per 1 augustus 1989 toevertrouwd aan Mark Lampe; Arnoud de Jager werd zijn eerste man.

De bouwactiviteiten namen geen einde. De door stormen ernstig beschadigde loods op het oefenterrein werd geheel vernieuwd. In december 1990 werd een aanvang gemaakt met de verbouw van de kleedkamers en de woning, een ingreep waaruit nogmaals het bijzondere karakter van het oorspronkelijke ontwerp van het clubhuis uit 1928 bleek.

Vooruitlopend op het Eeuwfeest van De Pan in januari 1994 werd in september 1991 de Eeuwfeestcommissie geïnstalleerd, bestaande uit de heren J. Rijks, voorzitter, H. Lieve en F. Knol en als secretaresse mevrouw M.L. Thomassen-Read.

Aan het einde gekomen zijnde van de geschiedenis van 100 jaar golf in Nederland en van het 100-jarig bestaan van U.G.C. De Pan, dringt zich de vraag vanzelf op: wat zal de toekomst brengen voor deze tak van sport?

Twee stromingen tekenen zich af. Aan de ene kant een groep die de nadruk legt op amateurisme en gezelligheid, 'wel je best doen om te winnen, maar niet als hoofddoel'. De andere groep legt de nadruk op prestatie, professionalisme en is in wezen aanhanger, bewust of onbewust, van een streven dat

golf dezelfde kant zal opsturen als vele andere takken van sport. Hopelijk zal golfend Nederland een juist evenwicht weten te vinden tussen deze twee extremen.

Niets is eeuwigdurend en alles is vergankelijk, maar U.G.C. De Pan heeft een keus gemaakt door het formuleren van doelstellingen, vastgelegd in een stuk genaamd de Pan-filosofie. Deze doelstellingen zijn door bestuur en leden goedgekeurd en zijn bedoeld als leidraad voor het beleid.

De tekst hiervan volgt hieronder.

Pan-filosofie De golfsport verheugt zich in een toenemende belangstelling en is onderweg, zoals dat in andere landen is gebeurd, om haar elitaire imago geleidelijk aan te verliezen en een populaire sport te worden. Het bestuur van De Pan verheugt zich enerzijds over dit verschijnsel, maar onderkent anderzijds ook de gevaren van deze ontwikkeling.

Deze zijn:

- a achteruitgang van het gedragspatroon,
- b overheersing van de commercie,
- c te grote nadruk op prestatie.

Andere takken van sport, die eerder deze ontwikkeling doormaakten, hebben dit duidelijk ondervonden. Het aangenaam beoefenen van golf is, meer dan bij andere sporten het geval is, afhankelijk van het gedrag van de spelers. Immers het niet tijdig doorlaten, of niet aanhaken van bunkers etc kunnen het plezier van talrijke achteraan komende spelers vergallen.

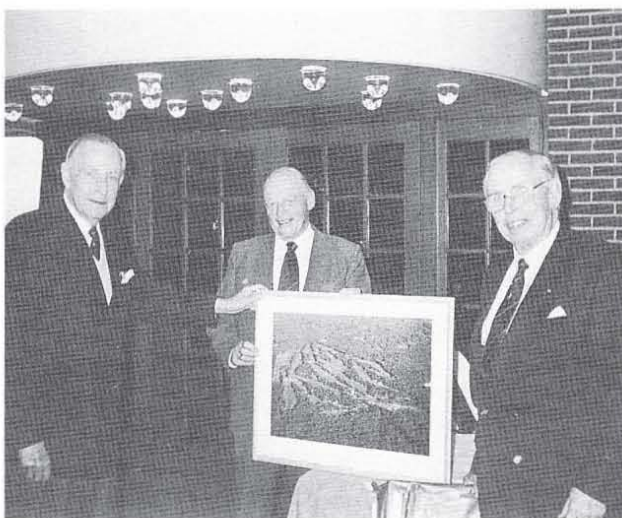
Het bestuur meent, dat met het oog op deze

Claar van Duursen, hoedster van De Pan

Voorzitter Ton de Ven overhandigt ZKH Prins Bernhard het eerste exemplaar van het jubileumboek ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van De Pan

Voorzitter G. van de Plassche verrastte de heren H. Muidt en W.H. Verloop met een aandenken ter gelegenheid van hun 60-jarig lidmaatschap van De Pan

Het tweede damesteam werd in 1993 winnaar van de Reserveklasse. Staand Eline van Vliet, Birgit Pedersen, Aleid Kemper en Carole Verloop. Vooraan: Macha Thomassen en Annemiek van Schaik

ontwikkeling de Pan, als een van de oudste clubs van Nederland, haar houding dient te bepalen en positie moet kiezen.

Van de oudere clubs kan een gunstige invloed uitgaan op spel, etiquette en omgangsvormen. Het bestuur is van mening dat het overgrote deel van onze leden voorstander is van het voortzetten van de golftraditie en gaarne mee wil werken aan het handhaven, respectievelijk verbeteren, van het gedragspatroon.

Dit kan alleen indien ieder lid zich niet alleen verplicht voelt om golf volgens de regels te spelen, maar zich ook mede verantwoordelijk voelt voor spel en etiquette van alle clubleden.

Bij geconstateerde onregelmatigheden moeten de leden zich niet uit gemakzucht, onverschilligheid of valse schaamte, onttrekken aan de plicht om corrigerend op te treden. Voorwaarde is daarbij dat dit altijd op hoffelijke wijze dient te gebeuren.

Het bestuur wenst alleen in allerlaatste instantie gebruik te maken van de mogelijkheden die de Statuten en het Huishoudelijk Reglement geven, te weten schorsing of opzegging van het lidmaatschap. Het zal helaas in sommige gevallen onvermijdelijk zijn, indien al het andere niet heeft geholpen. Het is onaanvaardbaar dat de goeden onder de kwaden moeten lijden.

Het bestuur wil voorts het spelpeil verbeteren door aandacht te schenken aan de training van de jeugd en aan het verhogen van de kwaliteit van het lesgeven.

Het bestuur is zich er van bewust dat, indien de leden van de vereniging bij competitie of andere erkende wedstrijden, goede resultaten halen, daarvan voor de club en in het bijzonder voor de jeugd, een stimulerende werking uitgaat. Het organiseren van prestigewedstrijden die soms voor lange tijd de baan voor de leden blokkeren, heeft echter geen hoge prioriteit. De nadruk wordt gelegd op het sportief en gezellig beoefenen van het golfspel door amateurs.

Het bestuur zal er voor zorgen dat de commercialiteit niet de overhand zal krijgen. Het wil met mate gebruik maken van deze mogelijkheid om de kosten van het lidmaatschap enigszins te beperken, maar indien geplaatst voor de noodzaak te kiezen tussen commercialiteit of gezelligheid, sportiviteit en traditie, zal de nadruk op de laatstgenoemde aspecten worden gelegd. Het ter beschikking stellen van de baan aan derden (enkelingen of groepen), zal beperkt blijven. Voor groepen ligt het besluit bij het bestuur, voor enkelingen zullen de beperkingen, gesteld bij of krachtens het Huishoudelijk Reglement, strikt

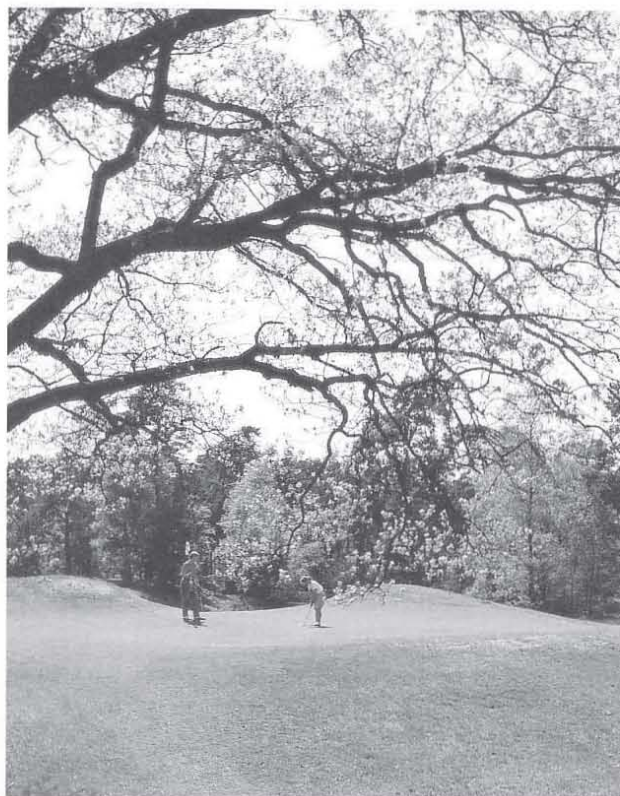
Henk Timmer, de sportman in hart en nieren, en zijn vrouw Anita ontbreken zelden bij belangrijke evenementen

Wil Post van der Molen, in 1982 marshal tijdens het Open, was een buitengewoon geliefd lid van De Pan

worden toegepast. Het heeft immers weinig zin het aantal leden te beperken en anderzijds geen beperkingen te stellen aan het spelen tegen dagcontributie.

Zowel het terugdringen van de commercie, als het beperken van introducties heeft financiële consequenties, die door de leden moeten worden aanvaard.

De wensen van het bestuur voor het gedrag op de baan gelden ook voor het clubhuis.

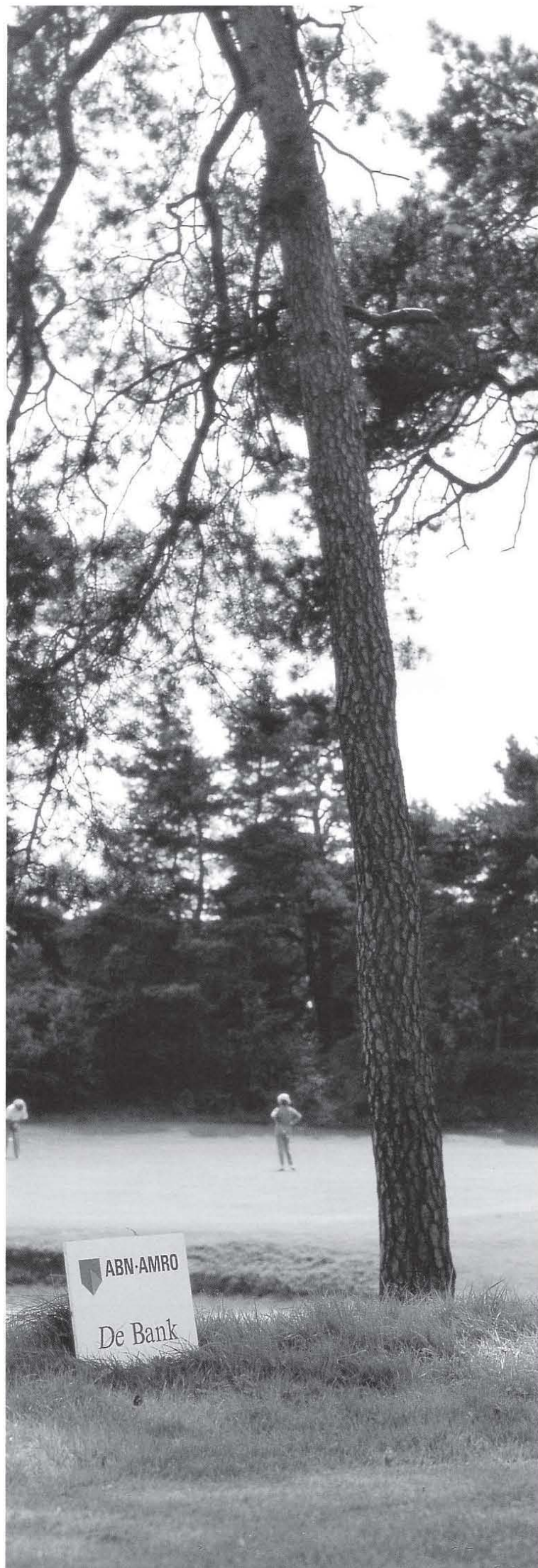
Het is een voorrecht om op zo'n mooie baan als De Pan te mogen spelen

Het clubhuis van De Pan ademt sfeer en warmte uit

Zonder de gezelligheid te willen schaden, zal het clubhuis zijn karakter van een besloten sociëteit moeten behouden.

Het bestuur zal van de nieuwe leden kunnen verlangen dat zij zich accoord verklaren met de hierboven genoemde uitgangspunten, die door de leden in een ledenvergadering zijn aanvaard.

De inhoud spreekt voor zich en hiermede wordt de geschiedenis van 100 jaar U.G.C. De Pan afgesloten.

INHOUD

	Pagina
Mijn favoriete baan is nog altijd De Pan	
- ZKH Prins Bernhard	5
100 Jaar golf in Nederland	
- J.H.C. Thomassen	11
De toekomst van golf in Nederland	
- Nederlandse Golf Federatie	61
Golfarchitectuur in Nederland	
- Gerard Jol, golf- en landschapsarchitect	65
Aanleg van golfbanen	
- J. Rietveldt, Van Empelen van Aalderen Partners bv, tuin- en landschapsarchitecten	83
Flora en fauna op en rond golfbanen	
- prof.dr. R. Braams	93
Handicarts voor als het lopen wat moeilijker wordt	
- R.H.B. Olland	103
Jeugdgolf in Nederland	
- mr. Th.D. Stenfert Kroese	105
Van oefenmeester tot professional	
- Nederlandse Professional Golfers Associatie	110
Etiquette, regels en spelvormen	
- Aleid Kemper	117
Een goede uitrusting zeker bij golf van belang	
- Hans Lemmens Jr.	125
Wedstrijden, wedstrijden en nog eens wedstrijden	
- Aleid Kemper	134
100 jaar Utrechtse Golf Club De Pan	
- J.H.C. Thomassen	145

100 Jaar Golf in Nederland werd samengesteld door H. Lieve en J.H.C. Thomassen.

De samenstellers werden bijgestaan door jhr. E. van den Berch van Heemstede, D. Eykel en Aleid Kemper.

Productie en vormgeving: H. Lieve

Papier: gedrukt op Royal Impression Satin, 135 grs. van KNP Fine Paper Division

Litho's: Litho de Lang

Druk: Drukkerijen de Bussy Ellerman Harms bv

Foto's van Aerocamera - Michel Hofmeester bv,

J.B. Ebbinge, Fotocollectie Nederlands

Sportmuseum, Lelystad, Gerard Jol, Theo Kampa,

H. Lieve, Maandblad Golf, Media Bloemendaal,

Staatsbosbeheer, Leo Vogelzang.

De samenstellers hebben alle moeite gedaan om diegenen van wie in dit boek werd gepubliceerd, toestemming daarvoor te vragen. Zij die niet achterhaald konden worden kunnen zich in verbinding stellen met de samenstellers.

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door financiële steun van ABN-AMRO